

અર્પણપત્રિકા.

અદિવર્ય સ્વધર્મપરાયણ,

રા. સા. શેઠ વસનદત્ત ત્રિકમદા જે. પી.

માન્યવર આવદંબર,

આપ જૈન શ્રી કેળવણીરૂપ કલ્પલતાને દ્રવ્યના સિંચનથી
નરપદ્મવિન કરવાને સદા ઉત્કૃષ્ટ રહેા છે. મુશિક્ષિત આવિકા-
ઓથી મુશીબિત એવા આવક સંસારને અવસીકવાની સદા ઈચ્છા
રાખેા છે. અને કેળવણી વિના અવનન થયેલી જૈનપ્રજાને પુનઃઉ-
ન્નતિપર લાવવાને સદા તપર રહેા છે. તેથી આ આર્થિકા મુખોદ્ધ-
રણીકે જેમાં આપનું કુટુંબ સદા પ્રતિબિંબન થયેલું છે તે આ-
પને અર્પણ કરી અમે અનિઆનાંદન થક્યે છીએ.

અમે છીએ,

શ્રી જૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગના

વ્યવસ્થાપકો.

प्रस्तावना.

મનુષ્ય સંપત્તિ મનુષ્યની આર્થિક આદતથી નથી બદલાય એવું પોતા
કલ્પના છે. પરંતુ પરિવર્તનની અધિશક્તિથી જનને જ છે. જનમનુષ્યની
મનની તથા જનમનુષ્યની નૈસર્ગિક સ્થિતિ છે તે આર્થિક કેળવણીથી મુ-
ખ્ય સિદ્ધિ થઈ શકે છે તેમજ કૌટુંબી જનમનુષ્યની જાતે બાલિકા—પા-
લિકા થઈ શકે છે. જનમનુષ્યની જાતને કૌટુંબી રાજ છે. માતા સુસિદ્ધિ અને પા-
લિકા થઈ શકે છે તેની સંતાન અસ્થિર તથા ધર્મી થાય છે. સરસ્વતીની સેવા-
કરનારી આર્યમાતા જાગૃતિ આર્થિક, વિદ્યક અને ધર્મભાવને પરિવર્તિ કર-
વાને માટે વિચાર કરતી સ્ત્રી છે, કેળવણી પામતી માતા વિના, પુત્ર—પુત્રી સારી કે
ગરબી મેળવી શકતાં નથી એ વાત નિવિચલ છે. એવા અસંખ્ય પ્રમાણ આપતી
સમક્ષ છે. તથાપિ આપને જનમનુષ્યની સર્વ પ્રકારના મનુષ્યની મુશ્કેલી નથી
વળતી કિંમત કરવામાં આવે તો જાણ નથી એ આપને મહત્ત્વ પ્રમાણ છે. આપ-
ણું સર્વ પ્રકારનાં કલ્પ શરૂ કરવામાં આવે તો સુસિદ્ધિ આપવાને સક્ષમ છે. આપ-
કરો એ છે જ્યાંસુધી આર્યમાતાઓ મુશ્કેલી જાણે નહીં, ત્યાંસુધી આ દેશની
જનમનુષ્યમાં પૌરુષ તથા મનુષ્યની ખીલો નહીં અને તેમની સાંસ્કૃતિક કુદરત પ-
ણું દર થશે નહીં જે માતા અથવા નાના સંસ.મ. રાજ અને સુખ વિશિષ્ટ ક-
રવા હોય તો કેળવણી. -વિદ્યક કેળવણી -દરેક રાજ તથા ધર્મિક અને પી સા-
વિદ્યક સંપત્તિ કરવા ન-પણ થઈ શકે એ આપને જાણી છે તથા મનુષ્યની
જાતે સંસ.મ. આપે છે ત્યાં મનુષ્યની ઉપવર્તી ત્યાં જનમનુષ્ય માટે વિદ્યક પ્ર-
સ-કરવાની તથા આપને જાણ છે અને તેને માટે નાના તથા રજતી ઉપર નાના પુ-
ત્રો પ્રમુદ્ધ તથા વિદ્યક. ૬૬મ જાતે જનમનુષ્ય. ૬૬મ જાતે સાચું સંસ.મ. ૬૬મ જાતે

ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૧. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૨. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૩. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૪. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૫. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૬. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૭. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૮. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૯. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો
 ૧૦. ગાંધીજીના આશ્રમમાં રહેવા માટેના શરતો

નમ પ્રશ્નને દર્શાવેલો છે. તે પછી મુશ્કિલત આંધિકાની સાથે તેના આવક પરિણામ કેવી રીતે વર્તેલું જોઈએ એ વિષય અહીં તેમાં મુદત્ત આવકના કન્વર્સને બોધ આપેલો છે—અને મુદત્તસમાં આંધિકાનું પ્રાધાન્ય કેટલે દરજ્જે છે, એવાનું સ્પષ્ટ રીતે પ્રમાણભરિત દર્શાવવામાં આવી છે. તે પછી સતી આંધિકા કેવી રીતે જોઈએ? સતી આંધિકાનો મહાગાર કેવો પ્રશંસનીય છે? અને સતીપદ જાળવવાને તેણીએ કેવી રીતે વર્તવાનું છે? હવે આંધિકાની ધર્મનાં લક્ષણો આપી એ વિષયને વિશેષ પુષ્ટિ આપવામાં આવી છે. તે પછી કેળવણીથી આંધિકાથી મુદત્તસમાં કેવા લાભ થાય છે? માતાના આચાર, વિચાર, જ્ઞાન અને નીતિ તે પ્રાપ્તમાં પ્રતિબિંબિત થઈ આવક સંભારને કેવો મુગોભિન બનાવે છે, એ વિશે મુગોધક વિચેચન કયામાં આપ્યું છે. જે પાંચાણી પાચકોના બદલ ઉપર આરી અમર થવા વિના રહેને નહિ. તે સાથે અજન્મ આંધિકાથી આવક સંભાર કેવો અપ્રમ દર્શામાં આવી પડે છે અને મુદત્તસમાં કેટલી વિઝંબના બોચરની પડે છે. એ વાનું દેવપૂર્વક સિદ્ધ કરવામાં આપ્યું છે. તે પ્રશ્નમાંજ કેળવણી પામેલી આંધિકાના વર્ગોચાતનું એક મનોરંજક નીતિ આપી એ વિષયને મારો પશ્ચાન્નિત કરવામાં આવેલો છે. અને તેને સારી રીતે પ્રમાણભરિત બતાવેલો છે. વર્તમાનકાળે વિવિધ પ્રકારની શિક્ષણ પદ્ધતિ પ્રાપ્ત છે, તેમાં આંધિકાને કેનું સિદ્ધાન્ત આપવાની જગ છે. અને તે વિષયમાં કેવા કેવા વિશેષ આવકકંતાના કોમળ બદલમાં સ્થાપિત કરવા જોઈએ. તે વિષયની ઉપર નમ પ્રશ્નની મુશ્કિલતા પ્રવર્તેલ કરવામાં આવેલી છે.

ઉપર પ્રશ્નને આંધિકા ધર્મ અને આંધિકા કર્મ બન્ને વિષયોને કયાં પછી આંધિકાની માત્ર નીતિની કુવંતે જાળવવાને પ્રથમ જાળવવાનો વિષયોની વિષય સંબંધિત થાય કરવામાં આવેલો છે. મુદત્તસમાં એનામાં રાખીને પ્રેમની મૂર્તિ સંબંધિત છે. તે સંબંધિત નીતિમાં કરવાને આંધિકા માત્ર એ સ્વયં જાણ એવાનું છે. કમ્બેક, જાળવણી જાળવણી નિશ્ચિતે આપવા માત્ર છે. - જાણ સંબંધિત વિષયની કદી એ વિષયને કમ્બેકમાં સ્થિત કરવામાં આવેલો છે.

તે પછી જો જાળવણી સંબંધિત થવા કે જે તેના અને તેની સંબંધિતી કરવામાં જાણ ઉપરની છે. તેને કમ્બેક સંબંધિતમાં આવેલો છે. તેમાં સંબંધિત થઈ જાળવણીમાં આવેલી આંધિકાને કેવી રીતે વર્તેલું જોઈએ. માત્ર સંબંધિત થઈ જાળવણી કેવી રીતે સંબંધિત જોઈએ અને જાળવણી આંધિકાનું જાણ કેનું દેવું જોઈએ? હવે આંધિકા જાણ વિશેષ સંબંધિત વિષયને કરવામાં આવ્યું છે. તે પછી

પ્રશ્નમાં પ્રશ્ન પ્રશ્ન જાળવણી સંબંધિત થવાનો ઉપરની વિષયો છે. જેમાં જાળવણીનું વિષયનું જાણ પ્રશ્ન દર્શાવેલો છે.

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
આવિકાનું પતિપ્રત્યે કર્તવ્ય.	૧
આવકનો આવિકાપ્રત્યે ધર્મ.	૧૬
મતી આવિકાનાં લક્ષણ.	૨૬
પોષિતપતિકા આવિકાએ કેમ વર્તવું.	૩૦
કેળવાએલી આવિકાથી થતા લાભ	૩૩
કેળવણી પામેલી આવિકાનું યશોમાન	૪૨
આવિકાને કેવું શિક્ષણ આપવું જોઈએ	૪૩
બાળરક્ષા.	૪૮
રજોદર્શન.	૫૧
આવિકાની સગભાવસ્થા	૫૭
ગર્ભિણી આવિકાએ રાખવી જોઈતી ગર્ભની માસક્રમથી સંભાળ ૨૧	૨૧
ગર્ભિણી આવિકાનું વર્તન	૬૪
બાળરક્ષણના પંદર પ્રકાર	૬૭
આવકબાળ શિક્ષણ	૮૩
વધૂધર્મ	૧૦૨
પતિવશીકરણ.	૧૦૮
ગૃહકાર્ય વ્યવસ્થા	૧૧૬
પ્રાચીન જૈનવિવાહ પદ્ધતી	૧૨૭
રૂપયોગી ચિકિત્સા.	૧૩૦
માનજન	૧૪૭

શા. સા. રોડ વસનજી ત્રિકમજીનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

મહારાષ્ટ્ર ક્ષેત્ર ઉપનામથી અસ્થિ ચંદ્રવંશી રાજગોષ્ઠી સુન્દરિત એવા
કચ્છ દેશમાં અર્ધત ધર્મના ઉપાસક કચ્છી દમ્ય એવારાગ ગામનિનાં પખાં
કુકિયા પને છે. તે દેશમાં આવેલા મુઘરી નામના નામમાં ના. અ. રોડ
વસનજી ત્રિકમજીના વસિલો વસતા હતા. તેમના પિતામહ રોડ મયજી દવજી
સંવત્ર ૧૮૬૦ ના વર્ષમાં પ્રથમ વાપાર અર્થે મુંબઈ આવ્યા હતા. તે વખતે માદ-
મરંજરી વાપાર પ્રત્યાનુ ઉચ્ચ ગિયર બની હતી. વિદેશી વાપારીઓની
મોટી મોટી પેટીઓ તે સ્થળમાં પોતપોતાની વાપાર કુશળે પ્રચારી હતી.
તે વાપારીઓમાં કચ્છમાં મરંજરી રોડ નરંજી કેશવજી નામની પેટી વાપાર-
રંગમાં સારી વાણિ પ.મણી હતી. એ વસનજીભાઈના પિતામહ એડ
વસનજી રોડના અ.પ.નો આગમ એ નાની કેશવજીના વાપારની સાથે
લાનરી એના અ.પ. ના વાપાર ક.કે. ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ ફાનુ ખાતે વાપાર કર-
તે એ ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા મેળવી એ ૧૧૨
૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા
૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા
૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા
૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા નામે ૧૧૨ ૧૧૨૦૦ રૂપિયા

• ભક્તિધર્મમાં તેમને માટે સારી આરાખ બધાની હતી. સંવત્ ૧૬૩૦ ના વર્ષમાં તેમના પ્રેમી પિતા શેઠ ત્રિકમજીભાઈના સ્વર્ગવાસ થયો. તે વખતે શેઠ વસનજીભાઈની વય માત્ર આઠ વર્ષની હતી. પોતાના પુત્ર શેઠ ત્રિકમજીભાઈના સ્વર્ગવાસથી તેમના પિતા શેઠ મૂલજીભાઈના હૃદયને ખેદ થયો હતો, તથાપિ તેઓ ધાર્મિક યતિના હોવાથી આ સંસારના ક્ષણિક સ્વરૂપને ગ્રહણતા હતા. તેમજ પોતાના બાળપાત્ર શેઠ વસનજી ત્રિકમજીમાં અસંકુલ દેખાતા સદૃશ્યોને લઈને ભવિષ્યમાં તેમને માટે સારી આરાખ બાંધતા હતા, તેથી તેઓ પુત્રમંદુલના શોકાગ્નિને શમન કરનારી મનોવૃત્તિમાં શાંતિ રાખી રહ્યા હતા.

. શેઠ વસનજીભાઈના પિતામહ મૂલજી શેઠ ધર્મ તરફ સારી આગતા ધરાવતા હતા. સુકૃત કર્મમાં લક્ષ્યોને વ્યવ કરવાની ઉત્તમ અભિગ્રાયા તેમના હૃદયમાં સર્વદા રહેતી હતી. તે અભિગ્રાયાને લઈને તેમણે સંવત્ ૧૬૨૮ ના વર્ષમાં શ્રીકૃષ્ણરાયજી તીર્થની યાત્રાને મોટા સંઘ કાઢ્યો હતો. તે સંઘમાં સાતસો માણસોને મોટા રસાંઘા સાથે લીધા હતા. યાત્રાગુચ્છોને સુખકારી સંગવડતા કરી આપવામાં અને તે પ્રસંગે ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં તેમણે ભારે ઉદારતા દર્શાવી હતી. જેમાં તેમને આહીરા હનર રૂપવાને ગગનવર ખર્ચ થયો હતો. સંવત્ ૧૬૩૨ ના કાર્તિક માસની કૃષ્ણ એકાદશીને દિવસ મૂલજી શેઠનો પરિવ આ-મા આ પાંકમાંથી અદમ્ય સર્વ પરિણામમાં ગયો અને તે મહાન બાધાળી તુલ બાળવપના શેઠ વસનજીભાઈના કોમલ શિર પર આવી પડી. પરિવપ્રેમી અને પાત્રસ્સજ મૂલજી શેઠ પોતાના પુત્ર ત્રિકમજી શેઠના સ્વર્ગવાસ પછી પોતાની બાપારી પેદાને પોતાના પાત્ર વસનજી ભાઈના નામથી અર્પિત કરી હતી, તેથી એ બાપારનું મહાન કાર્ય શેઠ વસનજી ત્રિકમજીના નામથી ચાલતું હતું. શેઠ વસનજીભાઈનું બાળવપ હોવાથી તેમની વિશાળ પેદાને બધા કરોબાર શા. સખમશી ગોવનજી નામના એક પ્રમાણિક ગૃહસ્થે ચલાવેલો હતો.

શેઠ વસનજીભાઈ બાળવપથીજ પોતાના ઉપકારી માનપિતાના સિંચાળી થયા હતા, તેમની શારીરિક અને માનસિક વિચિતિને સંભાળ રાખી કેમકરને કોઈપણ વર્ણવ તેમના વૈભવવગા વાસગૃહમાં હાજર ન હતું, તથાપિ તેમણે સ્નેહજાળી દેશબાળા અને રાજબાળાને અભ્યાસ

અભિવ્યર્થમાં તેમને માટે સારી આશા બધાની હતી. સંવત્ ૧૬૩૦ ના વર્ષમાં તેમના પ્રેમી પિતા શેઠ ત્રિકમજીભાઈના સ્વર્ગવાસ થયો તે વર્ષને શેઠ વસનજીભાઈની વય માત્ર આઠ વર્ષની હતી. પોતાના પુત્ર શેઠ ત્રિકમજીભાઈના સ્વર્ગવાસથી તેમના પિતા શેઠ ત્રિકમજીભાઈના હૃદયને ખેદ થયો હતો, તથાપિ તેઓ ધાર્મિક રીતિના દેવાથી આ સંસારના દાણિક સ્વરૂપને ગ્રહણ કરતા. તેમજ પોતાના બાળપણ શેઠ વસનજી ત્રિકમજીમાં અસુદૃઢ દેખાતા સદગુણોને લઈને અભિવ્યર્થમાં તેમને માટે સારી આશા બાંધવા હતા, તેથી તેઓ પુત્રમરણના શોકાગ્નિને શામલ કરનારી મનોરુતિમાં સાંતિ રાખી આ હતા.

શેઠ વસનજીભાઈના પિતામહ મુલજી શેઠ ધર્મ તરફ સારી આસક્તિ ધરાવતા હતા. યુવન કર્મમાં લગ્નનાં બંધ કરવાની ઉત્તમ અભિલાષ તેમના હૃદયમાં સર્વદા રહેતી હતી. તે અભિલાષને લઈને તેમણે સંવત્ ૧૬૨૮ ના વર્ષમાં શ્રીકૃષ્ણરાયજી તીર્થની યાત્રાને મોટા સંઘ કાઢ્યો હતો. તે સંઘમાં આગેવા મહાસેના મોટા રસાંવા સાથે લીધા હતા. યાત્રાગુર્મિને મુખકારી સંચાલતા કરી આપણમાં અને તે પ્રસંગે ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં તેમણે બારે ઉઘાસતા દર્શાવી હતી. જેમાં તેમને ચાલીસ હજાર રૂપવાનો મંગલાર ખર્ચ થયો હતો. સંવત્ ૧૬૩૨ ના કાર્તિક માસની પૂજા મેઘાદલીને દિવસે મુલજી શેઠને પતિ આત્મા આ શોકમોટી અદમ્ય શર્કા પડેલકમાં ગયો અને તે મહાન્ બાપારની પુરા બાળવના શેઠ વસનજીભાઈના કોમલ સિરપર આવી પડી. પતિપ્રેમી અને પાત્રસ્ત્રવ મુલજી શેઠ પોતાના પુત્ર ત્રિકમજી શેઠના સ્વર્ગવાસ પછી પોતાની બાપારી પદીને પોતાના પાત્ર વસનજી ભાઈના નામથી અર્પિત કરી હતી, તેથી એ નામનું મહાન્ કાર્ય શેઠ વસનજી ત્રિકમજીના નામથી ચાલતું હતું. શેઠ વસનજીભાઈનું બાળવય દેવાથી તેમની વિરાગ પદીને બંધા કરેલા બાર શાહ કમળમરીની યાવનજી નામના એક પ્રખ્યાત ગુરુએ ચલાવેલું હતું.

શેઠ વસનજીભાઈ બાળવયથી જ પોતાના ઉપકારી માર્ગચિન્તાના ચિંતી થયા હતા. તેમની શારીરિક અને મનસિક ચિન્તિને સંભાળ મળી દેગરદને દેહધનુ ચંદ્ર તેમના વૈભવવશ વસતીમાં લાગર ન હતું. તથાપિ તેમણે સત્યગતી દેખાવા અને રૂઝબાદાને અગ્રવાસ

કરી તેમાં કશાઈનિ અનુભવ મેળવેલો હતો. તેમનું કારણ એ પોતાના આધારની મિત્રતામાં પ્રેમવર્ણુ ન હોત તે. તેઓ તો જુદા પોતાની એક સાથે વિદ્યા તરીકે પ્રાપ્ત થતા. પણ તેમના સંકર્ષનો ઉદય અને તો જુદાનું બળ આધાર કાળમાં જુદાઈ થઈ જાય. તેઓની પ્રતિભા તેમાં જ રહી પામવા જાય. અને જનમ-જનમમાં તેમની વિષયોને તેના શીજ વિશેષ રૂં.

સ્તિષ્ઠ, વિરેક, પૈર્, ઉસાહ, આશા, દયા અને કલ્યા વિશેષ જે કુદો ઉત્તમ પ્રકારની વિદ્યાતરી સંપાદિત થાય છે, તે કુદો મોઝ વચ્ચે નહોતો. સંસારી જનના આરંભમાં રમણી રીતે પ્રવેશ થયા હતા અને તેથી તેઓ મોદમરોનરીના રાજકીય અને આધારી મંડળમાં સારી પ્રતિષ્ઠા પામવા થયા. તેઓ પતાવ કુદોમાં જન્મ્યા છતાં મર્મ મીમતાનો માત્ર લેણો સમય આપણી સખાત કરવાના ઉત્તમ કુદોને આપ કરી પોતાનું પતિ જન સાર્થક કરવાને મત ત-પર રહેવા થાયા.

મોઝ વચ્ચેનાં પુણ્યમાં પોતાના કુદોની અંતર આ સંસારી પદમળના વિશેષ પ્રસંગમાં સુખ કુદોને અનુભવ થયો છે. તેમનો પ્રથમ વિદ્યાર શા વાસણ વદ્યમાનના વિષયો કુદોમાં જન્મ્યાં ખેતમાર્ધની સાથે થયો હતો. ખેતમાર્ધ એક પતિ અને કલ્પિત માત્રા હતાં તેમના ઉદયે પ્રેમાર્ધ અને કીલ્પમાર્ધ નામે બે પુરોષા અને શામળ-આર્ધ નામે એક પુત્ર થયેલ છે. તે જન્મ સંતાનોને મરી જેતવાઈએ પોતાના મૈત્રામ સાથે જન્મગણ થયો હતો. આ સંસાર સંતરને તરવાના આરંભમાં એ સંસારની નવિશ બાળી જન્મથી શેઃ વસનજમાઈએ મોઝ નામી નામના કુદોમાં ઉપાત થયેલા રતનમાર્ધની સાથે ફરીવાર જન્મ લ્યુ. તેમના ઉદયે પ્રેમાર્ધ નામ પુત્ર અને લક્ષ્મી નામ પુત્રીનો જન્મ થયેલ છે. એ જન્મનને કરાગ—જન્મ મુદી સૈમાગ-વંદા રતનમાર્ધે પણ રતનમાર્ધ થયો. આ સંસારના બાળ જન્મથી મોઝ વસનજમાર્ધે જે ( ) વચ્ચે ઉપાત થતા હતા તથાપિ તેઓ સંસાર સંસ્કરણના નામ હતા. તે જ જન્મ કરી પોતાના આધારમાંને આગળ મચાવા થાયા.

મોઝ સંસાર નિકમજન. સંસાર આવી વિષમ અવસ્થામાં જેટલા વહેવા શા થયા તેટલા જ તેટલા નામને કુદોમાં રૂં પડેલો.

તથાપિ દત્તાત્રા સુકુથી અને રેનેડી સંબંધીઓના આગ્રહથી તેમને ત્રીજા સંસારમાં પ્રવેશ કરવાનો વિચાર કરવો પડ્યો. જેથી શેઠ ઠાકરશી પસાઈઆના પુત્રી બાઈ વાલ્લભાઈ સાથે તેમનો વિવાહ સંબંધ જોડાયો. જે સંબંધ તેમના પુણ્યના ઉદ્ધવથી અચારે ખીળતી દૃષ્ટિએ પૂર્વ દુઃખને જરા વિરમ-શય કરાવી સુખસાધક થઈ પડ્યો છે. તથાપિ તે દીર્ઘવિચારી શેઠ આ સંસારની અનુભવેલી વિષમતાને કદિપણ જૂઠળા નથી.

શેઠ વસનજી ત્રિકમજીને તેમના પરિવારનું આંગ સુખ મળ્યું નથી. તથાપિ તેઓ અત્કરિષ્ટ પરિવારથી મતોડા મળી તરુચ્છગ્નિ વડે સંસારને દુઃખ અને મુખથી મિથ જાળીને પોતાના આત્માને પ્રગ્નિમાર્ગમાં જોડે છે; તોફાળુ અંતરગતિને નિરૂત્તિમાર્ગ તરફ પ્રેમી બનાવે છે. તેમને સર્વથી માટાં પ્રેમાર્થાઈ નામે પુત્રી છે, તેઓ સાગી કેળવણી પામી પિતાના કુટુંબને અસંકૃત કરે છે. સંવત્ ૧૯૪૧ ના વર્ષમાં તેમનો જન્મ થયેલો છે. તેમની માતા ખેતબાઈનો તેમને બાલ્યવયથી વિરોધ છે, તથાપિ તે પવિત્ર અપર માતામાં માનુષ્યુદ્ધિ રાખી પોતાના પ્રેમી પિતાના કુટુંબમાં કેળવણી રૂપ કંપસતાનો આશ્રય કરી સુખે કાળ નિર્જમન કરે છે. તેમને શામજી નામે એક લઘુ બધુ હતો પણ તે માત્ર બે વર્ષની વયમાંજ આ દુઃખી સંસારમાંથી આજ્ઞા ગયા છે. શેઠ વસનજી બાઈને પ્રથમ પત્ની ખેતબાઈના ઉદરથી લીલભાઈ નામે એક પુત્રી થવાં હતાં, તેમનો જન્મ સંવત્ ૧૯૪૫ ના પૌષ શુક્રી નવમીને દિવસે થયો હતો. એ પવિત્ર આત્માનું બાલ્યવય શેઠના મુખી કુટુંબમાં સારી રીતે નિર્જમ્યું હતું. પરંતુ અનંતકાળ રૂપ મદાસાગરમાં એ આત્મા તરુચ્છવર્ષમાં નિમમ થઈ ગયો છે. એ સદ્ગુણી બાળાના વિરોધનો શોભનજી અગ્રાપિ શેઠ વસનજીબાઈના હૃદયમાં રમરમ રૂપે પ્રત્યક્ષિત થવા કરે છે. પવિત્ર લીલબાઈના સદ્ગુણની જાણિત લીલા તેમના જીવન મંત્રિ રૂપે આનંદમંદિર નવકથાની આદિમાં સ્થિતારવામાં આવી છે. જે ઉપરથી શેઠ વસનજી બાઈના સંસારનું ફેટલું એક સુંદર સ્વરૂપ રોચમાં આવે છે.

શેઠ વસનજીબાઈના અર્ધવાસી દ્વિતીય પત્ની રતનબાઈથી થયેલ મેધજી અને સદ્મી નામે બાઈબહેનની એક જોડી શેઠના મુખી કુટુંબમાં સિરમન છે. સંવત્ ૧૯૫૧ ના બાદપદ માસની દુષ્પ્રદાદમીએ મં-

મહાશયનો જન્મ થયેલ છે. સંવત્ર ૧૬૫૩ ના અગ્નિ માસમાં દીપો-
ત્સવીને દિવસે જ્ઞેન સમીપે જન્મ થયેલ છે. 'મયજીભાઈ' તથા લક્ષ્મી
જ્ઞેન બાલ્યવયુષ્ટાં સ્વભાવે સુગ્રીવ અને નમ્ર છે. તેમને સદાશુભી
જન્મવાને તેમના પ્રેમી પિતાએ ઉત્તમ પ્રશસ્તી કેળવણી આપવાની સારી
યોજના કરેલી છે. તે બંને બાળક પોતાના માયાશુ માતાપિતાની શીત-
જા છાયા નીચે કેળવણીપ રક્ષણવાનું મેલન કરે છે.

મેઃ વસનમાઈના તૃતીય પત્ની વાલ્મીકી અત્યારે શ્રદ્ધાળીપદ ઉપર
વિવશાન છે. તેમણે પોતાના સુગ્રીવ અને રાંત સ્વભાવથી રોડના કુટું-
બને સંચાલિત જનાવેલું છે. કેળવણીપર અનિશય બ્રાહ્મ ધરાવનારા વા-
લ્મીકી ધર્મિક અને સાંસ્કારિક કેળવણી પામ્યા છે. તથાપિ તેઓ માન-
ને જાણે કરવાને સર્વથા ઉત્સુક છે. વિખ્યાત પંડિત સાક્ષીના વિશાળ લઘુ-
ધનું સાક્ષ્ય રોડના કુટુંબમાં આપુ રહે છે. અને તેથી તેમના રીઝ
કુટુંબીના તરફમાં અદ્યત્તેલી સુદામ પ્રસરી રહી છે.

સંવત્ર ૧૬૬૦ ના માગસિર માસની પૂજ્ય પ્રતિપદાને દિવસે વિશા-
વંત્ય વાલ્મીકીએ અકિમચંદ નામના પુત્રને જન્મ આપ્યો છે. તે બાળક
૮જી માસના ઉજ્જવમાં દિપ્ત કરે છે, તથાપિ તેનામાં અચેતના અને
નમ્રતા વગેરે કેળવણિક ઉગમ સુભેદનું સ્વભાવિક રીતે અવારંધીજ દર્શન
થાય છે. તેને માટે અવિવશમાં સારી આશા બાંધવામાં આવે છે. આ
પ્રમાણે વિવશાન પરિવારથી પંડિત થયેલા મેઃ વસનજીભાઈ તે સંસ્કારમાં
અતિશય આત્મી રહ્યા છે. સંસ્કારમાં રહ્યા છતાં એમનું લઘુ વિદ્યાભ્યાસ
અભ્યાસ હાય જ્ઞાનવિભાસમાંજ બદ છે. તે સાથે તેઓ ધર્મિક અને
સાંસ્કારિક કેળવણીના દિમાપની છે અને તે હાગ પોતાની કેમના ઉદવતી
સતત અભિધાન રાખે છે અને તેજ દર્શને માટે સમીપેજ બધા કુટુંબમાં
તેઓ સદા બહુપરિચર રહે છે.

મેઃ વસનજીભાઈની સખાવતનો અરણ તેમના બાલ્યવયુષીજ થયેલો
છે. વડિલને વિરોધ થવા પછી નવારથી તેમના જવાહરનો તથા કુટુંબનો
જાર તેમને સિર આરુઢ થયેલ ત્યારથીજ તેમની સખાવતના જીવનને આ-
રંભ થયે છે. સંવત્ર ૧૬૬૩ ના વર્ષમાં તેમનાં માતાજી અને દાદીજીના
ઉજ્જવમાં તેમને પહેા ખર્ચ કર્યો હતો જે પ્રથમ તેમની ઉદભવ
પ્રસન્નપાત્ર જોઈમાં આતી દર્શિ મેઃ વસનજીભાઈએ કુંજ આપે.

શામાં પોતાને ખર્ચે એક ભય જિનાલય બંધાવ્યું છે, તે પાછળ તેઓએ દશ દળર રૂપીઆનો મદાય બેસે છે. મંવર ૧૯૩૪ ના વર્ષમાં એ જિનાલયમાં પ્રમુખી પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી તે સમયે આસપાસના ધનમાં ગામોમાંથી કમ્પી જૈન પ્રમુખો મોટોટો સમુદાય એકઠો થયો હતો. તેમનો અંકાર કરવા માટે એ રોડ સારી લાગણી દર્શાવી હતી. મર્વના આતિથ્યને માટે ભોજન વગેરેની સારી ગોઠવણ કરી હતી. એ પ્રમુખે લકમીનો સદુપયોગ કરવાથી તેમની ધર્મપ્રતિષ્ઠા આખા કચ્છ દેશમાં પ્રસરી હતી.

મંવર ૧૯૫૨ ના વર્ષમાં ઉદાર રોડ વસનજીભાઈ સ્વચ્છતાના ગરીબ બંધુઓને આપે છે. અનાજ આપવાની એક મોટી દુકાન ઉઘાડી હતી અને તે દો વર્ષ સુધી ચાલુ રહી તે પાછળ પાંચ દળર રૂપીઆની મોટી રકમ ખર્ચાઈ હતી. જેને માટે તેઓ સ્વચ્છતાનિજનોમાં પૂર્ણ પ્રસાસ પામ્યા હતા. જ્યારે મોદમચીનગરીમાં મરખીનો ભંધર રોડ પ્રાપ્તો, ત્યારે એ દુકાન રોડ મરખીથી પીડાતા લોકોને રાત્રિ આપી સારવાર કરવા માટે અંદર ઉપર એક ખાસ આયોજાયેલ આપી મરખીથી પીડાતા બંધુઓને સારો સાબ આપ્યો હતો. અને તે ગૃહ કાર્ય જલુ વર્ષ સુધી ચલાવી તે પાછળ રૂપીઆ ચાલીસા દળરનો ગંગાવર ખર્ચ કર્યો હતો. જેમાં કોઈની પણ મદદ ન હતી. આથી પ્રમુખ મંદ નામદાર મરખીને તેઓને પ્રમાણપત્ર આપેલું છે. જેની અંદર રોડ વસનજીભાઈના પટોપકારી ગતિની પ્રસાસ કરવામાં આવી છે.

ગયા છપનના બંધર દુકાનમાં મંકટમાં આવી પટેલા લોકોને મદદ આપવામાં રોડ વસનજીભાઈ સારી સદાય આપી હતી. પોતાની જમમમિ કચ્છ મુશરીમાં અનાજની દુકાન કાઢી ધનમાં ગરીબ કુટુંબોને તેમજે સારો આયવ આપેલો હતો. અને તેથી તેમજે ધનમાં દીનજનની અંતરની આગીંદા લીધી હતી. આ ગૃહ કાર્યની પાછળ તેમજે ઉદાગારી પંદર દળર રૂપીઆનો ખર્ચ કર્યો હતો.

આ તેમની ઉત્તમ અખાતની મુજબ આરે તરફ પ્રસરણથી તથા તેમની લાવણની અને પટેલકાર વગેરે ઉત્તમ મુજેની પરીણાની જિજ્ઞાસ કરી નામદાર અગરે તેમને જી. પી. (મુજેદના અમલદાર) ની ઉત્તમ પદવી આપી હતી અને પાછળથી શાસ્ત્રીજનું નિર્દેશ નવાજ મેડ વસનજીભાઈના અમાનમાં મોટો વહોરો કર્યો હતો. આ પદવી અને અમાન નગરમાં મેડ વસનજીભાઈ આપી કમ્પી જૈનમંત્રમાં પેટલાજ છે. આનું આરે અમાન પાંચ છતાં જલુ રોડ

વસનઝભાઈનું જીવન અતિ મરઘ, મુઠ્ઠા, સાદું અને રસ્યું રહેતું છે. એક ખરા મરઘદગ્ધને ઘડતી સર્વ નમત્યા, સાદાઈ અને મલ પ્રીતિ તેમનામાં રહેલી છે. ધોધમાં પ્રતિષ્ઠા, અદેશીયામાં માન, લોકપ્રીતિ અને મદાન સંપત્તિ એ સર્વની જિંદગીમાં એ પાદોંવા છતાં પોતે કેવળ અદંકાર રખે છે. નાના માટા સર્વ સાથે એકમરખા ભાવથી વર્તે છે. તેઓની મખાવતનો પ્રવાહ પ્રકારા વચર મુખ-રીને વધારે આવે છે. તેમની કેટલીએક સખાવતો પ્રકારમાં આવતી નથી તેમ તેને પ્રકાશિત કરવાને તેઓ હચ્છતા જલુનથી કીર્તિદાનતા કરતાં ગુપ્ત દાનને તેઓ વધારે માન આપે છે. એવા જલુનથી તેઓનું જીવન ઉત્તમ પ્રકારનું ગણાવે છે.

શેઠ વસનઝભાઈની નાની માડી ધણી મખાવતો પ્રખ્યાત છે. ધાર્મિક અને સાંસારિક કૌશલ જલુ સોપાપોગી કાર્યમાં તેમની લક્ષ્યોને દીરેલા આવ્યા વગર રહેતો નથી. તેઓ જરીના તેમજ શ્રીમતિ તરફ એક સદખા નજરે જુવે છે. દુકાગના સંકટ વખતે રૂના વેપારીઓએ ઉભા કરેલા ફંડમાં શેઠ વસનઝભાઈએ સારો દિરોસો આપેલો હતો. શેઠ વસનઝભાઈએ મરઘમ પેટેલા સર દીનરાવ પીડીટના મિત્ર હોવાથી તેમની યાદગીરીના ફંડમાં સારો ભાગ લઈ જલુ દગર રૂપીઆ અર્પણ કર્યો હતો. સર જમસેટજી દોરપીટલાં નરસિંચ ફંડમાં છસો રૂપીઆ, સેડી નેચીકાટ દિલુ ચોરસનેજા ફંડમાં એક દગર રૂપીઆ, એદમચાળી દોરપીટલા ફંડમાં પાંચસો રૂપીઆ, ફરમુરાન કોતિજમાં વસુમે રૂપીઆ અને જમખી ઘરેલા જાપાનીઓની સારવાર માટેના ફંડમાં બારસો ને બાસન રૂપીઆ શેઠ વસનઝભાઈ તરફથી આપવામાં આવ્યા છે.

શેઠ વસનઝભાઈની ધાર્મિક સખાવત જલુ ઉત્તમ પ્રકારની છે. જૈન દેરાસરના છલોંદાર માંડ તેમણે બે દગર રૂપીઆ આપેલા છે. તે શિવાય તેની ધણી દીપોમાં તેઓની ન્યાયજમાનો સદુપયોગ થાય છે. સવેગી અને ગોરજ એવા બે ષડ્ઝનિ વર્ગમાં અર્ચાંચીન કાગમાં ઉભા ધરેલા છે. સવેગી ઝુનિયા પાતાન્ય ચારિત્ર માર્ચના મુઠ્ઠા અનુવાપી કહેવાય છે. ત્યારે ગોરજના તેમનાથી ઉચ્છી રીને પ્રદર્શિત કરનારા કહેવાય છે. એ ગોરજના શિષ્યા જૈન સુપ્રદા-ચના હોવાથી જૈન કોલ રીને મુધારી રાકાય તો ભવિષ્યમાં સારો લાભ થાય, આવક ધરિત્ર હેતુથી શેઠ વસનઝભાઈએ નારજીઆના શિષ્યાને હુધારવાને સાગ સાત દગર રૂપીઆની માડી રકમ અર્પણ કરી છે.

શેઠ વસનઝભાઈ જાગોગવરુ તથા સ્ત્રીવરુનીના માટા દિમાવતી છે. તે સાથે જાનસેવને પુદિ આપવામાં તેઓ સર્વદા ઉચ્ચ રહે છે. “જનોની

પ્રાચીન વિદ્યાનો ઉદ્ધાર થાય અને પૂર્વાચાર્યોના ઉપયોગી શ્રેષ્ઠ જનમંડળમાં પ્રસિદ્ધ પામી વચ્ચાય” એવા ઉત્તમ હેતુથી તેમણે પ્રાચીન પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરવાને હા હાતર રૂપિયાની મોટી રકમ અર્પણ કરી છે. એ મદાનકાર્યને ઉદારનારા અમારા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગના તેઓ સ્થાપક થયા છે અને એ વર્ગરૂપ કલ્પદ્રુએ ઉત્તેજનરૂપ જગતું સિંચન કરી તેને નવપલ્લવિત કરવા સદા ઉત્સુક ગદે છે.

શૈઃ વસનશ્રીભાઈ જેવા સખાવતમાં બાદાદર છે, તેવાજ તેઓ પ્રગ્ન ઉપયોગી કાર્યોમાં ઉમંગથી ભાગ લેનારા છે. દૃઢપ્રતિભા, સંવ્યવસ્થા અને પ્રમાણિક નર તરીકે તેઓએ સારી પ્રતિષ્ઠા મેળવી છે, તેથી તેઓ સર્વ રીતે લોકોના વિશ્વાસપાત્ર બન્યા છે. તેઓ ખોટા જનરત રીડિંગ રૂમના છંદની સુધીના સમાનદ છે. અને માંગરોલ જૈન સમાજના પ્રતિનિધિ છે. શૈઃ નરસી નાથના ચેરીટી ફંડના, કુમાર દેરાસરના, સિદ્ધકેતવમાં સ્થાપાયેલ વીર-ભાઈ પાડશાળા તથા પોતાના પરિજ નામથી અંકિત જૈન બોર્ડિંગ કે જેના માટે પચાસ હાતર રૂપિયાની ગંગાવર રકમ અર્પણ કરી છે તેના તેઓ માનવંતા દુગ્ધી છે. એ ઉપરાંત કેટલીએક મીંધાના તેઓ ટ્રીકટર છે. આવી ઉત્તમ પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી તેમણે પોતાના માનવ શ્વનની સફળતા કરેલી છે.

“માણસ વિદેશમાં ગમે તેટલી પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરે, જનુ જ્યાંથી તે સ્વદેશમાં કે સ્વજનમાં પોતાની ઉદારતા કે સખાવત પ્રસારે નહીં, ત્યાંથી તે પ્રતિષ્ઠા પૂર્ણ કહેવાની નથી.” આ નીતિસૂત્રને અમજનારા શૈઃ વસનશ્રીભાઈએ પોતાના કુટુંબની જન્મભૂમિ કચ્છ — સુથરી વગેરે ગામોમાં સારાં સારાં કાર્યો કરેલાં છે. અને તેથી તેઓ કચ્છપતિ મદાગ્રામ શ્રી સર ખેંગારશાહજી બાદશાહર શ. સી. આઈ. ઈની આગેવાની પ્રગતમાં પ્રકાશી નીકળ્યા છે. મદાગ્રામ શ્રી તેમને પ્રેમની દ્રષ્ટિએ નીકળે છે અને તેઓની વાગ્યના પ્રમાણે તેઓને મન આપે છે.

કેળવણી રૂપ કલ્પકલાને પાલ્લવિત કરવાને શૈઃ વસનશ્રીભાઈએ પોતાના વસન સુથરીમાં પોતાનાં સ્વચ્છેતાની પત્નીઓના નિર્ભય નામથી ખેનખાઈ જૈન પાડશાળા અને રત્નભાઈ જૈન કન્યાશાળા સ્થાપી છે. તેમજ પોતાના વિષમન સેનાઅવંતા પત્ની વાલ્મીકીના નામથી જરણપુર ગામમાં એક બીજી જૈન પાડશાળા પણ ગચ્છિત કરેલી છે. તે સાચય કચ્છી જૈનજનમાં રત્નગૃહ કરવાને નાની નાની જનમાળાઓ કચ્છ દેશમાં

ઉચ્ચમાં તેમજે સારી સહાય આપેલી છે. અને અઘાપિ આપવાને સદા ઉચ્ચ રહે છે.

ભારતવાની પ્રાચીન જૈન ધાર્મિક અને સાંસારિક પદ્ધતી જે આપણી દષ્ટિ સમક્ષ આગલીન બાણે છે, તેનું ત્યારે મુખ્ય અવગોચર કરીએ છાએ ત્યારે કાંઈક કાંઈક પ્રજ્વલિત ચિત્તોર્થિ આપણા સ્વદેશમાં ઉછરે છે. તે પદ્ધતીના પુનઃપ્રચાર કરવાને અને શાંતિ બધનના સત્તાવાન થઈ બેઠેલા રીતિ રૂઠિણ કુરીતાએ તથા એકજ " દિશામાં પ્રવળ કરવાથી ઉદ્ધાર થશે, " એમ મનાતા તથા તત્સુસાર વિદ્વ વનેનારા મુદ્ધારોને પૂર્વની નીતેરીતિથી વર્તવાને મોઃ વસનપ્રમાર્જી તન મન ધનથી પ્રવળ કરનારા છે. તેમજ બાપાર અને ઉદ્યોગના વ્યવહારમાં નિપુણ થવાને વિદેશપ્રમત કરવામાં અને પશ્ચિમાસ પ્રદેશોમાં સ્વર્ધર્મને દર્શિત કર્યા વિના ભગવામાં તેઓ દર-ધથી સંમત છે અને તેમને સદાય આપણમાં તેઓ સર્વદા ઉચ્ચ રહે છે. પેતાની કામના લોકો વિદ્યા તથા ઉદ્યોગી થવા ઇચ્છતા હોય તેમને માસિક વેતન (સોલારીય) આપી નિર્દેશની ચિંતામાંથી મુક્ત કરવા અને તેમને ઉત્તરના ઉચા શિખરનું દર્શન કરાવવું, એવી મોઃ વસનપ્ર-ભારના સ્વદેશમાં સદા ઇચ્છા રદા કરે છે. આ દેશના તેમજ પરદેશના મોટા વિદ્વાને, દર્શિને અને પ્રયત્નગને તેમના દાર્ધમાં ઉત્તેજન આપણમાં તેમની ઉદારતા સાર્થક થાય છે. " જોગવી પાત્રી સરકા-લિંગી સ્વેદી સ્વરિશ્યા સ્વતંત્ર, સમર્થ, સદાચારી, અને ધર્મિક વિદુ-લિંગી થઈ સાત્ર નસરને રીપાવે અને પેતાની ખાજ પ્રાપ્તને જોગવી વીરપુત્રની પદ્ધતી સાર્થક કરે " એ ઇચ્છા મોઃ વસનપ્રમાર્જના સ્વદેશ કમળમાં સત્ર બામત રહે છે. " જૈનપ્રાણ સત્ર આતેન્ધ, સ્વદયતા, રક્ષિત, મુંદરતા અને કપાળ પ્રાપ્ત કરવાને સ્વરિશ્યા થાય, " એવી ઉત્તમ ધારણા તેઓ ધારણ કરે છે.

મોઃ વસનપ્રમાર્જનું વર્તમાન પ્રવળ ઉચ્ચ પ્રકારનું છે. તેઓ પ્રાચી કરીને નિષ્ક્રિય રીતે પેતાનું પ્રવર્તન નહારે છે. તેમની રિતિઓ નિષ્ક્રિય અને સકર્મથી બનતી છે. આવી ધર્મની આગળના કરણમાં અને સદ્વિચારની મુદ્ધારિત એક નિપુણતા, કચરમાં તેમનો નમ્રવ લગ્ન બધે નિર્જન થાય છે. તેઓ નવજાને અનુસરી પ્રવર્તે છે, તથાપિ તેમના વાચક તરિકા રિતિને ના ઉદ્યોગ કરે છે. તેમનો સ્વદેશ દેશમય અને પ્રેમનું હોદ્દા તેઓ પ્રજા રથને ઉત્તમ

પામે છે. કોઈપણ વિદ્વાન કે યુગી તેમની મુજાકાત ને છે, તે તેમના વિનય, વિવેક અને સાદાર્થ વગેરે ઉત્તમ ગુણો જોઈ સતોષ પામે છે.

શ્રીઃ વસનહાલમાં પોતાના મુખી કુટુંબમાં સતોષથી સ્ત્રી સ્વકર્તવ્યમાં તત્પર રહે છે. તેઓની અર્થાચીન જાવનાઓ પ્રાચીન જાવનાઓને અનુસરે છે. તેઓ જવદાર માગેને માન આપે છે, તથાપિ “ભૈરવ-ભાંથી—વિષય વાસનાભાંથી નિરત થતુ અને સાધુના સંપાદન કરી એ આપણું પોતાનું કાર્ય છે અને આપણા પોતાના વશમાં છે” એમ તેઓ કહેવથી માને છે. વળી તેઓ સારીરીતે સમજે છે કે, “દેશ કાળના બળે મનુષ્ય માગેને સાક્ષતા લુપ્ત - આરાના ધર્મો પ્રાપ્ત થાય છે અને તે ધર્મના પ્રતિપાલનમાં મનુષ્યે શુ કરતું જોઈએ ! તેની સ્વભાવિક રીતે ગળુના થાય છે અને યતી જોઈએ. અને તે ગળુનામાં કાળની કમોટી પણ વાતવિકરિને સ્વીકારી જોઈએ, તથાપિ મદતાનુ ખડ બીજ પોતા પોતાના કર્તવ્યમાંજ છે. સંસારના મોડમાંથી નિર્ગતપગપણુ એકાદ જીવનને જો કર્તવ્યમાં જોડવામાં આવે તો તે જીવન પોતાની એ સ્થિતિનું ફળ સારીરીતે મેળવી શકે છે” આવા વિચારને લઇને શ્રીઃ વસનહાલમાં હમેશાં ધનાદા ગૃહસ્થ તરીકેનું પોતાનું કર્તવ્ય અદા કરવાને તત્પર રહે છે, અને તેમાંજ પોતાના જીવનની સાથેકલા માને છે.

આવા ઉચ્ચ, ઉત્તમ, ઉદાર લક્ષણોવાળા એક ધનાદા નરનું જીવન આ લોકમાં સર્વને અનુકરણીય છે. તેમની કૃતિઓ ઉપરથી ભવિષ્યમાં રહ્યું તે જીવન કેવું પ્રગમનીય થશે ! એ જાણતી આપણને પૂરું પ્રેરિતિ પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રીઃ વસનહાલના જીવનનો પ્રભાવ સર્વ જૈન કોમમાં અને આજે શ્રીમતીમાં ગાંધીજી કહીને રત્નખડક છે. તે આદર્શી અને મન-પ્રભાવથી હમેશા જગતપ્રેમી, એમાં અંશય નથી. આવા વાલ્ય તનુ અદિમ જીવન વાંચવાથી અનેક પ્રશન્ના લાભ થાય છે અને ભવિષ્યમાં તે બીજને પ્રેરણાદક અને ગનેશક થઈ પડે છે ત્રાં પંચમામાં આજ વીરપુત્રને દીર્ઘાનુભવ આપ્યા અને તેમના નિર્ભય કુદવને દર્શ પડીના જીવનમાં આજ આજ કર્યા કરવાની પ્રેરણા ફાટી અજા અમારી નવ પ્રાર્થના છે.—

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ,

આવિકા સુખોદ્ય. દર્પણ.

સતી ધર્મોપચારી.

દ્વિતીયારસાહસ.

આવિકાનું પતિપ્રત્યે કર્તવ્ય.

આ

જગતમાં હવે—અવધારનું મન સ્ત્રીનથા પુરુષબનેથી
ચાલે છે. દરિયા અને પતિ એ બંને નામ ઉપરથી
દ પત્ની એ સારું કહેવાય છે. આવક દ પત્નીમાં
આવે અને અ. ડ. . .

કામધેનુ છે, એજ તેને ચિંતામણી છે અને એજ તેને પ્રિય તથા હિત-
કર્તા છે. એટલુંજ પણ એજ તેને કલ્યાણ કાળ છે.

કુલીન માવિદ્યાએ એવા પતિની સેવામાં તત્પર રહેવું લેઈએ.
પતિની આજ્ઞા શિવાય કંઈ પણ કાર્ય કરવું ન લેઈએ. જો કદિ
ગુણ કામ કરવાનું હોય તોપણ પતિની આજ્ઞા મેળવ્યા વિના માવિ-
દ્યાએ જો પાળાના દૃષ્ટમાં વિચારશે તો તેમને માત્રુમ પારી કે, આ
સંસારમાં શ્રીમતિને સર્વ પ્રકારનું ગુણ પતિધીજ છે. તેના વડેજ
તે અનેક પ્રકારના વૈભવો ભોગવી શકે છે : તેના વડેજ તેના શબ્દગાર
શામે છે, તેનાથીજ શ્રી અખંડ સૌભાગ્યવતી કહેવાય છે. તેનાથીજ
તે પુત્ર સ્વત્વળી થાય છે અને આ લોક તથા પરલોકના ગુણકાર્ય
સાધી શકે છે.

આ સંસારમાં માવિદ્યાને તેના પતિ ગુરુની જેમ સન્માર્ગ
જનાવે છે, પિતાની જેમ હિત કરે છે, માતાની જેમ મમતા રાખે
છે, આત્મની જેમ વિન્યાસ લાવે છે અને તે ખરેખર પૂજ્ય,
જીવનાપાર અને પ્રાણ સમ છે. આવા અમૃત્ય લાભ આપનારા
પતિની સેવા કરવામાં કુલીન માવિદ્યાએ તત્પર રહેવું લેઈએ.
પવિત્ર પ્રેમથી તેની સેવા કરવી, તેની મર્યાદા રાખવી, તેને
માન આપવું અને તેની તરફ પૂજ્ય જુદિ રાખવી. પતિનું અપ-
માન કે નિરંકાર કરવો નહીં. દરેક વખતે તેની સેવામાં હા-
જર રહેવું. ભોજન, રાધન, આસન, અને ગમન—એ બધી
ક્રિયામાં શ્રીએ પતિની બરદાસ ઉગ્રવવી. જ્યારે તે જમવાને બેસે
ત્યારે તેને મપુર રસોડા કરી પીરસી જમાવવામાં બધી સાવધાની
રાખી વર્તવું. જ્યારે તે બાહેરથી આવે ત્યારે તેને જગપાન
હાથર કરી તેની મનોવૃત્તિ પ્રમાણે યાત્રવું. અને તેને ઉભા
પડ માન આપવું. તેનું મન કુદેશમાં હોય તો તે ખુશી થાય.

છે, શરીરનો ખજી હોવાથી સ્વામી કહેવાય છે. અને પ્રાણનો આ-
ધાર આપનાર હોવાથી પ્રાણનાથ કહેવાય છે, એવો આવકપતિ
પાનાની પત્ની આવિકાનો સર્વ રીતે રક્ષક તથા પાલક હોવાથી
ગૃહરાજ્યનો એક રાજા કહેવાય છે. આવક માતાપિતાએ ગૃહીગુરુ,
૩૪ અમિ અને હજારો મનુષ્યોની સાક્ષીએ પાતાની પુત્રીનો પતિ
કરેલો છે. અમિની પ્રાક્ષિણ્ય વખતે આર્થ જૈનમંત્રિના ઉચ્ચાર
સાથે તે વિવાહિત થયેલ છે. તેવા આવકપતિ તરફ કુદીન આવિકાએ
માનુજ વિનયથી વર્તવાનું છે. આવિકા જે પાતાના ગૃહસ્થપણના
ધર્મને અને પાતાના કર્મવ્યવસાય રીતે બજાવવાની ઇચ્છા રાખતી
હોય તો તેણીએ પાતાના પતિની સાથે પૂજ્યભાવથી વર્તવું જોઈએ.
આવિકાએ પાતાના પતિ ઉપર નિર્ભર પ્રીતિ રાખવી, તેની મનોવૃત્તિને
અનુકૂળ રહી તેની મરજી સાચવવી, અને તેની આજ્ઞા પાળવી.
એજ આવિકાને ખરેખરી પતિ મેંવા છે. જે આવિકા પાતાના મનને
વગર રાખી કંઈ જાતની સ્વાર્થચુદ્ધિ રાખ્યા સિવાય ચિત્તરત્ન શુદ્ધિથી
એકલે શુદ્ધ મન, વચન અને કાયાથી પતિની મેંવા કરે, પતિનેજ
પાતાનો આધાર નવું અને પતિ મવામાજ પાતાના કર્મવ્ય ધર્મ માને,
તેજ પતિવ્રતા, આશ્રી, રીંગવતી—સતી કહેવાય છે.

મહાગુણી આવિકાએ જાનવું જોઈએ કે તેણીના ગૃહસ્થધર્મના
પાલનનો આધાર પતિ ઉપર છે. ગૃહસ્થપણમાં રહીને આવિકાને જે
જે ધર્મ, યજ્ઞ અને વપ કરવાના છે. તેમજ તેના ઉપાપત ઉન્નય વગેરે
આચરવાના છે, તે બધા કાર્યો તેના પતિથીજ નિહ થાય છે. તેથી
આવિકાનો ધર્મમદ્વાયક પત્ન પતિજ થઈ રાકે છે. તેથી તે તેણીને
પૂજ્ય, માન્ય, મેંશ, અર્જિ અને આરાધના કરવા પામ્ય છે. ત્રીજી
પતિ એજ આ સંસારમાં સ્થાયી સાથી છે. સદ્વાચક અને ધર્મસંપન્ન
છે. પતિની શુદ્ધ હાવથી મેંવા કરનારી આવિકાને તે પતિમેંવા

છે, શરીરનો મળી હોવાથી સ્વામી કહેવાય છે. અને પ્રાણનો આ-
ધાર આપનાર હોવાથી પ્રાણનાથ કહેવાય છે, એવો આવકપતિ
પાતાની પત્ની આવિકાનો સર્વ રીતે રક્ષક તથા પાલક હોવાથી
ગૃહરાજ્યનો એક રાજા કહેવાય છે. આવક માતાપિતાએ શ્રદ્ધાગુરુ,
દેવ અમિ અને હુમરો અનુષ્ઠાની સાક્ષીએ પાતાની પુત્રીનો પતિ
કરેલો છે. અમિની પ્રક્રિષ્ઠા વખતે આર્ય જૈનમત્રાના ઉચ્ચાર
સાથે તે વિવાહિત થયેલ છે. તેના આવકપતિ તરફ કુદીન આવિકાએ
મળુંગ વિનયથી વર્તવાનું છે. આવિકા એ પાતાના ગૃહસ્થપણના
ધર્મને અને પાતાના કર્તવ્યને સત્ય રીતે બજાવવાની ઇચ્છા રાખતી
હોય તો તેણીએ પાતાના પતિની સાથે પૂજ્યભાવથી વર્તવું જોઈએ.
આવિકાએ પાતાના પતિ ઉપર નિર્ભર પ્રીતિ રાખવી, તેની મનોવૃત્તિને
અનુકૂળ રહી તેની મરજી સાચવવી, અને તેની આજ્ઞા પાળવી.
એજ આવિકાને ખરેખરી પતિ સેવા છે. જે આવિકા પાતાના મનને
વશ રાખી કાંઈ જાનની સ્વાર્થબુદ્ધિ રાખ્યા સિવાય વિકલ્પ શુદ્ધિથી
એકલ શુદ્ધ મન, વચન અને કાયાથી પતિની સેવા કરે, પતિનેજ
પાત્રનો આધાર મળે અને પતિ સેવામાંજ પાતાનો કર્તવ્ય ધર્મ જાને,
તેજ પતિમના, સાધવી, સીંગવતી—સતી કહેવાય છે.

સદગુણી આવિકાએ જાણવું જોઈએ કે તેણીના ગૃહસ્થધર્મના
પાલનનો આધાર પતિ ઉપર છે. ગૃહસ્થપણમાં રહીને આવિકાને જે
જે ધર્મ, વ્રત અને તપ કરવાના છે, તેમજ તેના ઉદ્યાપન ઉન્નય વગેરે
આચરવાના છે, તે બધા કાંઈ તેના પતિથીજ સિદ્ધ થાય છે. તેથી
આવિકાનો ધર્મસદ્વાયક પત્ર પતિજ થઈ રહે છે. તેથી તે તેણીને
પૂજ્ય, માન્ય, સંચ, ભક્તિ અને આરાધના કરવા યોગ્ય છે. મૃતિ
પતિ એજ આ સંસારમાં સાર્યા સાથી છે. સદ્વાયક અને ધર્મસંપા-
દક છે. પતિની શુદ્ધ હૃદયથી સેવા કરનારી આવિકાને તે પતિસેવા

તેથી રીતે તેની પાસે વર્તવું. પ્રિય હાગે તેથી લાભકારક વાતો કરી તેના મનને રંજન કરવું. જે તે કદિ નાખુશ થઈ જાય તો ધીરજ રાખી મીઠા વચનામૃતથી તેને શાંતિ આપવી. કુલ્લીન શ્રાવિકાએ કદિપણ પતિની સાથે વાદવિવાદ કર્યો નહીં. કદિ નીનિની ભૂલ માલુમ પડે તો તેને ગુસ્સાથી નહીં કહેતાં ધીરજ રાખી શાંતપણે યુક્તિથી સમજાવી મધુરવાણીથી કહેવું. વૃથા ક્રોધ કરી મનમાં આવે તેમ બોલવું નહીં. જેમ પતિનું મન પ્રસન્ન થાય તેમ કરવું. કદિપણ પતિની સાથે વિદ્વાસ-ધાન કર્યો નહીં. તેનું મન દુઃખાય એવું કાંઈ પણ પ્રવર્તન કરવું નહીં. પતિની સાથે હાસ્ય વિનોદ કરી તેના હૃદયને આનંદ આપવો. કદિપણ કર્મયોગે જે પોતાના પતિ ઉપર કાંઈ આપત્તિ આવી પડી હોય. તો તેને ધીરજ આપી તેના દુઃખમાં ભાગી-યણ થવું. જે તેવા પ્રમંગ આવે તો પોતાની જાતને દુઃખ આપીને પણ પતિને મદદ આપવી. કદિ પતિને વેપારમાં મોટું નુકસાન થઈ હોય અને નાણાની પૂરેપૂરી તંગી આવી હોય તે વખતે સંયુક્તી અને કુલ્લીન શ્રાવિકાએ પતિને પૂર્ણ રીતે સહાયભુત થવું. પોતાની પાસે કદિ પીયરના કે સાસરાના ઘરના આભુપણો હોય અથવા બીજી કાંઈ રોકડ હોય. તે પતિને અર્પણ કરી દેવી અને તેને નાણાની ભીડમાંથી બચાવવો—કદિ પતિને શરીરે વ્યાધિ થયો હોય અને ઘર—વ્યવહાર ચલાવવાનો બીજો આધાર ન હોય તો કુલ્લીન શ્રાવિકાએ જે પોતાની પાસે કાંઈ પણ હોય તો તે પતિને નિવેદન કરવું. કદિ જે પોતાની ભૂલ થઈ જઈ હોય તો તે પતિથી છુપાવવી નહીં. પતિની પાસે જઈ તે કચુલ કરી તેની ક્ષમા માગવી. વિદ્યારી પતિને જીકું બોલી છેતર્યો નહીં. તેની આજ્ઞાને સર્વથા આધીન થવું. કર્મ તથા શ્રદ્ધ—વ્યવહારના દરેક કાર્યોમાં શ્રાવિકાએ પોતાના પતિને

તેથી રીતે તેની પાસે વર્તવું. પ્રિય સાગે તેથી સાબાજી વાતો કરી તેના મનને રંજન કરવું. જે તે કદિ નાખુશ થયે તે ધીરજ રાખી મીઠા વચનામૃતથી તેને શાંતિ આપવી. કુટીન શ્રાવિકાએ કદિપણ પતિની સાથે વાદવિવાદ કર્યો નહીં. કદિ નીતિની ભૂલ માલુમ પડે તો તેને ગુસ્સાથી નહીં કોદેતાં ધીરજ રાખી શાંતપણે ગુસ્સાથી મમજાવી મધુરવાણીથી કહેવું. વૃથા ક્રોધ કરી મનમાં આવે તેમ બોલવું નહીં. જેમ પતિનું મન પ્રસન્ન થાય તેમ કરવું. કદિપણ પતિની સાથે વિશ્વાસ-ધાન કર્યો નહીં. તેનું મન દુષ્પાય એવું કાંઈ પણ પ્રવર્તન કરવું નહીં. પતિની સાથે હાસ્ય વિનોદ કરી તેના હૃદયને આનંદ આપવો. કદિપણ કર્મયોગે જે પોતાના પતિ ઉપર કાંઈ આપત્તિ આવી પડી હોય. તો તેને ધીરજ આપી તેના દુઃખમાં ભાગી-યણ થવું. જે તેવો પ્રસંગ આવે તો પોતાની જાતને દુઃખ આપીને પણ પતિને મદદ આપવી. કદિ પતિને વેપારમાં મોટું નુકશાન થયું હોય અને નાણાની પૂરેપૂરી તંગી આવી હોય તે વખતે સહયુગી અને કુટીન શ્રાવિકાએ પતિને પૂર્ણ રીતે સદાયભુત થવું. પોતાની પાસે કદિ પીયરના કે સાસરાના વરના આભુષણો હોય અથવા ગ્રીષ્ઠ કાંઈ રોકડ હોય. તે પતિને અર્પણ કરી કેવી અને તેને નાણાની ભીડમાંથી અચાવવો—કદિ પતિને શરીરે જ્યારે થયો હોય અને રૂ—વ્યવહાર ચલાવવાનો બીજો આધાર ન હોય તો કુટીન શ્રાવિકાએ જે પોતાની પાસે કાંઈ પણ હોય તો તે પતિને નિવેદન કરવું. કદિ જે પોતાની ભૂલ થયે જઈ હોય તો તે પતિથી છુપાવવી નહીં. પતિની પાસે જઈ તે કબુલ કરી તેની ક્ષમા માગવી. વિશ્વાસી પતિને જીવું બોલી ઉતરવો નહીં. તેની આજ્ઞાને સર્વથા આધીન થવું. ધર્મ તથા શુદ્ધ—વ્યવહારના દંડે કોયેમાં શ્રાવિકાએ પોતાના પતિને

તેવી રીતે તેની પાસે વર્તવું. પ્રિય હાથે તેવી લાભકારી વાતો
 કરી તેના મનને રંજન કરવું. જે તે કદિ નાખુશ થઈ
 તેા ધીરજ રાખી મીઠા વચનામૃતથી તેને શાંતિ આપવી. કુ-
 હીન આવિકાએ કદિપણ પતિની સાથે વાદવિવાદ કર્યો નહીં.
 કદિ નીનિની ભૂલ માલુમ પડે તેા તેને ગુસ્સાથી નહીં કહેતાં
 ધીરજ રાખી શાંતપણે મુઝિથી સમજાવી મધુરવાણીથી કહેવું.
 ઘૃથા કોષ કરી મનમાં આવે તેમ બોલવું નહીં. જેમ પતિનું
 મન પ્રસન્ન થાય તેમ કરવું. કદિપણ પતિની સાથે વિદ્વાસ-
 ધાન કર્યો નહીં. તેનું મન દુખાય એવું કંઈ પણ પ્રવર્તન કરવું
 નહીં. પતિની સાથે હાસ્ય વિનોદ કરી તેના હૃદયને આનંદ
 આપવો. કદિપણ કર્મયોગે જે પાતાના પતિ ઉપર કંઈ આપત્તિ
 આવી પડી હોય, તેા તેને ધીરજ આપી તેના દુઃખમાં ભાગી-
 યવું થવું. જે તેવો પ્રસંગ આવે તેા પાતાની જાતને દુઃખ
 આપીને પણ પતિને મદદ આપવી. કદિ પતિને વેપારમાં મોટું
 નુકસાન થયું હોય અને નાણાની પૂરેપૂરી તંગી આવી હોય
 તે વખતે સદગુણી અને કુહીન આવિકાએ પતિને પ્રાર્થ રીતે
 સદાયમુત થવું. પાતાની પાસે કદિ પીયરના ક સાસરાના ધરના
 આભુષણો હોય અથવા બીજી કંઈ રોકડ હોય, તે પતિને અ-
 ર્પણ કરી દેવી અને તેને નાણાની ભીડમાંથી અચાવે—કદિ પ-
 તિને શરીરે અવિ થયો હોય અને વર—વ્યવહાર ચલાવવાનો
 બીજો આધાર ન હોય તેા કુહીન આવિકાએ જે પાતાની પાસે
 કંઈ પણ હોય તેા તે પતિને નિવેદન કરવું. કદિ જે પાતાની
 ભૂલ થઈ જઈ હોય તેા તે પતિથી છુપાવવી નહીં. પતિની પાસે
 જઈ તે કમુક્ત કરી તેની ક્ષમા માગવી. વિદ્યાગી પતિને છુટું
 બોલી ઉતર્યો નહીં. તેની આજ્ઞાને મર્યાદા આધીન થવું. ધર્મ
 તથા મૃદુ—વ્યવહારના રોકે કંઈમાં આવિકાએ પાતાના પતિને

તેવી રીતે તેની પાસે વર્તવું. શ્રિય સામે તેવી સાબરો વાતો કરી તેના મનને રંજન કરવું. જો તે કદિ નામુશ થઈ જાય તો ધીરજ રાખી મીઠા વચનામૃતથી તેને શાંતિ આપવી. કુટીન શ્રાવિકાએ કદિપત્ન પતિની સાથે વાદવિવાદ કર્યો નહીં. કદિ નીતિની ભૂલ માલુમ પડે તો તેને ગુસ્સાથી નહીં કહેતાં ધીરજ રાખી શાંતપણે ગુજિથી સમજાવી મધુરવાણીથી કહેવું. જુથા ફોપ કરી મનમાં આવે તેમ બોલવું નહીં. જેમ પતિનું મન પ્રસન્ન થાય તેમ કરવું. કદિપત્ન પતિની સાથે વિચાસ-ધાન કર્યો નહીં. તેનું મન દુઃખાય એવું કાંઈ પણ પ્રવર્તન કરવું નહીં. પતિની સાથે હાસ્ય વિનોદ કરી તેના હૃદયને આનંદ આપવો. કદિપત્ન કર્મચોરને જો પાતાના પતિ ઉપર કાંઈ આપતિ આવી પડી હોય, તો તેને ધીરજ આપી તેના દુઃખમાં ભાગી-પડવું. જે તેવો પ્રમંગ આવે તો પાતાની જાનને દુઃખ આપીને પણ પતિને મદદ આપવી. કદિ પતિને વેપારમાં મોટું નુકસાન થઈ હોય અને નાણાની પૂરેપૂરી તંગી આવી હોય તે વખતે મદગુણી અને કુટીન શ્રાવિકાએ પતિને પૂરું રીતે સદાયજીન થવું. પાતાની પાસે કદિ પીવરના કે સાસરાના ઘરના આબુજલો હોય અથવા બીજી કાંઈ રોકડ હોય. તે પતિને અર્પણ કરી રૂચી અને તેને નાણાની ભીંમાંથી અચાવવો—કદિ પતિને શરીરે આગિ થયો હોય અને ઘર—વ્યવહાર ચલાવવાનો બીજો આધાર ન હોય તો કુટીન શ્રાવિકાએ જો પાતાની પાસે કાંઈ પણ હોય તો તે પતિને નિવેદન કરવું. કદિ જો પાતાની ભૂલ થઈ જઈ હોય તો તે પતિથી છુપાવવી નહીં. પતિની પાસે જઈ તે ક્ષુભ કરી તેની કમા માનવી. વિચારી પતિને છુટું બોલી દેવરૂં નહીં. તેની આજ્ઞાને મર્યાદા આધીન થવું. ધર્મ તથા શુદ્ધ—વ્યવહારના હેતુ કાંઈમાં શ્રાવિકાએ પાતાના પતિને

[illegible]

તેવી રીતે તેની પાસે વર્તવું. પ્રિય જાને તેવી લાભકારી વાતો કરી તેના મનને રંજન કરવું. જે ને કદિ નાખુશ થઈ જાય તેા ધીરજ રાખી મીઠા વચનામૃતથી તેને શાંતિ આપવી. કુલ્લીન શ્રાવિકાએ કદિપણ પતિની સાથે વાદવિવાદ કર્યો નહીં. કદિ નીતિની ભૂલ માલુમ પડે તેા તેને ગુસ્સાથી નહીં કંદેતાં ધીરજ રાખી શાંતપણે ગુજિથી મમજવી મધુરવાણીથી કહેવું. જુથા ક્રોધ કરી મનમાં આવે તેમ બોલવું નહીં. જેમ પતિનું મન પ્રસન્ન થાય તેમ કરવું. કદિપણ પતિની સાથે વિદ્વાસ-ધાન કર્યો નહીં. તેનું મન દુઃખાય એવું કાંઈ પણ પ્રવર્તન કરવું નહીં. પતિની સાથે હાસ્ય વિનોદ કરી તેના હૃદયને આનંદ આપવો. કદિપણ કર્મયોગે જે પોતાના પતિ ઉપર કાંઈ આપત્તિ આવી પડી હોય, તેા તેને ધીરજ આપી તેના દુઃખમાં ભાગી-યણ થવું. જે તેવો પ્રસંગ આવે તેા પોતાની જાતને દુઃખ આપીને પણ પતિને મદદ આપવી. કદિ પતિને વેપારમાં મોટું નુકસાન થયું હોય અને નાણાની પૂરેપૂરી તંગી આવી હોય તે વખતે સહગુણી અને કુલીન શ્રાવિકાએ પતિને પૂર્ણ રીતે સદાયભુત થવું. પોતાની પાસે કદિ પીયરના કે સાસરાના ધરના આભુષણો હોય અથવા બીજી કાંઈ રોકડ હોય, તે પતિને અર્પણ કરી દેવી અને તેને નાણાની ભીંમાંથી ખચાવવો—કદિ પતિને શરીરે વ્યાધિ થયો હોય અને ઘર—વ્યવહાર ચલાવવાનો બીજો આધાર ન હોય તેા કુલીન શ્રાવિકાએ જે પોતાની પાસે કાંઈ પણ હોય તેા તે પતિને નિવેદન કરવું. કદિ જે પોતાની ભૂલ થઈ જઈ હોય તેા તે પતિથી છુપાવવી નહીં. પતિની પાસે જઈ તે કચુલ કરી તેની ક્ષમા માગવી. વિદ્વાસી પતિને જીતું બોલી છેતર્યો નહીં. તેની આજ્ઞાને સર્વથા આધીન થવું. ધર્મ તથા શ્રદ્ધ—વ્યવહારના દરેક કાર્યોમાં શ્રાવિકાએ પોતાના પતિને

સહાય આપવી. દુઃકમાં એકલુંજ કે, આવિકાએ પોતાના મા-
યક પતિને સર્વ રીતે સેનાય આપવો. અને નિર્ભય અંતઃકરણ
રાખી વિદ્યાસને પાત્ર થવું. કેળવણી પામેલી આવિકા પોતાના
માયક પતિને કહે છે કે, “સ્વામી, આ સંસારમાં મારા સર્વ
ગુણનો આધાર તમારી ઉપર છે. મારા માતાપિતા તો મને જન્મ
આપનારા છે, અને બાલ્યવય પૂર્ણ થાય ત્યાંમુધી પાળનારા છે.
પણ મારા બાપીના જીવનનો કાળ તો તમારા સહવાસમાંજ મા-
ળવાનો છે. મારે મારા ગુણે ગુણી અને દુઃખે દુઃખી થનારા
તમેજ છો. મારો સય સંબંધી અને પવિત્ર સ્નેહી તમારા શિ-
વાય કોઈ બીજો નથી. તમારા તરફથી અથવા કર્મના શોગથી
આપણા ઉપર દુઃખ આવી પડે તો પણ હું તમારીજ છું. મારા
પ્રાણ, માંડે ધન અને માંડે સર્વસ્વ તમે પોતેજ છો. હે પ્રિય
પતિ, જ્યાંમુધી હું તમારી પ્રેમપાત્ર બની નથી, ત્યાંમુધી મારી
જિયા, માંડે આતુર્ય, માંડે હૃદયપણ, માંડે રૂપ અને મારા ગુણ
એ સર્વ નકામું છે. મારી જિયાની, આતુર્યની, હૃદયપણની,
રૂપની અને મારા ગુણની સાર્થકતા ત્યારેજ થવાની કે, જ્યારે
તમે મને તમારા પ્રેમની અને મુખ દુઃખની ભાગીયણ બનાવ-
શો.” આવા મધુર વચનો બોલનારી, સારી સમજણ ધરાવના-
રી, મુખ, પ્રેમી અને પોતાના પતિને પ્રસન્ન કરનારી જે આ-
વિકા હશે તે પોતાના માયક પતિને કેમ પ્રિય નહીં થાય ?

પતિવ્રતા આવિકાએ પતિની આજ્ઞા વિના કાંઈ પણ કાર્ય
કરવું નહીં. ક્યાંક ધરની બાહર જવું હોય તો પણ પતિની રમત
મેળવ્યા વિના જવું આવવું નહીં કદિકે કર્મભોગ પતિ રોગિણ.
બહેરો, આંધળો, લંગડો, અચતુર. અને કુટુંબી મળ્યો હોય અ-
થવા બીજા કોઈ ખામીવાળા હોય તોપણ તે ઉપર ભાવ રા-

તેવી રીતે તેની પાસે વર્તવું. પ્રિય હાથે તેવી સાબર કરવાનો કરી તેના મનને રંજન કરવું. જો તે કદિ નાખુશ થઈ શકે તો ધીરજ રાખી મીઠા વચનામૃતથી તેને શાંતિ આપવી. કુલ્લીન શ્રાવિકાએ કદિપણ પતિની સાથે વાદવિવાદ કર્યો નહીં. કદિ નીનિતી ભૂલ માલુમ પડે તો તેને ગુરુસાથી નહીં કહેતાં ધીરજ રાખી શાંતપણે મુક્તિથી મમજવી મધુરવાણીથી કહેવું. ધૃત્યા ક્રોધ કરી મનમાં આવે તેમ બોલવું નહીં. જેમ પતિનું મન પ્રસન્ન થાય તેમ કરવું. કદિપણ પતિની સાથે વિશ્વાસઘાત કર્યો નહીં. તેનું મન દુઃખાય એવું કંઈ પણ પ્રવર્તન કરવું નહીં. પતિની સાથે હાસ્ય વિનોદ કરી તેના હૃદયને આનંદ આપવો. કદિપણ કર્મયોગે જો પોતાના પતિ ઉપર કંઈ આપત્તિ આવી પડી હોય, તો તેને ધીરજ આપી તેના દુઃખમાં ભાગી-યજી થવું. જો તેવો પ્રસંગ આવે તો પોતાની જાતને દુઃખ આપીને પણ પતિને મદદ આપવી. કદિ પતિને વેપારમાં મોટું નુકસાન થઈ હોય અને નાણાની પૂરેપૂરી તંગી આવી હોય તે વખતે સહગુણી અને કુલ્લીન શ્રાવિકાએ પતિને પ્રેરું રીતે સદાયમૃત થવું. પોતાની પાસે કદિ પીયરના કે સાસરાના ધરના આમુખજો હોય અથવા બીજી કંઈ રોકડ હોય, તે પતિને અર્પણ કરી દેવી અને તેને નાણાની ભીડમાંથી બચાવવો—કદિ પતિને શરીરે વ્યાધિ થયો હોય અને ઘર—વ્યવહાર ચલાવવાનો બીજો આધાર ન હોય તો કુલ્લીન શ્રાવિકાએ જો પોતાની પાસે કંઈ પણ હોય તો તે પતિને નિવેદન કરવું. કદિ જો પોતાની ભૂલ થઈ જઈ હોય તો તે પતિથી છુપાવવી નહીં. પતિની પાસે જઈ તે કચુલ કરી તેની ક્ષમા માગવી. વિશ્વાસી પતિને છોકું બોલી ઉતર્યો નહીં. તેની આજ્ઞાને સર્વથા આધીન થવું. ધર્મ તથા શ્રદ્ધ—વ્યવહારના દરેક કાર્યોમાં શ્રાવિકાએ પોતાના પતિને

(4)

[illegible]

ખીને શુદ્ધ દ્રવ્યથી તેની સેવા કરવી. એ આગિપ્રાપ્તોના મનાવન
પર્મ છે. વિવાદ કર્યા પહેલા સર્વ રીતે નિર્દોષ અને ખામી
જોઈ વગરનો પતિ માપવો અને પતિને મારે જોઈતી કર્મી પ્રે
તેઈતી ધ્યાનમાં કરવી. પણ સમ થયા પછી જ્યો પતિ મળે
તેવામાં સંતોષ મानी તેને પરમપૂજ્ય ગણી તેની પરિચર્યા કર
વી. કહ્યું છે કે:—

દોહા.

જો નારિ નિજ નામને, ગળે રૂપ સમ આપ,
તે નારી આ જગતમાં, પરે સતીની છાપ.

આ વૃદ્ધસંસારરૂપ મોહલના આધિકા અને આવક—એ એ તેના
સ્તંભ છે. તેમાં મુખ્ય અને સર્વ પ્રકારનો રોકો આપનારો સ્તંભ
પતિ છે અને બીજો તેને આધારે રહેલો સ્તંભ પત્ની છે. એ બન્ને
સ્તંભને આધારે આ વૃદ્ધ—સંસારરૂપ મોહા મોહલ ઉભો છે. તેઓ
માંથી જો એક સ્તંભ તુટી જાય તો એ મોહલ કાળ વારમાં તુટી પડે
છે. તેમ વળી વૃદ્ધરૂપી ગાડીના ઓ અને પુરૂષ—એ બન્ને ચક્ષુ
તે ચક્ષુને વૃદ્ધરૂપ ગાડી ધણી સારી રીતે ચાલે છે. તેમાં ખરેખર
ચક્ષુ પતિ છે કે જેના આધારે બીજા ચક્ષુને ગતિ મળે છે. તેમ વળી
વૃદ્ધસંસાર એક રાજ્યરૂપ છે અને તેમાં પુરૂષ મુખ્ય રાજા છે અને ઓ
તેનો કારભારી છે. તે કારભારીએ રાજાની આજ્ઞામાં રહીને કામ
કરવાનું છે. અને કાળે કાળે રાજાની મરજી સાચવી ચાલવાનું છે.
વળી તે ઓરૂપ કારભારીએ, રાજાને આધીન રહી તેની સેવા કરવી
અને તેના હિતમાં સદા કાળજી રાખવો.—એ તેનો કર્તવ્ય ધર્મ છે.
સદગુણી આધિકાએ સમજવાનું છે કે, પોતાના સર્વ સુખનો આધાર
અને પોતાના સૌભાગ્યનો સૂર્ય પતિજ છે અને તેનાથીજ પોતે સનાથ
અને સુસાબિત છે. એક પ્રસંગે શ્રી હેમચંદ્રસુરિનીએ પ્રમાણ લખે છે:—

“રમણી રમણીયાપિ રમણેન વિવર્જિતા ।

શર્વરીવ શશાંકેન રહિતા ન વિરાગતે,” ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રી ધણી રમણીય હોય પણ ચંદ્ર વિના જેમ રાત્રિ શામે નહીં, તે પતિ વિના શાબતી નથી.” ૧

આ ઉપરથી જણાય છે. શ્રીની રમણીયતા તેના રમણની સાથેજ છે. જુવોને જૈન સતીઓએ પોતાના સતી ધર્મમાં કેવા પ્રવર્તન કર્યો છે? કેવા સદાયરૂપ આચર્યો છે? અને કેવી રીતે પતિહિતમાં તપસના બનાવી છે? રમણતીનું ચરિત્ર વિચારી જુઓ. તેણીએ પતિને મારે કેટલું કર્યું છે? નર્મદાસુંદરીનું જીવનચરિત્ર વિચારો. તેણીને પતિએ શંકા આવવાથી અરણ્યમાં છાડી દીધી હતી, તેણે તેના હૃદયમાં પતિ ઉપર અભાવ આવ્યો નથી. સીતાએ રામની ઇચ્છાપિત્ર રહી પતિભક્તિ દર્શાવી હતી. પણ કાળ રાખે જેવા કૂંડ પુરપના તાબામાં રહી; તેણે તેણીના હૃદયમાંથી રામ એ નામ વિસ્મૃત થયું ન હતું. તેણીની મનોવૃત્તિ પોતાના પતિ રામમાંજ હતી. ધણી જૈન સતીઓને પોતાના પતિ તરફથી દુઃખ પ્રાપ્ત થયેલા, તે છતાં તેમણે પતિ ઉપર અભાવ કર્યો નહીં એટલુંજ નહીં પણ પોતાના કર્મના દોષ કાઢી પોતે તો સદા પતિભક્તાર રહી છે. તે મહાસતી પોતાના દુઃખદાયક પતિને કહેતી કે, “પ્રાણનાથ, હું આપની દાસી છું. અમારા ઉપર જે આ દુઃખ પડ્યું છે. તે અમારા કર્મના દોષથીજ પડ્યું છે. તેના તનાવે શો અપરાધ છે? તમે તો અમારા હૃદયમાં અને મનમાં તમારો આપણના નાથી હો. તમારું મારું સર્વસ્વ હો.” આ સુ તે નર્મનીની નેનાહી મદના. અને સુ તે આંખો પ્રેમ. જ્યારે એ પતિપ્રાણ મહાસતીને કે જેણે પતિ તરફથી દુઃખ થતાં પણ તેમના ઉપર અભાવવાળી થ નહીં. એવીજ રીતે ધણી સતી માવિકાઓ પાત્ર પ્રાણ રક્ષાપણે પોતાના પ્રાણ આપેલા છે. પ્રાણજ્ઞતાં મુઘી પતિપર પ્રેમ રાખી અખ. રીતે સાચવ્યું છે અને પતિના સ્વનો પાળવાને માટે અનેક પ્રકારના કષ્ટ સહન કર્યાં છે. તેમના

નામ જૈન સતીમંડળમાં યાવત્ચંદ્રદિવાકર કાવચ રહ્યા છે. જે સતી
આવિકાઓએ પોતાના ચમત્કારી ચરિત્રોથી આ વિશ્વને વિભાદિત
કર્યું છે, તેઓ જૈનધર્મની પવિત્ર આવશ્યક ક્રિયામાં સર્વદા સ્મરણીય
થયેલ છે. આવકોના સ્વાધ્યાયમાં તેમના પવિત્ર નામ અઘાપિ
ગવાય છે.

શ્રીએ પોતાના સ્વામીની સેવા કરવી એ કંઈ આધુનિક કાળ-
નો ધર્મ નથી. પરંતુ તે ઉત્તમ પદ્ધતી પ્રાચીન કાળમાંથી ચાલી આ-
વે છે. આદિનાથ પ્રભુના સમયમાં પ્રથમ જ્યારે યુગલીયા મનુષ્યો હતા,
આ જગતના બ્યવહારની પ્રવૃત્તિ થઈ ન હતી તે વખતે પણ દેવપતી
ત્રેમનું બીજ તો પ્રચલિત હતું. યુગ્મ ધર્મ શ્રી પોતાના પતિ તરફ ભ-
ક્તિ ભાવ ધારણ કરતી અને પતિને પૂજ્ય દ્રષ્ટિથી અવલોકતી હતી.
એ ધર્મ અનાદિ કાળથી ચાલ્યો આવે છે, વળી તે એક આર્ય કે આ-
ર્ય મહાત્માઓજ કહે છે, એમ નથી, પણ પૃથ્વીના સર્વ ધર્મશાસ્ત્રી
અને સર્વ ધર્મના મહાત્માઓએ મૂલ્યવેળું છેકે, શ્રીએ પોતાના પતિ ત-
રફ પૂર્ણ ભક્તિ ભાવ રાખ્યો. જૈનકવિઓ અને વિદ્વાનોએ ચરિત્રા-
નુયાગમાં તે તે પ્રસંગ જણાવ્યું જેકે, મૃદભારને વહન કરનારી વધુ,
પતિની આજ્ઞામાં વર્તનારી થાય તોજ તે સાદીર્ષિનું પાત્ર બને છે.
તે સાથે પતિની ભક્તિ તેના શીંગને રક્ષણ કરનારી દ્વાવાથી તે સદ્-
ગતિનું શુભ રૂપ અપાવે છે. ફરક આવિકાએ સદ્ગુણી

શીંગની રક્ષા કરવી. મુક્ત આવિકાએ પોતાના

સાથે પતિની ચાહના કરવી. તેના કાર્યોમાં પે.

સદ્વાય કરવી. પોતાનો પતિ જે સ્થિતિમાં

તોય માનવો. પોતાના પતિ તરફથી

જે કંઈ તેની સ્થિતિ પ્રમાણે મળે

પોતાના વિવાહિત આવક પતિ

પૃથ્વીપતિ હોય, કામરૂપથી પણ અધિક સ્વરૂપવાન હોય, યનુર બુદ્ધિ-
 વાળો હોય, તરુણ અને મોટો બનવાનું હોય તથા ગમે તો તેના
 તરફથી ચાલવાની પૃથ્વીનો બધો વૈભવ મળેલો હોય, તોપણ તેને
 કાકિણ સમાન તુચ્છ ગણવેલો. તે સાચી દૃષ્ટિ પણ કરી નહીં.
 એવા યનને સતીયન કહે છે અને તેનું યન રાખનારી આવિકા આ
 લોક તથા પરલોક બન્નેનું મુખ ભોગવે છે. પતિયનના સતી આવિ-
 કાએ પાતાના માણસ મુખી પણ પાતાનું પતિયન છોડવું ન લેઈએ.
 આહુતિરાત્રે ઉપદેશ કરે છે કે, દરેક આવક તથા આવિકાએ આ
 જગતના સર્વ પદાર્થો તરફ અનિત્ય ભાવના ભાવથી લેઈએ. અનિ-
 ત્ય ભાવના ભાવવાથી તેને માલુમ પડે કે, જગતના સર્વ પદાર્થો
 નાશવંત છે. ક્રમ એક ધર્મજ અવિચળ મુખ આપનાર છે, તેથી
 એ સર્વોન્નુષ્ઠ છે. એ સર્વોન્નુષ્ઠ ધર્મ પાળવો એજ પતિયનના આવિ-
 કાનું કામ છે. કેમકે મૃત્યુ પામ્યા પછી આ જગતના સર્વ પદાર્થો
 અહીં પડ્યા રહે છે. ક્રમ ધર્મ અધર્મ જો હોય, તેજ સાધે આવે
 છે. તેમાં અધર્મ નારંખી દુઃખને આપનારો છે અને ધર્મ સ્વર્ગ
 તથા મોક્ષનું અવિચળ મુખ આપે છે. માંદ સદગુણી આવિકાએ
 અધર્મના ત્યાગ કરી ધર્મનેજ ચલાવેલો લેઈએ. આવિકા બધો ધર્મ
 પતિને આપાડે કરી શકે છે. જો પતિ અનુકુળ હોય અને તેને
 મેવાથી મનુષ્ય કંઈક હોય તો તે પાતાની આવિકા જાને નેત્રીના
 રમકાઈ સર રીતે નહાયબન થાય ન. મનુષ્ય પતિના યનાપથીજ
 આવિકા યનના ૧૪૦૦ રીતેનું દેવાનું—જગતના ૧૪૦૦ જાતો ક્રિયા
 કરી શકે છે. તેથી નમ્ર આવિકાને જગત પતિની તનયતથી નિરતર
 પ્રેમપૂરક મેવા નથી. જગતના ૧૪૦૦ જાતોના મનુષ્યો મનુષ્ય પતિને
 માલુમ કરવાને જાણે છે. આથીજ નિરતર ૧૪૦૦ જાતોની આકાંક્ષા
 રાખવા પતિ ૧૪૦૦ જાતોનું ચિત્ત રોકેલું ન મનુષ્યોમાં આકાંક્ષા છે.
 તેનું સંગ્રહ વનન બીજા મનુષ્યના જાણના રીતે મુગામિત થ-

નામ જેન સતીમંડળમાં યાગ્યચંદ્રવિચાર કાયમ રહ્યા છે. જે સર્વ
આવિકાઓએ પાતાના સમકારી સરિગોથી આ વિશ્વને વિભાદિત
કર્તું છે, તેઓ જેનપરમની પવિત્ર આવશ્યક ક્રિયામાં સર્વેસા સમરૂપી
થયેલ છે. પ્રાગકોના સ્વાધ્યાયમાં તેમના પવિત્ર નામ અધ્યાપિ
મયાગ છે.

સોન પાતાના જ્ઞાતીની મેળા કરેલી એ કંઈ આધુનિક કાળ
નો પરમ નથી. પરંતુ તે કેનમ પત્ની પ્રાચીન કાળમાંથી આસી આવ
યે છે. આદિનાથ પ્રભુના સમયમાં પ્રથમ જ્યારે મુગડીયા મનુષ્યા હતા,
આ જનતાના અંદરની પ્રવૃત્તિ થઈ ન હતી તે વખતે જુગ દેવલી
‘કનન’ બીજ નો પ્રવર્તિત હતું. મુગ પરમી સી પાતાના પતિનરૂ બ
જિ આવ પાલન કરતી અને પતિને પૂજ્ય દ્રષ્ટિથી અપેક્ષાકર્તી હતી.
એ પરમ અનાદિ કાળથી આડેના આંગે છે, વગીને એક આપ કે આ
વે મદુરમાંગેનાજ કંઈ છે, એમ નથી, પરંતુ પૂજીના મર્મ પરમશક્તી
અને ભવે પરમના મદુરમાંગેના મુગેંકુ છેકે, સોન પાતાના પતિન
રૂ મુગેં બજિ આવ નાનના જેનકરિયા અને વિરતનાં અન્તિ
નુચનના તે તે પ્રભુ ન મનુગેં જા. મદુરમાંગે કદન કરનારી વગ,
‘દેવલી’ આડાના વર્તનારી યાગ પાજ ન મર્યાતન પાજ અને છે.
તે આજ દેવલી બજિ રતા નીગત મદુરમાંગે દુરમાંથી તે મદુ
નરિનુ મુગ દેવલી ના પાજ. ૧. માર્ગ. ૨. ના મુગેં થઈ પાતાના
દેવલીનાં જ્યા રહી. મુગ પ્રાર્થનાના પાજના મદુરમાંગેની
આજે રજીલી મદુરમાંગે રહી. ૩. પાજના પાજના માર્ગના અનુમારે
મદુરમાંગે રહી. ૪. પાજના રજી માર્ગના દુર નજી માર્ગમાં મો
ન. ૫. નાનના પાજના ૬. ૧૦૨વી બજ. ૭. અને આજુબજુ
વગે જે દેવલી માર્ગે માર્ગે નાન ના બજાની નવાજ મદુરમાંગે
૮. ૯. ‘મદુરમાંગે’ વિદ્યાર્થિ આજે રજી માર્ગે બીજે પુરુષ મને તે

પૃથ્વીપતિ હોય, કામદેવથી પણ અધિક સ્વરૂપવાન હોય, ચતુર બુદ્ધિ-
 વાળો હોય, તરણ અને મોરો બજવાન હોય તથા ગમે તો તેના
 તરફથી ચક્રવર્તીની પૃથ્વીનો બધો વેલણ મળતો હોય, તોપણ તેને
 કાંઈપણ સમાન તુલ્ય ગણવો. તે સામી દષ્ટિ પણ કરવી નહીં.
 એવા મનને સતીમન કહે છે અને તેનું મન રાખનારી આવિકા આ
 લોક તથા પરલોક બન્નેનું મુખ ભોગવે છે. પતિમત્તા સતી આવિ-
 કાએ પાતાના પ્રાણાંત મુખી પણ પાતાનું પતિમત્તા છેલ્લું ન લેકે.
 આર્હતશાસ્ત્ર ઉપદેશ કરે છે કે, દરેક માયક તથા આવિકાએ આ
 જગતના સર્વ પદાર્થો તરફ અનિત્ય ભાવના ભાવથી જોઈએ. અનિ-
 ત્ય ભાવના ભાવનાથી તેને માલુમ પડે કે, જગતના સર્વ પદાર્થો
 નાશાવંત છે. ક્રૂર એક ધર્મજી અવિચળ મુખ આપનાર છે, તેથી
 એ સર્વોદ્દૃષ્ટ છે. એ સર્વોદ્દૃષ્ટ ધર્મ પાળવો એજ પતિમત્તા આવિ-
 કાનું કામ છે. કેમકે મૃત્યુ પામ્યા પછી આ જગતના સર્વ પદાર્થો
 અહીં પડ્યા રહે છે. ક્રૂર ધર્મ અધર્મ જો હોય, તેજ સાથે આવે
 છે. તેમાં અધર્મ નારકી દુઃખને આપનારો છે અને ધર્મ સ્વર્ગ
 તથા મોક્ષનું અવિચળ મુખ આપે છે. મોરે સદગુણી આવિકાએ
 અધર્મનો ત્યાગ કરી ધર્મનેજ વધારવો જોઈએ. આવિકા બધો ધર્મ
 પતિને આધારે કરી શકે છે. જો પતિ અનુકૂળ હોય અને તેને
 સેવાથી સંતુષ્ટ કંઈ હોય તો તે પાતાની આવિકા શ્રીમં તેણીના
 ધર્મકાર્ય સર્વ રીતે સહાયભૂત થાય છે. સંતુષ્ટ પતિના પ્રતાપથીજ
 આવિકા મન, તપ વગેરે કરી તેનું ઉદ્ધાપન—ઉત્થાપન વગેરે બધી ક્રિયા
 કરી શકે છે. તેથી મુજબ આવિકાએ જે કમ્ય પતિની તનમનથી નિરંતર
 પ્રેમપૂર્વક સેવા કરવી. ઉત્તમ વસ્ત્રાલેખના મુંગાર સજી પતિને
 મોહિત કરવાને બદલે સંતુષ્ટાધીજ નાહિત કરવાની આકાંક્ષા
 રાખવો. પતિ કે લોકોનું ચિત્ત જોયું સંતુષ્ટાધી આકર્ષાય છે,
 તેનું સમુજ્જ્વળ વગર બીજા મુંગારનો કાંઈકાંઈ કરી મુશ્કેલી થ-

નામ જેન સતીમંડળમાં યાવચ્ચંદ્રકિપાકર કાયમ રહ્યા છે. જે સતી આવિકાઓએ પાતાના ચમન્ડારી ચરિત્રોથી આ વિધિને વિભાદિત કર્યું છે, તેઓ જેનપર્મની પવિત્ર આવશ્યક ક્રિયામાં સર્વદા સ્થેરરૂપે થયેલ છે. આવકોના રવાંધાયમાં તેમના પવિત્ર નામ અથાગિ મવાય છે.

સીએ પાતાના રવાંધીની રેવા કરી એ કંઈ આધુનિક કાળના પર્મ નથી. પરંતુ તે ઉત્તમ પદની પ્રાચીન કાળમાંથી ચાલી આવે છે. આદિનાથપ્રભુના સમયમાં પ્રથમ જ્યારે ગુરૂલીલામનુષંગે હતા, આ જગતના ચરકદારની પ્રવૃત્તિ થઈ ન હતી તે સમયે જુદા પત્ની ધર્મનું ધીજ તેા પ્રચલિત હતું. ગુરૂમ પર્મી સી પાતાના પતિ તરફ ભક્તિ ભાવ પાલતુ કરતી અને પતિને પૂજ્ય દ્રષ્ટિથી અવલોકતી હતી. એ પર્મ અનાદિ કાળથી ચાલેલા આવે છે, વળી તે એક આર્થ કે આર્થ મદ્દાભ્યાસ કરે છે, એમ નથી, પણ પૂજીના મર્મ પર્મશાસ્ત્રી અને મર્મ પર્મના મદ્દાભ્યાસે મૂલવેલું છે કે, સીએ પાતાના પતિ તરફ પૂરું ભક્તિ ભાવ રાખેલા. જેનકારિએ અને વિહાંગાએ ચલિતાનુચાનમાં તે તે પ્રમતે જગજાગું જોકે, ગુરૂભારને વહન કરનારી વધુ, પતિની આજ્ઞામાં વર્તનારી યાવ તેજને સારીર્ષિનું પાત્ર અને છે. તે નાથ પતિનો ભક્તિ તેના સીંગને રસવતુ કરનારી લેવાથી તે મદ્દનતિનુ ગુરૂમ રૂપ અર્થાય છે. કંઈક આવિકાએ સદગુણી થઈ પાતાના સીંગની રસ કરવી. ગુરૂ આવિકાએ પાતાના મમ્મરૂપધર્મની સાથે પતિનો ચાલના કરવી. તેના કાંપોમાં પાતાની મતિને અનુસારે સ્થાપ કરવી. પાતાનો પતિ જે રિચતિમાં લેવાય તેજ રિચતિમાં મંદેશ ચાલેલા. પાતાના પતિ તરફથી અન્ન, વસ્ત્ર અને આમૃતનુ વહેંચે જે રૂઠ તેની રિચતિ પ્રમાણુ મળ તેને બોલવી તેમાંજ સન્નિધી રહેવું. પાતાના વિચારિત આગ પતિ ગિરાવ બીજે પુરૂષ મંમે તેા

પૃથ્વીપતિ હોય, કામરૂપથી પણ અધિક સ્વરૂપવાન હોય, ચતુર શુદ્ધિ-
 વાળો હોય, તરલ અને મોટો બળવાન હોય તથા ગમે તો તેના
 તરફથી ચક્રવર્તીની પૃથ્વીનો બધો વૈભવ મળતો હોય, તોપણ તેને
 કાકરિષ્ટા સમાન તુચ્છ ગણવે. તે સામી દૃષ્ટિ પણ કરવી નહીં.
 એવા યત્નને સતીયત્ન કહે છે અને તેનું યત્ન રાખનારી આવિકા આ
 લોક તથા પરલોક બન્નેનું મુખ ભોગવે છે. પતિયત્ના સતી આવિ-
 કાએ પાતાના પ્રાણનું મુખી પણ પાતાનું પતિયત્ન છોડ્યું ન જોડ્યું.
 આદ્યતશાસ્ત્ર ઉપદેશ કરે છે કે, દરેક આવક તથા આવિકાએ આ
 જગતના સર્વ પદાર્થો તરફ અનિત્ય ભાવના ભાવથી જોડાયે. અનિ-
 ત્ય ભાવના ભાવચાથી તેને માત્રુમ પામે કે, જગતના સર્વ પદાર્થો
 નાશવંત છે. ડ્રક્ષ એક ધર્મજ અવિચળ મુખ આપનાર છે, તેથી
 એ સર્વોન્મુદ છે. એ સર્વોન્મુદ ધર્મ પાળવો એજ પતિયત્ના આવિ-
 કાનું કામ છે. કેમકે મૃત્યુ પામ્યા પછી આ જગતના સર્વ પદાર્થો
 અહીં પડ્યા રહે છે. ડ્રક્ષ ધર્મ અધર્મ જો હોય, તેજ સાધ્ય આવે
 છે. તેમાં અધર્મ નારકી દુઃખને આપનારો છે અને ધર્મ સ્વર્ગ
 તથા મોક્ષનું અવિચળ મુખ આપે છે. મોટે સદગુણી આવિકાએ
 અધર્મનો ત્યાગ કરી ધર્મનેજ વધારવો જોઈએ. આવિકા બધો ધર્મ
 પતિને આધારે કરી શકે છે. જો પતિ અનુકૂળ હોય અને તેને
 સેવાથી સંતુષ્ટ કર્યો હોય તો તે પાતાની આવિકા શ્રીનંત નેણીના
 ધર્મકાર્ય સર્વ રીતે સહાયભૂત થાય છે. સંતુષ્ટ પતિના પ્રતાપથીજ
 આવિકા યત્ન, તપ વગેરે કરી તેનું ઉદ્ધાપન—ઉન્નમલ્લ વગેરે બધી ક્રિયા
 કરી શકે છે. નેથી મુજ આવિકાએ ને પ્રજ્ઞ પતિની તનમનથી નિરંતર
 પ્રેમપૂર્વક સેવા કરવી. ઉત્તમ વસ્ત્રાલંકારનો મુંગાર સજી પતિને
 માહિત કરવાને બદલે સદગુણથીજ નાહિત કરવાની આકાંક્ષા
 રાખવી. પતિ કે લોકોનું ચિત્ત મેલુ સદગુણથી આકર્ષાય છે,
 તેનું સદગુણ વગર બીજા મુંગારનો કાંકમાર કરી મુશ્કેલી થ-
 નો = ૧૧ - ૧૨

નામ જૈન સતીમાંડગમાં યાવચ્ચંદ્રિવાકર કાયમ રહ્યા છે. જે સતી આવિકાઓએ પાતાના ગમકારી ચરિત્રોથી આ વિશ્વને વિભાદિત કર્યું છે, તેઓ જૈનધર્મની પવિત્ર આવશ્યક ક્રિયામાં સર્વદા સમરપૂર્વક થયેલ છે. આવકોના સ્વાધ્યાયમાં તેમના પવિત્ર નામ અઘાપિ ગયાય છે.

સ્રીએ પાતાના સ્વામીની મેલા કરવી એ કંઈ આધુનિક કાળના ધર્મ નથી, પરંતુ તે ઉત્તમ પદની પ્રાચીન કાળમાંથી આવી છે. આદિનાથપ્રભુના ગમયમાં પ્રથમ જ્યારે ગુમડીયામનુષંગે સ્થા, આ જગતના જગદ્ગારની પ્રવૃત્તિ થઈ ન હતી તે વખતે યજ્ઞ કૌપતી પ્રમત્ત ધીજ ને પ્રગલિત હતું. ગુપ્ત ધર્મ સ્રી પાતાના પતિનરૂઢ ભજિ ભાગ પાત્ર કરતી અને પતિને પૂજ્ય દિગ્ધી અવલોકતી હતી. એ ધર્મ અનાદિ કાળથી આરંભ આવે છે, વળી તે એક આર્ય કે આર્ય મહાભાગ્યજ કહે છે, એમ નથી, યજ્ઞ પૂજીના મર્મ ધર્મશાસ્ત્રી અને મર્મ ધર્મના મહાભાગ્યને ગુચ્છે છે કે, સ્રીએ પાતાના પતિનરૂઢ પૂજું ભજિ ભાગ રાખ્યાં. જૈનકવિએ અને વિદ્વાનોએ ચરિતાનુષાસમાં તે તે પ્રમત્તે જણાવ્યું છે કે, ગુપ્તભારતે વદન કરનારી વધુ, જૈની આજ્ઞામાં વર્તનારી યાવ નેજાને રાખીલેલું પાત્ર અને છે. તે નામે જૈના ભજિ તેના સ્રીગતે ન્યાય કરનારી દ્વારાથી તે સદનતિનુ મુલ દગ અપાય છે. ૧૦૨ આવિકાએ સદગુણે થઈ પાતાના સ્રીગતે ન્યા કરવી. ગુપ્ત આવિકાએ પાતાના સમ્પદજયધર્મની સાથે જૈના વાદના કરવી. ૧૦૩ પાતાના પાતાના શક્તિને અનુમારે મહાજ કરવી. ૧૦૪ પાતા રતિ જે નિષ્કલિપ્ત હાય તેજ નિષ્કલિપ્ત મંદાય વાતવા. ૧૦૫ પાતા દત્ત નરૂટી અત્ત. ૧૦૬ અને આશુભુત વત્ત જે દત્ત નથી નિષ્કલિપ્ત વત્તનું વત્ત તેન બાનવી તેમાંજ નતોથી નરૂટુ. ૧૦૭ પાતા વિશાદિત આજ રતિ નિષ્કલિપ્ત શ્રીગત પૂજ્ય મર્મ ને

કેરી તેને વિશેષ કંડાનો આપે છે. વખતસર રસોઈ નૈયાર
 વખાણવાને બાણે પગપર પગ ચલાવી બેસી રહી ધણી પાસે
 મળ્યા કામમજ કરાવે છે. સાંસારિક કેળવણીને અભાવે પોતાના
 પત્નીશક્તિનો વિચાર કયાં વગર બીજાના સારા સારા વસ્ત્રાભરણો
 રૂપી, તેણે પોતાને કરાવાને કહેરા કેરી પતિને ખરબચડા ખાણમાં
 કારે છે અને તેથી મળ ઉપરાંત વ્યય કરનાર પતિ કરજમાં
 આવી પડે છે. અને આખરે તે નાશનીનો બોગ ધર્મ પડે છે.
 આવી અગાની માવિશાઓ પતિના રૂપિરૂપ પાન કરનારી રાક્ષ-
 સીઓ છે. તેઓની સાથે મૃદાવાસમાં રહેનાર પુરુષો ચારબજારિય
 દુઃખી થાય છે. કેરલીક મૂખ સ્ત્રીઓ એવું સમજે છે કે, પતિ
 આખરે નાખે દોષ તેજ આપણે મુખી થઈએ. દરેક કીને
 પતિને પચ્ચવામાં જ સાર છે. આથી તેઓ પતિને અદર્શિય
 કન્યાં કરે છે. પતિને કોઈ કાર્યમાં સદાચ ધની નથી. સવળા
 મૃદુચ્ચવદાને બોલે તેના એકલાપરજ નાખી મુકે છે; જેથી તે
 પતિને બધો સસાર દુઃખમય થઈ જાય છે. જરાબે આવી સ્ત્રીને
 મરીજ પતિ તરૂંથી હોબની તૃપ્તિ ધની નથી ત્યારે એ
 મુખાર્થ પાપિત્રી સ્ત્રી પોતાના હોબની તૃપ્તિ કરવાની આશાએ
 અનેક કુર્મો કરે છે. આવી માવિશાભાગના કુર્મ બધાં હો-
 કેમાં ઉપાગ થાય છે; ત્યારે તે હોનમ. નિભાય છે. અને તે-
 લીના સગાસંબંધીઓ તરૂંથી તેને બાંહે દીવાલ નાખ્યા હો છે.
 અને સર્વે તેના અનાર કરે છે. તે વખતે તેના પતિ નહોતે
 ધણે પધાનાય થાય છે અને તેના ના. ન બા. વગર જાય
 છે. કેરલીએક દુરાચારી માવિશાના કુર્મો ના. ન વગર જાય
 છે અને આંદર દુરાચાર મરે છે. અને તે વગર જાય છે. અને
 કરે છે. તેથી સ્ત્રીઓ પ. વ નવર. વ પા. વ અને જરાબે
 તે ન. ન. છે. ત્યારે તેના પતિના પ. વ પોતે જ વ. વ.

વાધી આકર્ષાતું નથી. સદ્ગુણની આગળ શૂંઘારની ઘોણા ઝાંખી છે. સદ્ગુણ વિનાનો ખાસી ભલકો નિંદાને પાત્ર બનાવી કામિનીના હૃદયને કલંકિત કરાવે છે. તેથી કુસીન શ્રાવિકાએ નેમ અને નેમ સદ્ગુણપર સ્નેહ રાખી તેના વડે પોતાના પ્રેમી-પતિને માહિત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો. મુજબ શ્રાવિકાએ પોતાના પ્રાણપ્રિય હૃદયનાધાર પતિ સાથે સરસતાથી વર્તવું, તેની સાથે કેટલું જાનતા દંત્રા નહીં કરતાં નિઃકપટપણે વર્તવું. જે પોતાના હૃદયનાધાર પતિની સાથે દંત્રા કરેલા, તે પછી તમારે આ સસારમાં એની સમાન બીજું કોણ છે? કે તે સાથે સત્યપણે આસી મુખી થશે? કોઈજ નહીં. એ પતિજ તમારું હૃદય સર્વસ્વ છે. એજ તમારો યાવજહૃદય પરમપ્રિય છે અને આ ભવસાગરમાં તમારી વ્યવહાર નોકાન સંજ્ઞાવારે એજ ખસાસી, અને મુખદુઃખના ખરો સાથી છે. માટે તેનાપરજ પૂરું અંદા રાખવી, તેનાપરજ પ્રીતિ રાખવી અને તેનજ અંતઃકરણથી આદ્યો એજ તેમનો પવિત્ર ધર્મ છે.

આજ કાલે દાંડિયવળીને અભાવે કંદલીએક શ્રાવિકાએ પોતાના પતિ પ્રત્યે નું વન છે? એ નહીં જાણવાથી પતિને દુઃખરૂપ થઈ પડે છે. તેમના હૃદયમાં પતિ પ્રેમ રહેતો નથી. તેમજ એક પતિ તરફ પ્રજ્વળ જુદી દેખી નથી, તેથી તે પોતાના પતિને એક સામાન્ય તરિકે જાતું છે. તેની સાથે ગમે તેમ બોલે છે, ધમકાવે છે, મર્યાદા મુકી ગાળે છે. સામી ધાય છે અને અપમાન આપે છે. તેમજ પોતાના પતિને તુચ્છ તુચ્છ કરી નાખે છે. વગી કોઈ અગ શ્રાવિકા વધે રોજગારમાંથી કંદાળીને પર વિશ્રાંતિ લેવા આવેલા પતિને મનરંજન કરવાને બદલે સામુસસર દેરાણી જેઠાણી તેમજ આટારીપાટારી વગેરેની કુધસી

કેરી તેને વિશેષ કંઠાળો આપે છે. વખતસર રસોઈ નેયાર
જમાવવાને બદલે પગપર પગ ચડાવી બેસી રહી ધણી પાસે
બસના કામકાજ કરાવે છે. સાંસારિક કેળવણીને અભાવે પોતાના
પતિની શક્તિનો વિચાર કર્યા વગર બીજાના સારા સારા વસ્ત્રાભરણે
રૂબી, તેવા પોશાકને કરાવાને કસેરા કરી પતિને ખરચના ખાણમાં
ઉનારે છે અને તેથી ગળ ઉપરાંત વ્યય કરનાર પતિ કરજમાં
આવી પડે છે, અને આખરે તે નાદાનીનો ભોગ થઈ પડે છે.
આવી અજ્ઞાની આંધિકાઓ પતિના રૂધિરનું પાન કરનારી રાક્ષ-
સીઓ છે. તેઓની સાથે શ્રદ્ધાવાસમાં રહેનારા પુરુષો યાવજ્ઞવિત
દુઃખી થાય છે. કેરલીક મૂખ સ્ત્રીઓ એવું સમજે છે કે, પતિ
આપણે તાબે હોય તોજ આપણે મુખી થઈએ. હરકોઈ રીતે
પતિને પશ્ચવામાંજ સાર છે. આથી તેઓ પતિને આહુતિશ
કન્યામાં કરે છે. પતિને કોઈ કાર્યમાં સદાય થતી નથી, સપત્ની
શ્રદ્ધાવહારેના બોલો તેના એકલાપરજ નાખી મુકે છે; જેથી તે
પતિનો બધો સંસાર દુઃખમય થઈ જાય છે. જ્યારે આવી સ્ત્રીને
ગરીબ પતિ તરફથી લોભની નમિ થતી નથી ત્યારે એ
કુભાર્યા પાપિણી સ્ત્રી પોતાના લોભની નમિ કરવાની આશાએ
અનેક કુકર્મો કરે છે. આવી આંધિકાભારાના કુકર્મ જ્યારે લો-
કોમાં ઉપાડા થાય છે; ત્યારે તે લોકોનાં નિરાય છે. અને તે-
ણીના સગાસંબંધીઓ તરફથી તેને ભારે કીટકાન મળ્યા કહે છે.
અને સર્વે તેનો અનાદર કરે છે. તે વખતે તે અપમતિ નીતિ
મણા પદ્માનાથ થાય છે અને તેનો આત્મભર પનાંજ જાય
છે. કેરલીએક દુનિયારી આનિદાન્યા ઉપનવી નાન. મા. મન નાંમે
છે અને આંદર દુરાચારે નેર છે. અને નાંદર નુતરીને બા નાંમે
કરે છે. તેવી સ્ત્રીઓનું પાપ નેર. નાં વાર ને અને નાંમે
તે ખુદ્દુ થાય છે. ત્યાં તેના પતિના તથા બીજા રૂધિરવાળા

તેની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી જાય છે. ત્યારે તેમને અનેક જાતનાં દુઃખ ભોગવવાનો વખત આવે છે. આવી અધમ સ્ત્રીઓને ખરેખર ધિક્કાર છે. તેઓ પોતાના માતાપિતાના કુળને અને સસરાના કુળને કલંકિત કરે છે. તેવી રાક્ષસીઓને જન્મ આપનાર માતાપિતાને પણ શરમ આવે છે. અને કોઈ વાર તો તેઓના કુલીન માતાપિતાને આત્મઘાત કરવાનો વખત આવે છે, એવી અધમ અમળાના કરતાં તો પશુ, પક્ષી અને વનવૃક્ષોના અવતારો પણ સારા ગણાય છે. આથી દરેક આવિકાએ કેળવણી લેવી જોઈએ; કે જેથી પાપ, પુણ્ય, નીતિ અને ધર્મનું સ્વરૂપ જાણવામાં આવે અને તેના શુભાશુભ ફળની પૂર્વરૂપિની ખાતરી થાય. વિવેકવતી અને વિદ્યાવતી આવિકાઓ વિચારી શકે છે કે, પાપકર્મથી મુખ ટકતું નથી અને અતિ નરકના દુઃખ ભોગવવાં પડે છે. શાલ પ્રમાણે આચાર, વિચાર અને નીતિથી વર્તનારી આવિકાઓજ ખરેખર મુખ ભોગવી ધર્મ સાધી શકે છે અને ધર્મથી પરસોડના મુખ સંપાદન કરી શકે છે. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, મુજ આવિકાએ પતિ તરફથી જે મળે તેમાંજ સંતોષ રાખવો. તેઓની પ્રતિષ્ઠા, શોભા અને મુખ તેમાંજ છે. જે આવિકા ધર્મ પ્રમાણે વર્તી પાપનો ડર રાખી પતિની ઈચ્છાનુસાર મન, વચન અને કાયા વશ રાખી શીજ ધર્મને અવલંબી પ્રવર્તન કરે છે, તેને પુર્ણ ધન્યવાદ પડે છે. તેવી પુત્રીરૂપ સ્ત્રીને જન્મ આપનાર માતાપિતાને પણ ધન્ય છે. જે કુલીન આવિકા હોય તે કદિપણ દુરાચાર સેવતી નથી. તેમજ તે કદિપણ પોતાની મરજી માફક સ્વનંદ્રપણે વર્તતી નથી. વળી સ્ત્રીઓને સ્વનંદ્રપણે વર્તવાને નીતિશાસ્ત્ર પણ નિષેધ કરે છે. નીતિશાસ્ત્ર નીચેના સ્લોક દર્શાવે છે.

“માતા રક્તિ કૌમારે જર્તા રક્તિ યૌવને,
પુત્રો રક્તિ દૃઢત્વે ન સ્ત્રી સ્વાતંત્ર્યમર્હતિ.”

“શ્રીનું કુમારવયમાં માતા રક્ષણ કરે છે, યૌવનમ
કાળ કરે છે અને વૃદ્ધપણમાં પુત્ર રક્ષણ કરે છે, તેથી
સ્વતંત્રપણને યોગ્ય નથી.”

જો કુક્ષીન કાંગા હોય, તે સ્વતંત્ર થવાને કષ્ટપાત્ર
નથી. કુક્ષીન આવિકા કોઈપણ કાર્ય કરવું હોય તો પતિ
છે—જો પતિ હાજર ન હોય તો ધરના બીજા વડિલને
છે—અને તેમની આજ્ઞા મેળવ્યા પછીજ તે કાર્યનો આરંભ
છે. ધર્મના કાર્ય જેવા કે, ધન, તપ, જ્ઞાન અને બીજા
કામ તે કરવામાં પણ તે પતિની સંમતિ મેળવે છે અને
ખુશી થઈ રજા આપે ત્યાં તે મુખ્ય કાર્યનો આરંભ કરે
મુશ્કેલી આવિકાએ પાતાના પતિને પાતાની યોગ્યતા પ્રમાણે સ
કરવી કૌશલ્ય. કદિ કમિયાગથી પતિને ધરના રોજગારમાં મ
હોય અને તેથી તેનું કાર્ય ચિતાતુર રહેવું હોય. તેવે વખતે
વિકાસ મધુર વચનોથી પતિના મનને માંતિ આપવી અને સા
હિમત કે ઉત્સાહ આવે એવા વચનો બોલવા. આપણે વખ
પતિને ધીરજ આપનારી આવિકા બહેનરી કુક્ષીન કહેવાય છે
તે વખતે પતિ જેવી નિયતિમાં હોય તેવી નિયતિમાં બહી આ
વિકાસ બનોય માનવો કૌશલ્ય. જે અલ્પમતિ સ્ત્રી તેવે વખતે
પતિ આનંદ જેમ તેમ અનુભવ કરે છે. તે પ્રત્યક્ષ રાક્ષસી કહે-
વાય છે. તેનાથી પતિની ચિંતામાં વધારો થાય છે. અને
કોઈ કો- વાર નો વિપત્તિની ચિંતામાં મમ થયેલા પતિ રોગના
બોગ થ- પડે છે—અને કદાચ મૃત્યુને રજા પણ થાય.

તેની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી જાય છે. ત્યારે તેમને અનેક જાતનાં દુઃખ ભોગવવાનો વખત આવે છે. આથી અધમ સ્ત્રીઓને ખરેખર ધિક્કાર છે. તેઓ પોતાના માતાપિતાના કુળને અને સસરાના કુળને કલંકિત કરે છે. તેવી રાક્ષસીઓને જન્મ આપનાર માતાપિતાને પણ શરમ આવે છે. અને કેટલાં વાર તે તેઓના કુદ્દીન માતાપિતાને આત્મધાન કરવાનો વખત આવે છે; એવી અધમ અજ્ઞાના કરતાં તો પશુ, પક્ષી અને વનસ્પતિઓનાં અવતારો પણ સારા ગણાય છે. આથી દરેક આવિકાએ કેળવણી લેવી જોઈએ; કે જેથી પાપ, પુણ્ય, નીતિ અને ધર્મનું સ્વરૂપ જાણવામાં આવે અને તેના શુભાશુભ ફળની પૂર્ણ રીતે ખાતરી થાય. ચિત્તેકવતી અને વિદ્યાવતી આવિકાઓ વિચારી શકે છે કે, પાપકર્મથી મુખ ટકતું નથી અને અને નરકના દુઃખ ભોગવવાં પડે છે. શાસ્ત્ર પ્રમાણે આચાર, વિચાર અને નીતિથી વર્તનારી આવિકાઓજ ખરેખર મુખ ભોગવી ધર્મ સાધી શકે છે અને ધર્મથી પરજોડના મુખ સંપાદન કરી શકે છે. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, મુક્તિ આવિકાએ પતિ તરફથી જે મળે તેમાંજ સંતોષ રાખવો. તેઓની પ્રતિષ્ઠા, શોભા અને મુખ તેમાંજ છે. જે આવિકા ધર્મ પ્રમાણે વર્તી પાપનો દર રાખી પતિની ઈચ્છાનુસાર મન, વચન અને કાયા વશ રાખી શીજ ધર્મને અવલંબી પ્રવર્તન કરે છે, તેને પૂર્ણ ધન્યવાદ થરે છે. તેવી પુત્રીરૂપ રત્નને જન્મ આપનાર માતાપિતાને પણ ધન્ય છે. જે કુદ્દીન આવિકા હોય તે કદિપણ દુરાચાર સેવતી નથી. તેમજ તે કદિપણ પોતાની મરજી માફક સ્વતંત્રપણે વર્તતી નથી. વળી સ્ત્રીઓને સ્વતંત્રપણે વર્તવાને નીતિશાસ્ત્ર પણ નિવેદ્ય કરે છે. નીતિશાસ્ત્ર નીચેનાં શ્લોક દર્શાવે છે.

“માતા રક્ષતિ કૌમારે જર્તા રક્ષતિ યૌવને;

પુત્રો રક્ષતિ વૃદ્ધ્યે ન સ્ત્રી સ્વાતંત્ર્યવર્દતિ.” ૧ ॥

“શ્રીતું કુમારવયમાં માતા રક્ષણ કરે છે, યૌવનમાં પતિ રક્ષણ કરે છે અને વૃદ્ધવયમાં પુત્ર રક્ષણ કરે છે. તેથી કદિપણ સ્વતંત્રપણને ચોચ નથી.”

જો કુટીન કાંતા હોય, તે સ્વતંત્ર થવાને કદિપણ ઇચ્છતી નથી. કુટીન માવિકા કોઈપણ કાર્ય કરતું હોય તો પતિને પુછે છે—એ પતિ હાજર ન હોય તો ધરના બીજા વડિલને પુછે છે—અને તેમની આજ્ઞા શ્રેયશ્ચ પછીજ તે કાર્યનો આરંભ કરે છે. ધર્મના કાર્ય જેવા કે, વ્રત, તપ, દાન અને બીજા શુભ કામ તે સ્વામાં પણ તે પતિની સંમતિ શ્રેયશ્ચ છે અને જ્યારે ખુશી થઈ રહ્યા આપે ત્યારે તે શુભ કાર્યનો આરંભ કરે છે. ગુણ માવિકાએ પાળાના પતિને પાળાની ચોચના પ્રમાણે સહાય કરવી જોઈએ. કદિ કમચોગથી પતિને ધન્ય રોજગારમાં મંદતા હોય અને તેથી તેનું હૃદય ચિન્તાગુર રહેતું હોય, તેવે વખતે માવિકાએ અધુર વચનોથી પતિના મનને શાંતિ આપવી અને સારી દિમગ કે ઉત્સાહ આવે એવા વચનો બોલવા. આપતિ વખતે પતિને ધીરજ આપનારી માવિકા ખરેખરી કુટીન કહેવાય છે. તે વખતે પતિ જેવી સ્થિતિમાં હોય તેવી સ્થિતિમાં રહી માવિકાએ સંતોષ માનવો જોઈએ. જો અદ્યપતિ સ્ત્રી તેવે વખતે પતિ આગળ જેમ તેમ બચસા કરે છે. તે પ્રત્યક્ષ રાક્ષસી કહેવાય છે. તેનાથી પતિની ચિન્તામાં વધારો થાય છે. અને કોઈ કોઈ વાર તેા વિપતિની ચિન્તામાં મગ્ન થયેલો પતિ રોગનો બોગ થઈ પડે છે—અને કદાચ મૃત્યુને વશ પડી થઈ જાય છે.

સદ્ગુણી શ્રાવિકાઓએ વળી એક બીજી વાત યાદ રાખવાની છે કે, આ સંસારમાં કોઈ એવા હાનિ સતોષી લોકો થાય છે, કે જેઓ બ્રીજના નૃદસંસારને મુખી લોક મનમાં અદ્ભુત લાવે છે. એવા લોકો અજ્ઞ અને ભોળા દિલની બ્રીજે ભ્રમાવાને અને તેમનો દુષ્ટીપ્રેમ તોડવાને કહે છે. “અરે મૂર્ખા, તારો પતિ તો વ્યભિચારી છે, બીજી બ્રીજી સાથે ચાલે છે, આ વિગેરે બોલી તેઓ ભ્રમાવાનું કરે. પણ મુજ શ્રાવિકાએ કાથા કાત રાખી તે સાંભળવું નહીં. તે કહેનાર માણસ કોણ છે? અને કેવો છે? તે શામારે આવું કહેનો હશે? આ બધો વિચાર કરી તેને કહેવું કે, મારો પતિ એવું કરેજ નહીં. એમ સ્પષ્ટ કહેવું, પણ તેના ભ્રમાવવાથી ભ્રમવું નહીં. જો તમે કોઈના કહેવાથી શંકાવાળું મન કરશો તો તમારા પવિત્ર પ્રેમને તમે ખોઈ બેસશો. પ્રેમનો ભંગ થયા પછી આ સંસાર તમને દુઃખરૂપ થઈ પડશે. તેથી તમારે બ્રીજ કોઈ ઉપર વિશ્વાસ નહીં રાખવો અને તમારા પતિ ઉપરજ વિશ્વાસ રાખવો. કદિ કર્મણે પતિ દુર્ગુણી નીવડે, તોયજ તમારે તેનાથીજ સંતોષ માનવો.

આ પ્રમાણે શ્રાવિકાનો પતિ પ્રત્યેનો ધર્મ યથાર્થ રીતે કરેલો છે. જે સમ્યક્ત્વશોભિત શ્રાવિકા તે પ્રમાણે લોકમાં શ્રાવકસંસારને દીપાવી પરલોકમાં સદ્ગુણી સ્વધર્મથી સાધનારી એ શ્રાવિકા.

(૧૫)

“પતિરક્તા પતિમેમોદ્ધાસિની . પતિસેવિની ।
આવિક્ત આવિકાચારમરીણા મુસ્તિની જીવેત્” ॥

“પતિ ઉપર રાગ મસ્તનારી, પતિના પ્રેમમાં ઉત્સાહ પામ-
નારી, પતિને સેવનારી અને આવિકાના આચારમાં પ્રવીણ એવી
આવિકા મુખી થાય છે.” ૧

સદ્ગુણી આવિકાઓએ વળી એક બીજી વા
વાની છે કે, આ સંસારમાં કોઈ એવા હાનિ ન
થાય છે, કે જેઓ બીજાના શુદ્ધસંસારને મુખી બને
દેખાઈ લાવે છે. એવા લોકો અક્ષ અને ભોળા [
ભ્રમાવાને અને તેમના દુષ્ટીશ્રેષ્ઠ તોડવાને કહે છે,
ખી, તારો પતિ તો વ્યસ્તિચારી છે, બીજી સ્ત્રીની
છે, આ વિગેરે બોલી તેઓ ભ્રમાવાનું કરે, પણ મુઠ્ઠા
કાચા કાન રાખી તે સાંભળતું નહીં. તે કહેનાર ન
છે? અને કેવો છે? તે શામારે આવું કહેના હશે?
વિચાર કરી તેને કહેવું કે, મારો પતિ એવું કરે
એમ સ્પષ્ટ કહેવું, પણ તેના ભ્રમાવવાથી ભ્રમવું ન
તમે કોઈના કહેવાથી શંકાવાળું મન કરશો તો તમારું
શ્રેષ્ઠને તમે ખોઈ બેસશો. શ્રેષ્ઠનો ભંગ થયા પછી ન
તમને દુઃખરૂપ થઈ પડશે. તેથી તમારે બીજા કોઈ ઉપ
નહીં રાખવો અને તમારા પતિ ઉપરજી વિશ્વાસ રાખો
કર્મણ્યો પતિ દુર્ગુણી નીવડે, તોયજી તમારે તેનાથી
તોય માનવો.

આ પ્રમાણે આવિકાનો પતિ પ્રત્યેનો ધર્મ યથાર્થ
પ્રતિપાદન કરેલો છે. જે સમ્યક્સ્વરોચિત આવિકા તે
વર્તે છે, તે આ લોકમાં આવકસંસારને દીધાવી પરલોકમાં
પતિનું પાત્ર બને છે. ઉભયલોકને સ્વધર્મથી સાધનારી એ
નો મનુષ્યાવતાર સફળ થાય છે અને તેણીએ બાંધેલો
ના જીવનમાં ઉપયોગી થયેલો ગણાય છે. તેને મારે એક
કાન નીચેનું સંસ્કૃત પદ લખે છે:—

કાર્યમાં તેની અવસ્થાપૂર્વક ધ્યાનના કસોતી સી છે. જો સી ઉગડ કે ધસે તો દરકાર નહીં સંભળતી હોય, તો પુરપના ધસી સ્થિતિ બચાવી નથી. પુરપનો શુદ્ધસંસ્કાર ઉત્તરિમાં આવતો નથી અને તેનો રોગો ઉઠ્યા આવતો નથી. આટલે શુદ્ધકાર્યમાં સીને પ્રધાનતા આપવાની આવશ્યકતા છે. એક કવિ તેને આટલા મહા કાવ્યમાં કહે છે કે—

“માયો શુદ્ધસ્ય ચર્યેષુ પુરંધીણાં પ્રધાનતા.” ।

“પ્રાપ્તે કરીને ધસ્યા કામમાં સીઓનીજ મુખ્યતા હોય છે.” આધીજ વિદ્વાનો સીને પુરપની અર્પણના કહે છે. જોમ અર્ધુ અંગે યોગકારું હોય તો પુરપનો નવગો અવદાર અટકી પડે છે, તેમ જો સી અનુચિત અને દુર્બી હશે તો પુરપને કલિપત્ર મુખ મગ-વાનું નહીં. તેથી મુક્ત પુરપે પાતાની સીને તન, મન અને કર્મથી પાતાના પ્રાણ સમાન ગણવી. તેથી તે જગતમાં પ્રાણપ્રિયા કહે-વાય છે. શ્રદ્ધા એ પુરપનો સાચા મિત્ર છે. જોમ મિત્ર તરફથી સર્વ પ્રકારની સદાય મંગે છે, અને વિપત્તિને વખતે તે સાથે ઉભો કહે છે, તેવી રીતે સી પણ સર્વ પ્રકારની સદાય આપનારી અને વિપત્તિને વખતે સદુચારિણી થાય છે. પેરવ, હાપજ અને દિમગ વચેરે અને ગુણથી ભરપૂર સીની ભાવો પતિનો આપણિમાંથી ઉદ્ધાર કરી શકે છે. આપણિથી દિનમુદ અને સુખ થઈ મહેલા પુરપને સદગુણી અવિદ્ય દિમગ અને દિલામે આપે છે. અને દીવના અપેક્ષામાં મમે થઈ મહેલા આવડને તેના ઉદ્ધારનો ઉત્તમ માર્ગ દર્શાવે છે. આવી સંસ્કારમાં ઉપચારી અજગાને તેના અવર પતિને મુખ આપી સતેવમાં સંખરી અને સર્વદા આ-નંદમાં સંખી તેણીના સદગુણના પરમ સાક્ષ સંપાદન કરેલા-એ ને અવર પતિને પર્વ છે.

આવકનો આવિકા પ્રત્યે ધર્મ.

“આ

વિકા:સદનશ્રિય:”—આવિકાઓ ધરની લક્ષ્મીરૂપ છે. શુદ્ધવ્યવહારરૂપ યંત્રને ચલાવનારી આવિકા છે. અને તેનાથીજ ધરની શાભા છે. આવકના બધા મુખનો આધાર આવિકાપરજ છે. વંશની તથા કલ્યાણની વૃદ્ધિ કરનારી આવિકાથીજ આવકસંસાર

દીપે છે. તેથીજ નીતિશાસ્ત્ર લખે છે કે, પુરૂષે પોતાની વિચલિત શ્રીને અન્ન, વસ્ત્ર, આભૂષણ વગેરેથી કોઈ પ્રકારે ન્યૂન નહીં રાખનાં સર્વ પ્રકારે સંતોષી તેનો સત્કાર કરવો. તેનું સંરક્ષણ કરવું, તેનીપર પવિત્ર પ્રેમ રાખવો, તેણીનું હિત કરવું અને તેણીનીપર વિશ્વાસ રાખવો. શુદ્ધની શાભારૂપ આવિકાનો આવકે કલ્પિત અનાદર કે નિરસ્કાર કરવો નહીં. તે પતિની દાસી થઈને રહે છે, તથાપિ તેને દાસી ગણવી નહીં. તેને તો શુદ્ધલક્ષ્મી, અને આ સંસારરૂપ સાગરને તરવાની નાવિકા માનવી. આવક એ આવિકારૂપ નૌકાને આધારે આ સંસાર સાગરને તરી જાય છે. આવિકા ધરનો પ્રમાણિક કારભારી છે. વ્યવહારના મહા મંત્રાનો મંત્રી છે અને આ જીવસાગરમાં મુખદુઃખનો સાથી છે. સદગુણી આવકે તેની સાથે પવિત્રતાથી વર્તવું જોઈએ. ‘તે જી છે. એક જૈરી છે’ એવું માની તેને હલકી કે પોતાની ન્યૂન ગણવી ન જોઈએ. જેવા આવક શુદ્ધપતિ છે, તેવી આવિકા શુદ્ધની અવસ્થાપક છે. પુરૂષ લક્ષ્મીને ઉપાર્જન કરી શકે છે પણ શુદ્ધ

કાર્યમાં તેની વ્યવસ્થાપૂર્વક યોજના કરનારી સ્ત્રી છે. જો સ્ત્રી ઉગ્રક કે ધરતી દરકાર નહીં રાખનારી હોય, તો પુરુષના ધરતી સ્થિતિ બચાવી નથી. પુરુષનો શુદ્ધસંસાર ઉત્તનિમાં આવતો નથી અને તેનો રોજો ઉંચો આવતો નથી. મારે શુદ્ધકાર્યમાં સ્ત્રીને પ્રધાનતા આપવાની આવશ્યકતા છે. એક કવિ તેને મારે પાતાના મહા કાવ્યમાં જાણે છે કે:—

“માયો શુદ્ધસ્ય ચર્યેષુ પુરંધીણાં પ્રધાનતા.” ।

“પ્રાચે કરીને ધરતી કામમાં સ્ત્રીઓનીજ મુખ્યતા હોય છે.” આધીજ્ઞ વિદ્વાનો સ્ત્રીને પુરુષની અર્પણના કહે છે. જેમ અર્ધુ અંગે ખેતકાર્ય હોય તો પુરુષના નવગંગા વ્યવહાર આટલી પડે છે, તેમ જો સ્ત્રી અનુચિત અને કુઝળી હશે તો પુરુષને કઠિપત્ન મુખ મળવાનું નહીં. તેથી મુજ પુરુષે પાતાની સ્ત્રીને તન, મન અને કર્મથી પાતાના પ્રાણ સમાન ગણવી. તેથી તે જગતમાં પ્રાણપ્રિયા કહેવાય છે. મહિલા જો પુરુષનો સાચો મિત્ર છે. જેમ મિત્ર તરફથી સર્વ પ્રકારની સહાય મળે છે, અને વિપત્તિને વખતે તે સાથે ઉભો રહે છે, તેવી રીતે સ્ત્રી પણ સર્વ પ્રકારની સહાય આપનારી અને વિપત્તિને વખતે સદુચારિણી થાય છે. પૈર્થ, હતાપત્ન અને હિમત વગેરે અનેક ગુણથી ભરપૂર એવી ભાર્યા પતિનો આપત્તિમાંથી ઉદ્ધાર કરી શકે છે. આપત્તિથી વિગ્રમુદ્ધ અને શૂન્ય થઈ ગયેલા પુરુષને સદગુણી ભાવિકા હિમત અને વિજ્ઞાસ આપે છે. અને દરવના અવકાશમાં મક્ક થઈ ગયેલા ભાવકને તેના ઉદ્ધારનો ઉત્તમ માર્ગ દર્શાવે છે. આવી સંસારમાં ઉપયોગી અગ્રગાને તેના ભાવક પતિએ મુખ આપી સતોષમાં રાખવી અને સર્વદા આનંદમાં રાખી તેણીના સદગુણોના પરમ જાણ સંપાદન કરવો એ તે ભાવક પતિનો ધર્મ છે.

કેરસાએક કેળવણી રહીત પુરોષ પાતાની સ્ત્રીને દુઃખી કરે છે અને પાને મુખ ભોગવવાને વિપરીત માર્ગે ચાલે છે, તેવા પુરોષમાં પતિપત્નિ ધરતું નથી. એટલુંજ નહીં પણ તેઓ કયાપરમા ધારક આવકપત્રોને લાયક નથી. આવા પાપી પુરોષ આવકાભાસ થઈ શકે સંસારમાં દુઃખી થાય છે અને ઉપર પાપના કટુ ક્રોધના ભોખા બને છે.

મુગ આવકોએ તો મમજીવું જોખ્યો કે, ચતુર્વિધ સંધનું ચતુર્થ અંગ આવિકા છે. તેનો અનાદર કરવો—તેને દુઃખ આપતું, તેની તરફ નિરકારની દૃષ્ટિથી જોવું,—એ સંધની આશાતના કષ્ટ બગાડે છે. તીર્થસ્થ સંધની આશાતના કરવી—તેનો અનાદર કરવો—એ દુર્ગતિનું કારણ થાય છે. કુસીત આવકોએ પાતાના ધરને શું માર—પાતાના આવક સંસારની શોભા આવિકા છે—એવું જાણી તેને હર્ષણાં સંતુષ્ટ અને પ્રમત્ત રાખવી. પ્રમત્ત થયેલી પતિવ આવિકા આવકના ધરને અને કુળને હીણાવે છે. સદ્ગુણી અને સન્નિયત વાના મુદર આવિકા ખરેખરી આવક સંસારની શોભા છે. એવી આવિકાને તેના પતિએ પાતાનું અનિવર્તન્ય ગાનવી જોઈએ. અને તેને મર્યાદા પાતાની સદ્વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

કર્મ કર્મવાન ને કુસી દેવ, પાંગળી, તે ગમે નો એંદરી, દેવ કે મુત્રી, નમતો આવકી દેવ કે કુસી દેવ. જેનું પ્રથમ જાણ્યા પછી તેને દેવ દેવ, અતિ અને લોકાની માણીએ મદલુ કષ્ટ છે, તેને વાવજીવિત દેવ નેદન પાગવી, એ આવક પતિના પર્મ છે. જ્યાર આવિકાની માથે આવકના વિચાર થાય છે, તે પ્રસન્ન મન પ્રવર્તિતના મનો આજાય છે. જેના આવક પતિને માંદ તુલ્ય ગુરુ કેવું કષ્ટ છે. તેના આવક પતિએ વિચાર કરવાનો છે. અતિનું કષ્ટ જ્યાર પછી અને તેના હર્ષણિય થયા આદ તુલ્ય ગુરુ નીચે પ્રમાણે ચાલે છે.

“ૐ જાહેં દ્વિમાસનમપામીનાં મ્હ્યામીનાં સ્થિતાં
મુચ્ચિતૌ તદસ્તુ શાં સનાતનઃ સંગમઃ હં હં ૐ”

“તમે બન્ને શ્રી પુરુષ આ આસન ઉપર સારી રીતે બેસા છે
અને સારી રીતે શેક્ષા છે. તમારા બન્નેનો આ સમાગમ સનાતન
—દ્વિમેશને મારે થાયો.”

આ મંત્રથી શ્રી પુરુષની ઉપર અભિષેક કરવામાં આવે છે.
આ મંત્રના અર્થનો આવકે વિચાર કરવાનો છે. ચૃદસ્થગુરુ એ
મંત્રમાં શ્રી પુરુષનો દ્વિમેશનો સંગમ સ્તેવાની આશીર્વાદ ઉચ્ચારે છે.
તે ઉપરથી બાળકું બેઠ્ઠાએ કે, શ્રી ગમે તેવી સ્થિતિમાં શેક્ષી હોય,
તોપણ આવક પુરુષે તેણીનું પાલન કરવાનું છે. જેન ચૃદસ્થના
ધર્મમાં પાપ્ય વર્ગનું પાપ્ય કરવાને કહેલું છે. એ પાપ્ય વર્ગમાં શ્રી
મુખ્ય છે. તે મર્ચકા પાપ્યીય છે. વળી ચૃદસ્થધર્મમાં એમ પાપ્ય
સૂચવેલું છે કે, ધર્મ, અર્થ અને કામમાં પુરુષે પોતાની પત્નીને સાથે
રાખવાની છે.

જેણીનો સમાગમ સનાતન રાખવાને કહેલું છે, એવી માવિકા શ્રીને
અનાદર કરનારો આવક પતિ પોતાના ચૃદસ્થ ગુરુના વચનને તોડ-
નારો છે. એથી તે માર્ગાનુસારી કહેવાતો નથી. જે જ્ઞાતા અને સમ-
ક્તિવારી કુક્ષીન આવક છે. તે પોતાના પ્રાણ જાત તોપણ વિચાર
વગરને કહેલા ચૃદસ્થ ગુરુના વચનનો ભંગ કરતા નથી. તે પોતાની
વિવાહિત શ્રી શિવાય બીજી શ્રીપર ભાવ લાવતા નથી. તેઓ સ-
ર્વદા સ્વદારસે તોય જનને ધારણ કરનારા છે. આ પ્રમંતે દરેક સુખ
આવકે જાણુ જાણુ. જેવી રીતે શ્રીને એક પતિવ્રત છે, તેથી
રીતે પુરુષને પણ એક પત્નીવ્રત છે. જેમ કુક્ષીન માવિકા પોતાના
પતિ શિવાય બીજા પુરુષ તરફ દષ્ટિ કરતી નથી, તેમ કુક્ષીન આવકે
પણ પોતાની પત્ની શિવાય બીજી શ્રી તરફ દષ્ટિ ન . બેઠ્ઠાએ.

જેમ સદગુણી આધિકાર્યે રૂપ, ગુણ અને શીજંથી પોતાના આવક પતિનેજ ઉત્તમ ગણવેા જોઈએ, તેમ આવકે પણ પોતાનીજ એક વિવાહિત પત્નીનેજ રૂપ, ગુણ અને શીજંથી ઉત્તમ ગણવી જોઈએ. આવી કાને જેમ પતિવ્રત પાળવાનું કહેલું છે, તેમ આવકને પણ સ્વદારસતોપ વ્રત પાળવાનું કહેલું છે. આવક અને આધિકાર્ય પરસ્પર સરખા હક વાળા છે. ગૃહ—વ્યવહારરૂપ શકરના તે અને પુરુષર છે. ઉત્સવના પોગથીજ આવકસંસારરૂપ શકર ચાલે છે અને તેઓ તેમાં પરસ્પર એક બીજાના આધારરૂપ છે.

કેટલાએક અજ્ઞાન આવકાભાસે પોતાની આધિકાર્યો ત્યાગ કરી દે છે. વગર કારણે તેને દુઃખ આપી રીખાવે છે. તેઓને પાપ કર્મના બંધ થાય છે. કેઈ અદ્યપ્રભતિ બીજા વિવ્રસતોપી લોકોના કહેવાથી અથવા પોતાના કુળમદ્દથી સ્ત્રીને અનેક જાતના કષ્ટો આપે છે, તેઓ પરિણામે મુખી થતાં નથી. એક જૈન કવિ નીચેના શ્લોક લખે છે—

“આધિકાર્યઃ સાશુવદના યત્ર નિવ્યં મ્દંતિચ ।

ન તત્ર મુત્તવંતઃ મ્યુઃ આવકા મ્દહધર્મિણઃ” ॥

“જ્યાં આધિકાર્યો મુખપર આંમુ લાવી રૂદન કરે છે. ત્યાં ગૃહસ્થધર્મી આવકો મુખી થતા નથી.”

આથી ગૃહસ્થ આવકે પોતાના વરમાં રહી પોતાની સ્ત્રીને કષ્ટ આપવું ન જોઈએ. વર્ગી લોકિકમાં પણ કહેવાય છે કે,

“સાક્ષિતા સૈવ સજ્જમીઃ સ્યાત્તામિતા સૈવ ચંદ્રિકા.”

“પોતાની સ્ત્રીનું સાક્ષત કરવાથી તે ધરની લક્ષ્મીરૂપ થાય છે અને તેણીને તાત્ન કરવાથી તે ચંદ્રી—નાશકારક થાય છે.” કુલીન કામિની કુળને આભુપણરૂપ કહેલી છે અને તેનાથી આવકનો ગૃહસંસાર દીપી નીકળે છે, જે કુળમાં સ્ત્રીઓ પ્રસન્ન

અને પ્રેમાસ રહે છે, તે કુળ સર્વથી મેષ્ટ ગણાય છે. આવા વિદ્વાનોના વચનો સ્મરણમાં રાખી મુક્તિ માવડે પાતાની વિવાહિત્ય ઓળખાવવા આપણું ન જોઈએ. કુલીન માવડ કન્યાનાં વિવાહ વખતેના પવિત્ર વિધિ સર્વ માવડ પુરોહિતે મનન કરવા જોવા છે. અન્યપ્રતિજ્ઞાના પાણિમહાબલમાં તે માત્ર કેવળ બ્રાહ્મણ, અમિ અને લોકોની સાક્ષી છે, ત્યારે જૈન વિવાહ-વિધિમાં ધણીની સાક્ષીએ વિવાહ સંબંધ બને છે. મુશિક્ષિત માવડ કુમારે જ્યારે અમિને બીજે દેશે દેરે છે, ત્યારે જહી-ગુરુએ ઉચ્ચારેલા મંત્રમાં ધણી સાક્ષીઓ દર્શાવેલી છે. તે વખતે મહુરથ ગુરુ કહે છે કે, તમારો આ પુરુષનો સંબંધ સિદ્ધ, કેવળી, અનુનિઘાયક, વિવાહ વિધાન અમિ, નાગકુમાર, નરનારી, રાજા, લોકો, ગુરુ, માતા, પિતા, મોરારાગપદ્મ, પિતૃપદ્મ, જ્ઞાતિ, સ્વજન અને બ્રહ્મવર્ગની પ્રત્યક્ષ—સાક્ષીએ આ તમારો સંબંધ જોડાયો છે. તેથી આ અમિને પ્રદક્ષિણા કરો.” આ કેવો પવિત્ર સંબંધ છે! તેના દરેક માવડે વિચાર કરવાનો છે. તેવા સંબંધથી જોડાયેલી માવડ કન્યાનો અનાદર કરનાર અને તેને દુઃખી કરનાર માવડ ધર્મશ્રેષ્ઠ થયેલો કેમ ન ગણાય? ધણી મુક્તિ માવડે દીર્ઘદષ્ટિથી વિચાર કરવો જોઈએ કે, જો માવડ કન્યાનો વિવાહ સંબંધ પાતાની સાથે થયો છે, તે પૂર્વકર્મને યોગ થયેલો છે અને તે કર્મના સંબંધથી સંબંધ થયેલી માવડા તેને વાવજાવિન પાસનીય અને પાવણીય છે. તેને મારે જ્યારે કન્યાને મહાબલ કરવાનો સંકલ્પ થાય છે, ત્યારે જહુરથગુરુ એવી મુચના કરે છે કે, “ પૂર્વકર્મસંપંધાનુવદ્ધાં ચમુર્ગપમામ્યાસંહતાં મુવર્ણરૂપમણિનૂષણનૂપિતંકન્યાંદદાત્યયં । પ્રતિષ્ઠાણીસ્ત્વ. ” પૂર્વના કર્મના યોગથી સંબંધ થયેલી

જેમ સદગુણી આવિકાએ રૂપ, ગુણ અને શીંગથી પોતાના આવક પતિનેજ ઉત્તમ ગણવેા જોઈએ, તેમ આવકે પણ પોતાનીજ એક જિવાદિત પત્નીનેજ રૂપ, ગુણ અને શીંગથી ઉત્તમ ગણવી જોઈએ. આત્માને જેમ પતિવ્રત પાળવાનું કહેતું છે, તેમ આવકને પણ સ્વદારસતોષ યત્ર પાળવાનું કહેતું છે. આવક અને આવિકા પરસ્પર સરખા હક વાળા છે. નૃદ્—વ્યવહારરૂપ શકરના ને બને ધરખર છે. ઉભયના યોગથીજ આવકસંસારરૂપ શકર થાય છે અને તેઓ તેમાં પરસ્પર એક બીજાના આધારરૂપ છે.

કેટલાંએક અજ્ઞાન આવકાભાગેા પોતાની આવિકાનેા ત્યાગ કરી દે છે. વગર કારણે તેને દુઃખ આપી રીખાવે છે, તેઓને પાપ કર્મના બંધ થાય છે. કોઈ અદ્યમતિ બીજા વિવ્રસતોષી શ્રીકાના કંદેવાથી અથવા પોતાના કુળમદથી બીને અનેક અજ્ઞા કરા આપે છે. તેઓ પતિજામે મુખી થતાં નથી. એક જેનું હૃદય નીચેના સ્ત્રીનું જેનું —

“આવિકાઃ માથૃસના વય નિવ્યં યદ્વિનિ ।

ન તત્ત મૃત્યવંતઃ સ્યુઃ આવકા પ્રજ્ઞયમિણઃ” ॥

“જ્યા આવિકાઓ ન તત્ત આંતુ સાવી ડલ કરે છે, ત્યાં મૃત્યુચરણી આવકો ન ની વળા નથી.”

આથી તદન્તથ આવક પાતાના રૂપમાં બંદી પોતાની શ્રીને તર આવેલું ન એકલે. ત્યાં વાત્તિમાં જેનું કંદેવાવ છે કે,

“સાક્ષિતા મૈવ સકૃષ્ણોઃ સ્વાજાક્ષિતા મૈવ ચંદ્રિકા.”

“અજ્ઞાની શ્રીનું જ્ઞાતન જ્ઞાયાથી ને ચંદ્રની તરમીરૂપ થાય છે અને તેણીને જ્ઞાત જ્ઞાયાથી ને ચંદ્રી—નાગકાન્ક થાય છે.” કુશીન હર્ષવની કુળને આબુજ્યરૂપ કંદેસી છે અને તેણાથી આવકને મૃદનસ્ય દીપ્તિ નીકળે છે. જે કુળમાં શ્રીઓ પ્રમત્ર

'ત્રીના પ્રસંગમાં આવેલા અદ્યમતિ પુરવોમાં ચાતુર્ય વૃદ્ધિ પા-
 મેલું' છે. તેથીજ નીતિ શાસ્ત્ર લખે છે કે, "જે પુરુષ આ સં-
 સારમાં ઉચ્ચ સ્થિતિએ આવવાની ઇચ્છા રાખતો હોય, તેણે
 પોતામાં સારા સદ્ગુણોનો સંગ્રહ કરવો કે તેનો પાસ પોતાની
 જીભમાં પકડી રાખવો. તેમજ જે સો સાથે પોતાનું લગ્ન થાય, તેનામાં
 જે ધાકું જ્ઞાન હોયતો તે વધારવાને તેણીને ધર્મ, નીતિ અને વ્યવહારિક
 જ્ઞાનનું શિક્ષણ આપી મુશિક્ષિત કરવી. બુદ્ધિઓ! જૈન ધર્મના પ્રાચીન
 ઇતિહાસને પૂર્વની જૈન સતીઓ પોતાના પતિના સહવાસથી મુશિ-
 ક્ષિત બની હતી. દ્રૌપદી, ગાંધારી અને પદ્માવતીના હૃદયમાં જે
 જ્ઞાનકલા પ્રગટી હતી, તે તેમના પતિઓનોજ પ્રભાવ હતો.
 તે મહા સતીઓએ ભારતમાં જે સત્ધર્મ પ્રભાવ દર્શાવ્યો હતો,
 તેનું કારણ તેના પતિ તરફનું ધર્મ તથા નીતિનું શિક્ષણ હતું. આ
 ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, પોતાની સહચારિણી કુદીન કાંતાને કેળ-
 વાએલી કરવી એ બંનેને સાલકારક છે. આવો ઉત્તમ સાલ શા-
 માટે ગુમાવવો? આ સંસારમાં સત્ય સખારૂપ આધિકારને નિરક્ષર
 રાખવી અને દુઃખ દેવું. એ તો પોતાને, પોતાના કુટુંબને અને આખી
 ભારતની જૈનકોમળે નિરક્ષર અને દુઃખી રાખવા જેવું છે. જે દેશમાં
 કે જે નગર કે કુટુંબમાં ગૃહિણીવર્ગ સારી સ્થિતિમાં હશે, તે દેશ
 કે તે કુટુંબ સર્વ રીતે મુખી અને આખા હશે. જ્યાં રાજાઓની
 સ્થિતિ ખરાબ હોય, ત્યાં કુટુંબ તથા તે દેશની સ્થિતિ સારી હોતી
 નથી. કારણકે, સંતાનના સર્વ પ્રકારનો ઉદય માતા તરફથી થાય
 છે. સાક્ષર માવકમાતા પોતાના સંતાનોને સાક્ષર કરી શકે છે.
 આપણી રાજ્યકર્તા પશ્ચિમની પ્રજાનો વ્યવહાર બુદ્ધિઓ. તેઓનો
 સાંપ્રતકાળે જે ઉદય છે. તેનું કારણ તે દેશની જાંબાની સ્થિતિ
 સારી છે. પુરંપની પુરવિઓને તેના પતિઓ પ્રધાન ગણે છે અને
 તેમનાથીજ સંતાનનો ઉદય માને છે. તેથી અત્યારે આ દેશ મુખ્ય-

બીના પ્રસંગમાં આવેલા અદ્યપતિ પુરુષોમાં આનુરૂપ વૃદ્ધિ પા-
 મેલું છે. તેથીજ નીતિ શાસ્ત્ર લખે છે કે, “જે પુરુષ આ સં-
 મારમાં કેથી રિધિનિએ આવવાની હચ્છા રાખતો હોય, તેને
 પાતામાં સારા સદગુણોનો સંગ્રહ કરવો કે તેનો પાસ પાતાની
 ભીમાં પાડી આવે. તેમજ જે ભોં સાથે પાતાનું લખ થાય, તેનામાં
 જે પાકું જ્ઞાન હોયતો તે પધારવાને તેણીને ધર્મ, નીતિ અને વ્યવહારિક
 જ્ઞાનનું શિક્ષણ આપી મુશિફિત કરવી. જુઓ! જેન ધર્મના પ્રાચીન
 દત્તિદામને પૂર્વનો જન સતીઆ પાતાના પતિના સહવાસથી મુશિ-
 ફિત બની હતી. દ્વાપરી, ગાંધારી અને પદ્માવતીના દ્વયમાં જે
 જ્ઞાનકલા પ્રગટી હતી, તે તેમના પતિઓનાજ પ્રભાવ હતો.
 તે મહા સતીઓએ કારણમાં જે સત્ધર્મ પ્રભાવ દર્શાવ્યો હતો,
 તેનું કારણ તેના પતિ તરફનું ધર્મ તથા નીતિનું શિક્ષણ હતું. આ
 કેમથી સિદ્ધ થાય છે કે, પાતાની સદ્યચારિણી કુસીન કાંતાને કેળ-
 વાએલી કરવી એ અનંતને સામકારક છે. આવો ઉત્તમ સામ શા-
 માદ ગુમારવો’ આ બ નામમાં સખ નખાડે આલોકને નિરૂપણ
 રાજરા અન દુ. ન રવુ એ નો પાતાને, પાતાના કુટુંબને અને આખી
 બાળના જનકાનન નિરૂપણ અન દુ. ખી નખવા જેવું છે. જે દેશમાં
 ૪ જે નવન ૪ કુટુંબના ગૃહિણીને સારી રિધિમાં દેશ, તે દેશ
 ૪ ન કુટુંબ નવ રીત ગૃહી અન આખા દેશ. જ્યાં પતિપત્નીની
 નિર્ધન નવન દાય. આ કુટુંબ તથા તે દેશની રિધિ સારી હોતી
 તથા જાન્યક. નિર્ધન નવ દેશના દેવ માતા તરફથી થાય
 છે. નાજના આવડનના પાતાના નવાનેને સાક્ષર કરી શકે છે.
 આ રાખી નખવડાઈ પતિની રમતા પ્યરદાર જુઓ. તેઓને
 નાજનાના ૪ દેવ છે. તન જાન્ય ન દેશની ભાંખાની રિધિ
 નારી છે. જુન ભી ર્ધનબાજ તથા પતિના પ્રવાજ નખું છે અને
 નેવનપંથ ન જન્ય દેવ માને છે. તથી અખાં આ દેશ મુજુન

સતી આવિકાનાં લક્ષણ.

આવિકા બીકેગયત્રી સંપાદન કરી પાતાના
આવકપતિ ઉપર ત્રિકરણ મુદ્દિથી પવિત્ર પ્રમ
સામે છે. સર્વ રીતે તેને અનુકૂળ રહી પતિની
આજ્ઞા માન્ય કરે છે, પતિની પવિત્ર ભક્તિ શિવાય

બીજી કંઈએ સંખતી નથી, સામૂસસરને માતા-
પિતા નહીં તેની નિર્ભંગ હૃદયથી રંગા કરે છે, પાતાના નેત્રમણ્ડિ
નાથની નજ ગિયાય કેહ પાતુ કાચં કરતી નથી અને પાતાના
પતિ નેચાથીજ પાતાનું નાભાન્ય છે, એમ સારી રીતે સમજે
છે. તે સતીઆવિકા કહેવાય છે.

મઝમૂતી મનીઆવિકા પાતાના પતિને આ સંસારના મુખ-
કુખના ભાષા નહીં હાં પતિ મતા પછી મુચે છે, અને પતિ
અન્ય રહ્યા જતી મુવજાયા મુદ્દાયા કરે છે, પાતાના રમિક
રતિન ન્ન ન ન્નરતી રતી જનાઃ કે અને પછી પતિની આજ્ઞા
જન પાતુ જન છે. મુદ્દાયા નિયમન રતી તેમાંથી પરવારી પર્મ
તવા નીર્મિત્તા ભાવ આજ્ઞાના પૂન્યકા વાંચી જ્ઞાન સંપાદન
જન્યન રાગરૂ નાન છે. અને પતિના પામેથી દુનંદાં પાતાના
ગિજનુચ રચના જ્ઞાનાં જન્યા નાન છે, તે સતીઆવિકા કહેવાય
છે. આથી મનીઆવિકા પાતાના પતિને મર્વ પ્રકારની સદાચ
અનુસરને લવણ નુચન જન્યા છે. કદિ આવકપતિ સંસારની આ-
પદિરૂપ મરિન્યામાં નાન છે. નેચા લેવા તે તેને સદિમતવાને

મહારાજાએ કહી તેના સોજાનજને શાંત કરે છે તે હમેશાં પતિના સદચારમધ્યે સ્ત્રીવાની કમ્પા રાખે છે. પીરસેના બેદનદર્શી રાખ્યાં સર્વા પતિની સદચારિણી થવાની કમ્પા રાખે છે. કમ્પાણી જેમ મુશ્કેલી અને ગુમસ્તિની જેમ ચંદ્રધી પ્રકુટિત થાય છે. તેમ જો સતીધારિણી પાત્રના સ્વામીના દરશનથી મર્યાદા પ્રકુટિત રહે છે. પતિથી વિરુદ્ધ થવાને કમ્પાણી નથી. તે સ્વામીની સદચારિણી થઈ સ્વામીના મુખે મુખી અને દુઃખે દુઃખી થવા કમ્પા રાખે છે. તેમ જોઈ જો પાત્રના સ્વામીમાં સ્વાર્થબુદ્ધિ નહીં રાખ્યાં નિસ્વાર્થપણે સ્વામી ઉપર ભક્તિભાવ રાખે છે. તે સતીધારિણી કહેવાય છે.

જો માનિયા પાત્રના સ્વામીના સખપિણોને સખ્યાન આપે છે. સામુસસરને માન્યપિત્રા અને નજરે તથા દરજીની મેજલ્લીને પિત્રાની જાહેરો મણે છે. પતિ, સામુ, નજરે કે સખીબોના સાથ વિના એકઠી થઈ બાહેર જતી નથી. અને કોઈ વદુશાચં પ્રસંગે તેમની નાથ બાહેર જવું પડે તો નીચી રીતે રાખી ચાલે છે. પતિના અનને ન જમ નર નતની મેદનન ન ન. પાત્રના ગુણની મધ. ન જમ. ન ની સાથ મેલથી ને રૂચ નામે ને સતી તથા પતિથી ન સતથી ન જમ ન જમતી નથી. પ્રવારથી ને ન. બાળન સતથી ન જમતી જત થ ન લોચ ને. રત તથા જમતી ગુણવતી પતિ ન ન ને પાત્રને ન જમતી થ રેવ ને. રમજ નતથી પાત્ર ન છે અન પાત્રના. સતના સતના સતના અન સતના સતના સતના કોશિસ ન જ. ન જમતી થ ને નકોશિસના. ન જમે તેમને સોજાન ન જમ ન સદથી ન જમ ન જમે ન જમે શાંત મુશ્કેલ થ માન સતના ન જમતી ને ન સતી માનિયા મુશ્કેલ છે.

જે આવિકા કદિ પણ અગુણ કાર્યમાં ભાગ લેતી નથી. પતિનું મન ક્યવાય તેવું કંઈ પણ કામ કરતી નથી, કદિ પણ દેવ સમાન સ્વરૂપવાળો બીજો પુરૂષ દૃષ્ટિએ પડે તોપણ તેને તુચ્છ ગણી પોતાના પતિમાંજ સંતોષ માને છે. કદિ કોઈ ઉત્સવ પ્રસંગે લોકોની ભીડમાં બીજા પુરૂષનો સ્પર્શ થઈ જાય તોપણ મનમાં જરા પણ વિકાર પામતી નથી. પરંતુ પુરૂષની સામે એકી નજરે જોતી નથી. જે કદિ બીજા પુરૂષને બોલાવવાની જરૂર પડે તો તેને ભાઈ બાપ સમાન ગણી બોલાવે છે અને તેવી યવિત્ર દૃષ્ટિએ તેની સામું જુએ છે. કદિ પોતાનો પતિ રોગી કે ખોટા ખાંભીવાળો હોય, અથવા દુર્વ્યસની કે દુર્ગુણી હોય, તથાપિ તે તેને ઈષ્ટ દેવ તુલ્ય ગણી સર્વદા સંતુષ્ટ રહે છે. પોતાના પતિ તરફથી જે મળતું હોય, તેમાં સંતોષ માની તેથી વિશેષની ઈચ્છા રાખતી નથી. કદિ કોઈ ધન વૈભવ કે બીજા ઉત્તમ મુખનો લોભ બતાવી લલચાવે તોપણ પોતાના પતિ ઉપર અભાવ કરતી નથી અને બીજા પુરૂષને વિકારી કાઢે છે. વળી તે એવી મર્યાદાથી વત્તે છે કે, પોતાના અંગનો કોઈ અમર્યાદિ ભાગ પર પુરૂષની દૃષ્ટિએ પડ્યા દેતી નથી. તેણી પોતાના મનમાં નિશ્ચય કરે છે કે, જીવના મુધી પતિનો ને મરણ પછી અગ્નિનોજ સ્પર્શ થવો જોઈએ. તેમજ તે પોતાનું શરીર દેખાય અથવા મર્યાદા ન રહે તેવાં બારિક વસ્ત્રોને ધારણ કરતી નથી. પગની ધુંટી અને પેદ વિગેરે શરીરના ભાગો કંકાવ એવી રીતે વસ્ત્ર પહેરે છે, મંદગતિએ ચાલે છે, સદા મુખ હસ્ત રાખે છે, હાંમેશાં મર્યાદા ભરેલાં વસ્ત્રો બાંહે છે, કદિ પણ ઉચ્ચ સ્વરં હાસ્ય કરતી નથી, બીજા કોઈની જોતી નથી. તેમ કરતી નથી, હાંમેશાં ઉત્તમ શોભનો અને સાંપ-
 ૧૧ પાશાક પહેરે છે. પોતાનું નાભાગ્ય દર્શાવતા મર્યાદિત અંગાર સ્ત્ર

જે આવિકા કદિ જનુ અગુભ કાર્યમાં ભાગ લેતી નથી. પતિનું મન ક્યવાય તેનું કાંઈ પણ કામ કરતી નથી, કદિ પણ દેવ મમાન સ્વરૂપવાળો બીજો પુરુષ દૃષ્ટિએ પડે તો જનુ તેને તુચ્છ ગણી પાતાના પતિમાંજ સંતોષ માને છે. કદિ કોઈ ઉન્સવ પ્રમદ સોકોની બીડમાં બીજા પુરુષનો સ્પર્શ થઈ જાય તો જનુ મનમાં જરા પણ વિકાર પામતી નથી. પરંતુ પુરુષની સામે એકી નજરે જોતી નથી. જે કદિ બીજા પુરુષને ઓલાવવાની જરૂર પડે તો તેને બાઈ બાપ સમાન ગણી ઓલાવે છે અને તેવી પધિય દૃષ્ટિએ તેની સામું જુલે છે. કદિ પાતાનો પતિ ઝાઝી કે ખોટા ખાંખીયાળો હોય, અથવા દુર્ચ્છાની કે દુર્ગુણી હોય, તથાપિ તે તેને કદિ દેવ તુલ્ય ગણી સર્વદા સંતુષ્ટ રહે છે. પાતાના પતિ તરફથી જે મળતું હોય, તેમાં મનોહર માની તેથી વિરોધની કદિ શખતી નથી. કદિ કોઈ ધન વૈભવ કે બીજા કેળવ મુખનો લાભ જતાવી લક્ષ્યાયે તો જનુ પાતાના પતિ ઉપર આભાવ કરતી નથી અને બીજા પુરુષને વિકારી કહે છે. વળી તે સ્ત્રી મર્યાદાથી વને છે કે, પાતાના અંગેના કોઈ અમર્યાદિ ભાગ પર પુરુષની દૃષ્ટિએ પડવા દેતી નથી. તેણી પાતાના મનમાં નિશ્ચય કરે છે કે, જીવતા મુખી પતિનો ને મરણ પછી અન્નિતોજ મર્યાદા જોડા સંસ્કાર. તેનજ ને પાતાનું મરીનું હોવાય અથવા મર્યાદા ન મરે તથા આર્તિ સંધ્યાન સન્ન કરતી નથી. પાતાની ફરી અન્ય ક. વિનય મરીનના બાના કાવ બાવી કીને વસ્ત્ર પહેરે છે, વસ્ત્રવિનય ચાલે છે તદા નૃત્ય દમ્ય ના ન છે. દમ્ય ના મર્યાદા બનેલાં સ્વચ્છ ચાલે છે - દેવ કવ સ્વચ્છ દાન્ય રાત્રી નથી. બીજા કોઈની વસ્ત્ર લેતી નથી. વન રાત્રી નથી. દમ્ય કેળવ મોખનો અને માંક ના હમ્ય રાત્રી છે. સન્ન ના બાના રમ્યા મર્યાદિત મંનાન ક્રમ

રાખે છે. હવે પોતાનો પતિ ધનાઢ્ય કે અધિકારી હોય તો ખજૂર મદ રાખતી નથી. સર્વની સાથે વિનય તથા વિવેકથી વર્તે છે. શ્રામિક કેળવણી લઈ સદા પોતાના આવિકાધર્મ પ્રમાણે વર્તે છે. અભ્યન્ન વ્રત અંગીકાર કરી સામાયિક પ્રતિષ્ઠા, જિનપૂજા, કરે છે, દોરે ઉપાશ્રય લઈ પતિની આજ્ઞાનુસાર ધર્મ કાર્ય કરે છે, પોતાની સારી શિક્ષિત હોય તો દાન પુણ્યમાં પ્રવૃત્તિ રાખે છે, પરોપકાર કરવામાં પોતે નાખરે રહી પતિ પાસે પરોપકાર કરાવે છે. પોતાથી બને તેવા નિયમ, વ્રત મંદુર કરે છે, સારા પુસ્તકો વાંચે છે, અગરસાંભળે છે. વૈદ્યકા પુસ્તકોમાંથી સારા લઈ તે પ્રમાણે વર્તે છે. સદગુણી અને પતિવ્રતા સ્ત્રીઓની સોખમ કરે છે, દુર્ગુણથી દૂર રહે છે. પોતાનામાં જે ગુણની ખામી લાગે તે ગુણ મેળવવામાં પ્રયત્ન કરે છે. પિતૃવૃદ્ધના કલ્પનાં પતિવૃદ્ધમાં વધારે પ્રેમ રાખે છે. સર્વની સહાય સંપત્તિ વર્તે છે; મુખમાંથી કંઈ વચન કાઢતી નથી. પ્રવૃદ્ધ સંપત્તિ નથી. ધરનાં બધા કામ ગુણનાથી કરે છે. વખતનો ઇન્તેજ નિયમ પ્રમાણે કરે છે. સર્વ ઉપર સમાન હિંદુ રાખી નિઃસ્વદ્વેષ રહે વર્તે છે. પોતાનો જન્મ આવક કૃણમાં થયો છે. તેને મારે પડે. દુર્લભ છે તે છે. આવિકાજન્મને શી રીતે દૂરાર્થ કરવો? તેનું સ્વિકાર કરવું નિરાકર્ય કરે છે. આવી રીતે વર્તનારી આવિકા કરેલી સ્ત્રી આવિકા કહેવાય છે. તે સતીઆવિકાના અનુચિત વર્તન પ્રત્યે સ્થળે દર્શાવેલું છે.

પ્રાપિતપતિકા આવિકાએ કેમ વર્તવું?

પ્રતિકાળે આવકવર્ગના નિર્વાહ વ્યાપાર ઉપર વિશેષ છે. તેથી તેમને વ્યાપાર અર્થે વિદેશ જવાની વિશેષ જરૂર પડે છે. સફરી વ્યાપારી આવકોને જળ તથા સ્થળમાં લાંબી મુસાફરી કરવી પડે છે. તેથી તેમની સ્ત્રીઓને વારંવાર પતિથી જુદા રહેવાના પ્રસંગ આવ્યા કરે છે. જેના પતિ પરદેશ જાય, તે સ્ત્રી પ્રાપિતપતિકા કહેવાય છે. અને એવી પ્રાપિતપતિકા ધણે ભાગે આવિકાઓને બનવું પડે છે. તેથી જ્યારે પોતાના પતિ વિદેશ જાય ત્યારે આવિકાએ કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ? એ વાત લક્ષમાં રાખવાની છે.

આવક અને આવિકાનો સંબંધ કેવો પવિત્ર છે? તેને માટે જૈન લઘુ વિધિમાં નીચે પ્રમાણે લખેલું છે:—

“અનુષ્ઠિતો વાં વિવાહો વત્સાં સસ્નેહૌ સજોગૌ સાયુષૌ સપ્રમૌ
સમદુઃસ્વમુક્તૌ સમશત્રુમિત્રૌ સમગુણદોષૌ સમવાદ્મનઃકાર્યૌ
સમાચારૌ સમગુણૌ જવતામ્.”

બૃહી ગુરૂ વરકન્યાને કહે છે, “હું વાતો, હવે તમારા બન્નેનો વિવાહ કરવામાં આવ્યો છે. આજથી તમે બન્ને સ્નેહમાં, સોગમાં, આયુષ્યમાં અને ધર્મમાં સમાન રહેજો. તેમ વળી મુખ-

દુઃખમાં, શત્રુમિત્રમાં, ગુણદોષમાં, મન, વચન અને કાયામાં, આ-
ચારમાં અને ગુણમાં સરખા રહેજો."

અહા! આ મંત્રનો કેવો ઉત્તમ ભાવાર્થ છે? સતીમા-
વિદ્યાએ પોતાના પતિ ઉપર યાવજાતવિન સ્નેહ રાખવાનો છે.
પતિ ગમે ત્યાં જાય, ગમે ત્યાં રહે અને ગમે તે કરે, તથાપિ
સતી માવિદ્યાએ તે પતિ ઉપર દાગર સ્નેહ રાખવો જોઈએ. આવક
અને આવિકા વચ્ચે મજબૂત પ્રેમ બંધન હોવું જોઈએ. દેવપતિના
દૃષ્ટ પરસ્પર જોડાવાને પ્રેમરૂપી દૃષ્ટ બંધન શિવાય બીજું કંઈ
સાધન નથી. પ્રેમ એ દિવ્ય વસ્તુ છે. પ્રેમરૂપ અમૃતના કુંડમાં
સ્નાન કરી શુદ્ધ થયેલા આવકદેવપતીનો સંસાર સર્વ રીતે સા-
ર્થક થાય છે. પ્રેમના નિર્મળ પ્રવાહમાં દોષ કે અવગુણ જોવામાં
આવે નથી. એવી પ્રેમી આવકપત્ની જ્યારે પોતાનો પતિ
પરદેશ જાય, ત્યારે શુદ્ધ સતીવ્રત પાળે છે, સર્વદા પતિતુંજ
રેમતેજુ કરે છે, પતિના ચિરંજીવને સહન કરી રાક્ષતી નથી. પતિની
હાજરી નથી તે છતાં જાણે પતિ પોતાના દૃષ્ટમાં હાજર છે,
એમ જાણી મર્યાદાથી વર્તે છે. સર્વદા પતિતુંજ ગુણ ચિત્તે છે.
અને પતિની રાહ જોઈ દિવસ નિર્ગમન કરે છે. પોતાના વડિ-
લોની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે છે, તેમને આધીન થઈને વર્તે છે.
સાસુ નણંદ વગેરે સગી સ્ત્રીઓના સાથમાં ગુણે છે. પતિ આ-
વળા મુધી વ્રતનિયમ પાળે છે, પતિની ગેરહાજરીને લઈને
ઉત્તમ શૃંગાર પાતેલું કરતી નથી. વ્રતનિયમ પાળી હૃદયો તથા
મનની સાગણીઓને વશ રાખવા અનેક પ્રકારના નિયમે પાળે છે.
ચિકારી ભોજનપાનનો ત્યાગ કરે છે, સાંસારિક વૈભવ તથા વિલા-
સના પદાર્થોથી વિરક્ત રહે છે, સાદા પાપાક પેટુરે છે. માત્ર સૌભા-
ગ્ય દર્શન શૃંગાર રાખી બીજા શૃંગારનો ત્યાગ કરે છે.

આ પ્રમાણે વર્તનારી આવિકા સતી કહેવાય છે. દરેક આવિકાએ જ્યારે પોતાનો પતિ વિદેશ જાય ત્યારે તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ. જે કે મુશ્કેલી વિદેશ જવું હોય ત્યારે પોતાની પત્ની તથા કુટુંબના નિર્વાહને માટે સારી ગાઢવણ કરી જાય છે. તે છતાં કદિ તેવી ગાઢવણ ન થઈ શકી હોય અને ઘરની સ્થિતિ સાધારણ હોય તો સ્ત્રીએ પતિના આવના મુદ્દી કોઈ નિર્દોષ ધંધો કરી કરકસરથી પોતાનો નિર્વાહ કરવો. પતિએ ઘરમાં જે સાચવવા સંભાળવા સોંપું હોય, તે સંભાળી રાખવું. ઉપજ કરતાં વિશેષ ખર્ચ કરવા નહીં. કરજ કરી રાખવું નહીં. સાસુ, સસરા, તથા સગા સનેહી વગેરેની સાથે પતિની હાજરી હોય તેવી રીતે વર્તવું. ઘરના વ્યવહાર બરાબર ચલાવવો. નીનિ અને પ્રમાણિકતાથી વર્તવું. સ્નાન સ્વચ્છતા વગેરે સાદી રીતે કરવા. તેજ કે બીજા મુગધી પદાર્થોથી ઘોળીને નહાવું નહીં. નેત્રમાં કાજળ આંજવું નહીં. ચંદન તથા પુષ્પની ઘોળાનો ત્યાગ કરવો. રમત ગમત રમવી નહીં. અન્ય સ્ત્રી પુરુષની ચેષ્ટા જોવી નહીં. ઇંદ્રિયો તથા મનને વશ રાખવું. મનમાં વિકારો ઉત્પન્ન થાય એવું કાંઈ બોલવું કે સાંભળવું નહીં. ઘર મુકીને જ્યાં ત્યાં ભટકવું નહીં. ઘરના વિદ્યાસુ માણસોના સાથ વિના કોઈને ઘર જવું નહીં. મેળા વગેરે મોટા ઉત્સવોમાં ભાગ લેવો નહીં. સાસુ નણંદ કે બીજી કોઈ વરિસ સ્ત્રીઓના સાથ શિવાય ઘરે ઉપાસર્પે પણ જવું નહીં. જે કોઈના સાથ ન હોય તો ઘર બેસીને સામાયિક વગેરે ધર્મ ક્રિયા કરવી. અને જિનભક્તિ આચરવી. આ પ્રમાણે વર્તનારી આવિકા પોતાના સગા સંબંધીઓને પ્રિય ધર્મ પડે છે અને લોકોમાં પ્રશંસા પાત્ર થાય છે. અને તેનો આવિકા જન્મ સર્વ રીતે ફૂતાર્થ થાય છે.

કેળવાએલી શ્રાવિકાથી થતા લાભ.

“चतुर्विंशस्य संवत्स्य समुच्चयविविधिनिः ।

શ્રાવકઃ શ્રાવિકાઃ સર્વાઃ પાત્રનીપાઃ પ્રયન્નતઃ ॥”

યક, માવિકા, સાધુ અને સાધ્વીએ ચાર પ્રકારના સંધની ઉત્તરિને કરનારા આવકોએ પ્રયત્નથી સર્વ માવિકાઓને કેળવણી આપવી જોઈએ. શુદ્ધિ પાત્રને ધારણ કરનારી માવિકા ને ચિડપી હોયતો માવિકા માવિકા થાય છે. અને ચિડપી માવિકાથી માવિકા સંસારમાં ધણા લાભ થાય છે. બાળકોને કેળવણી આપવી એ તેમની માતાના હાથમાં છે. કાંતરુકે, બાળક જન્મ્યા પછી માટું થાય ત્યાં ગુધી ને માતાના મદવાસમાંજ રહે છે. તેથી જેવા માતામાં ગુણ રહેલા હોય, તેવાજ બાળકમાં આવે છે. માતાની જેવી જુદી હોય, તેવી જુદી બાળક ધારણ કરે છે. માતાના જેવા ચાતુર્ય, વિચાર, જ્ઞાન અને નીતિ હોય, તેવાજ ને બાળકના દૃષ્ટમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. માટે જે આવકમાતા કેળવણી પામેલી હશે તે, તેણીના સંતાનોના દૃષ્ટમાં કેળવણીનાં બીજ રેખાશે. ગુરુદ અને સદાચારી માવિકાના સંતાનો ગુરુદ અને સદાચારી થયા વિના રહેશે નહીં.

આ પ્રમાણે વર્તનારી-આવિદ્યા સતી કહેવાય છે. દરેક માણસ
કાએ જ્યારે પોતાનો પતિ વિદેશ જાય ત્યારે તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ.
જે કે મુક્તપતિ વિદેશ જવું હોય ત્યારે પોતાની પત્ની તથા કુટું-
બના નિર્વાહને માટે સારી ગણવણ કરી જાય છે. તે છતાં કદિ તેવી
ગણવણ ન થઈ શકી હોય અને ઘરની સ્થિતિ સાધારણ હોય તો
ત્રીએ પતિના આવના સુધી કોઈ નિર્દોષ ધંધો કરી કરકસરી પા-
તાનો નિર્વાહ કરવો. પતિએ ઘરમાં જે સાચવવા સંભાળવા સોંપે
હોય, તે સંભાળી રાખવું. ઉપજ કરતાં વિશેષ ખર્ચ કરવો નહીં.
કરજ કરી રાખવું નહીં. સાસુ, સસરા, તથા સગા સ્નેહી વંદેની
સાથે પતિની હાજરી હોય તેવી રીતે વર્તવું. ઘરનો વ્યવહાર બરા-
બર ચલાવવો. નીતિ અને પ્રમાણિતતાથી વર્તવું. આનંદ સ્વચ્છ

ધર્મેના પવિત્ર પ્રેમનો રંગ જામશે, અને ત્યારેજ સર્વ પ્રકારે મુખસંપત્તિ સંપાદન થશે. પરંતુ જ્યાં આવક દુપનીમાં એક શિક્ષિત અને એક અશિક્ષિત હોય ત્યાં તેમના હૃદયની પ્રેમ મંથિ બંધાશે નહીં. વિદ્વાન આવકનું હૃદય અજ્ઞાન આવિકા ઉપર ઠરતું નથી, અને વિદુષી આવિકા અજ્ઞાન આવકથી પ્રભાવ થતી નથી. એથી તે એક કંઝેલાનું કલંક પ્રાપ્ત કરી યાવજીવિત દુઃખી થાય છે. તેને માટે એક સંસ્કૃત કવિ લખે છે,—

“યદિ જ્ઞાનવતી નારી અજ્ઞાનઃ પુરુષો જિવેત્ ।

ન તત્ર દંપતીર્ધર્મો ન પ્રેમ ન મુખં જિવેત્ ॥”

“જ્યાં સ્ત્રી ભણેલી હોય અને પુરુષ અભણ હોય ત્યાં દુપેતી—ત્રી પુરુષનો ધર્મ, પ્રેમ અને મુખ હોતા નથી.” તેઓમાં એક ભણેલ અને એક અભણ, એક ચતુર અને એક જડ, એક ઉદ્યોગી અને એક આળસુ, એક મુધા અને એક ગંડા, એક સદાચારી અને એક દુરાચારી, એક વિવેકી અને એક અવિવેકી, એક નમ્ર અને એક ઉદ્વત, એક આસક્ત અને એક વિરક્ત, અને એક ધર્મી અને એક અધર્મી—આ પ્રમાણે વિવિધ પ્રકારના કંઝેલામાં પરસ્પર શી રીતે મન મળે? જ્યાં મન મળે નહીં—અને નહીં ત્યાં પવિત્ર પ્રેમની આશા તો ક્યાંથીજ હોય? અને જ્યાં પવિત્ર પ્રેમ ન હોય, ત્યાં મુખ ક્યાંથી મળે?

જો આવકના ધરમાં અજ્ઞાન—અભણ, મૂર્ખ અને કુવડ સ્ત્રી હોય તે આવકને સંસાર અધમ દશામાં આવી પડે છે. તેના સંતાનો દુરાચારી થાય છે તેના કુટુંબમાંથી મુખ, મદગુણ, અને સંપત્તિ એ સધળાનો નાશ થાય છે. તેને માટે એક કવિ લખે છે:—

દોહા.

“સદન બંધુ સંસારમાં, થાયે જે અનિવાર;
સદન ન થાયે પણ કદિ, મળે અભણ જે નાર.”

સત્યાદ્યકાર છે. હું શિક્ષણીય છું અને તમે શિક્ષક છે. મારું તન, મન અને પન એ મારું તમારુંજ છે. આપણે અને આ મંદિરમાં શામની પુરાને વાદન કરનારા છીએ. આપણે પાર્થિક અને સાંસારિક અને કાર્યમાં સારસારી છીએ. આપણે જ્યાંગુપ્તી આપણે છે ત્યાંગુપ્તી જિનપર્મના નિયમ અને નીતિ પ્રમાણે ચાલવાને યાત્રા કરવા અપાયા છીએ. આપણે જિનપ્રજા અને જિનભક્તિ કરી આ આયત્ત જન્મને માર્થિક કરવાને તત્પર રાહીશું. અને આયત્ત સં મારેની રહેણી કંદેણી પ્રમાણે ચાલીશું, ગત્રાવીશું અને બીજાને અનુનાદન આપીશું.” આવા નમ્ર અને વિદ્વાન ભરેલા વાક્યો મુશ્કિલિત આવિકાના મુજબાંથીજ નીકળે છે. તેથી કેળવણી પામેલી માતા આ નમારમાં મુજશાયિની ધાય છે.

જે આવિકાએ કેળવણી સીધી નથી. તે આવિકાથી આવકને આ નમારેના કદાવ મળતો નથી. અભાવ—અમાન આવિકાવાળું સ્વસ્વમાન કે અનન્યતા જેવું મુશ્કેલ જ્ઞાન છે. તેમાં જે વિદ્વાન પાત્ર હોય અને ત્યાં અમાન હોય તે તેમનો જ્યાં મંદિર અથવા રહેણ અને હું નવર ધાય. અમાન આપણેના બનાવ દિવમના ભડની જેમ જિનવજર નાય. ક. કમાવન નહીં પૂરું હોય જરૂર મુન્દર રાત્રની નાવિ વિના ૧ જગ ૨૧ ચાલવામાન જાગતો નથી. તેમ હવે કમાવન હોય ૨૧ આ ૧૧૧ નવર સાનના વિદ્વાન રાત્રના ન હોય ૧૧ ૧ નમારમિત નમાન નથી. કમાવણી પામેલી આવિકાથી - આ નમાન આજે ૬ ૧૧ ના - ૧૧૧ નિ નાથની કવિતા ૨૧ ૩ -

જે ખરાબ સોમન લાગે છે તે તે સંવર કુમારે ચાલનારી થાય છે. તેથી અધમ. સીએ તો કેળવણી ન પામી હોય તોપણ બગડે છે અને પાતાના બને કુળને કલંકિત કરે છે. એથી કાંઈ એવા નિયમ નથી કે, કેળવણી પામેલી બગડે અને કેળવણી વગરની ન બગડે—તીર્થાનિને જો નડારી સંગત થઈ હોય તો તે બ્રહ્મ થયા વિના રહેતી નથી.

હવે અહીં એકસો વિચાર કરવાનો છે કે, કેળવણી કેવી માતની હોવી જોઈએ? કેવળ વ્યવહારની કેળવણી આપવી ન જોઈએ તેમ કેવળ શુદ્ધ ધર્મની પણ કેળવણી આપવી ન જોઈએ. એકજ માતની કેળવણી આપવી, એ અપૂરતી કેળવણી કહેવાય છે. એથી અપૂરતી કેળવણીની ખરી અસર તેણીના મનપર થતી નથી અને તેને કીધે તેણીના હૃદયપર ધર્મના પવિત્ર સંસ્કારો લાગતા ન હોવાથી અને તે અવસામાં નડારી સોમન લાગવાથી તે સી ખરાબ નીકળે છે, તેથી શું કેળવણીને હોય કેવો? કદિ નહીં. કેળવણી એ વિદ્યા છે અને વિદ્યા—જ્ઞાન એ સદા પવિત્ર છે. જે શ્રીને ધર્મ તથા નીતિનો આધાર નથી, તેજ શ્રી નડારી સોમનમાં પડી કુકર્મ કરે છે. પણ જે આવિકા શુદ્ધ આવક કુળમાં જન્મી હોય અને તેને ધર્મ તથા નીતિની કેળવણી આપવાથી તે સદાચારી આવિકા થાય છે, તે પ્રાણુ જતાં મુધી પણ પાતાના શીંગનો ભંગ કરશે નહીં. જે શ્રી સખવા વાંચવાથી દુરાચાર કરે, તે સીને કેળવણીએ સમજવીજ નહીં. જેણીના હૃદયમાં કેળવણીની ખરી છાયા પડી હોય, તે બાળા કદિ પણ કુકર્મ કરતી નથી. તેમજ શ્રીને કેળવણી આપવી એ કાંઈ કમાવાને મારે કે નોકરી કરવાને મારે નથી પણ તેનો કેળવણીનો ખરો ઉપયોગ મૃદુ—વ્યવહાર ચક્ષુ-વચમાં, સંનિર્મિત રક્ષણ તથા શિશુના આપી આવકરત્વ કે આવિકા-

કેળવણી પામેલી શ્રાવિકાનું યશોગાન.

ગરબી.

“જાણું જાણું હેત તમારું જાણવા.”—એ રામ.

ધન્ય ધન્ય તે જગમાં સદગુણી શ્રાવિકા,
ધરતી જે સદ્ગોષ્ઠ તણે શ્રંગારજે;
શીયળ સાચવી સત્ય વચન મુખે ‘લાખતી,
પ્રિયપર ધરતી અંતર પ્રેમ અપારજે.

ધન્ય. ૧

સ્વામિસેવા કરતી સાચા સ્નેહધી,
પતિ ‘આદેશ વિના નય કરતી કામજે;
‘જનનીસમ જાણીને સાસુ સેવતી.
ગૃહ સંભાળ કરે જાણી નિઃશયજે.

ધન્ય. ૨

‘જનક સમાન સદા સસરાને માનતી,
નણંદી બહેન ગણીને વર્તે આપજે;
હુશીયારીને ચાહે વિનય વધારતી,
લેતી ‘સહના ઉચા કુશળી છાપજે.

ધન્ય ૩

વિવિધ કરી ‘રસવતી જમાડે નાથને,
પરવારીને ‘શાનવારિમાં ન્હાયજે;

૧ બોલતી. ૨ પતિની આજ્ઞા વિના. ૩ માતા સમાન. ૪ પિતા સમાન.

૫ જી. ૫ રસાય. ૬ જાનકી જગમાં

પ્રેમે પુસ્તક વાંચી બોધ વધારતી,

શિક્ષણ લેતાં હૃદયે હરખ ન આવજો.

ધન્ય ૪

શોકાનુર રવામીને રૂબી સુંદરી.

મધુર વચનથી ધનિ દુઃખ હરવા આવજો :

ધીરજ આપી ધણીનો શોક સમાવતી,

તપ્પર થાતી સાથે કરવા સ્તાવજો.

ધન્ય ૫

પ્રિયતમના પ્રિયજનને અનિ સન્માનતી,

'નમ્રવદન થઈ ચાલે ચતુરા ચાલજો :

હૃદયે સારે કદિ નવ આગા બોલતી,

નિઃશ્વસ મુખમાં સતોયે મરી વહાલજો.

ધન્ય ૬

મુહરેય મુરે મર્મ વિશે શ્રદ્ધાધરી,

સમક્ષિ મેવા કરતી આવક નારજો :

પરવેશના પ્રત કરતી મુખ સમતા મરી,

આવક કુળનો સફળ કરે અવતારજો.

ધન્ય ૭

૧ નીચું મુખ કરીને

.. ૮

શ્રાવિકાને કેવું શિક્ષણ આપવું જોઈએ?

પ્રાચીન બાલિકા જ્યારે સ્પષ્ટ ઓલનારી અને સમજી શકતી થાય, ત્યારે તેણીને કન્યાશાળામાં અથવા ધર સહિ શિક્ષણ આપવાનો આરંભ કરવો જોઈએ. જ્યારે તેને વાંચતાં લખતાં આવડે એટલે તેણીને ગૃહ શિક્ષણ અને ગૃહ કાર્યને અર્થે ધર્મ તથા નીતિની કેળવણી

સાથે, બિવહારોપયોગી ઊંચા પ્રકારનું જ્ઞાન આપવાના ઊપાયો ધોરણે જોઈએ. તેમને ગૃહ વાંચતાં લખતાં અને ઊપયોગમાં આવે એટલું ફક્ત જૂનાગ, ઇતિહાસ, વ્યાકરણ, ગણિતપરના આવક જાવકનો દ્વિસાત્ર લખવા જેટલું રસી નામુ વહેરેનું જ્ઞાન આપવું. વિશેષ જ્ઞાનમાં આરોગ્ય વિજ્ઞા, પદાર્થ શાસ્ત્ર તથા પાક શાસ્ત્રનું અનુભવ સિદ્ધ શાસ્ત્રીય જ્ઞાન, પદાર્થ વિજ્ઞાન, અર્થ શાસ્ત્ર, વનસ્પતિ શાસ્ત્ર, માંદાની માવજત, પર કુટુંબમાં ઊપયોગી થાય એટલુંજ પૈદક જ્ઞાન, બાલ રક્ષણ, બાલ શિક્ષણ, પરિવ્યવસ્થા, પર કુટુંબનાં કપડાં વેતરી સીવતાં માંપતાં, મુંદર ભરત ભરતાં, માગત, ગણપણ, પુષ્પાદ્ય અર્ચકારો મુચ્છતાં, જાકડા, મટી, મીઠા, લાખ, અને કામગીર વહેરેના બુદ્ધિ બુદ્ધી જાતનાં નકરીદાર નમુના કોતરતાં. કાપતાં અને જનાવતાં રમાડ. આસન વહેરે વજાતાં, નેતર ભરતાં. જાતજાતના રમતું કામ કરતાં. ચિત્ર, તંદુરસ્તી રાખવાના ઊપાય, ઊંડરને બુદ્ધિ; ગુણ અને કૃષ્ણતા અને રંગમાં મુદ્રાબિજાવના

વવાના નિયમો, રહેલે હરતિ, ગર્ભાવસ્થા અને પ્રસૂતિ સમયે સંભાળ
રાખવાની સમજણ. સંગીત; વાદ્ય અને તાગની સમજણ અને
પરોપકાર તથા સખી દિલ રાખવાની પદ્ધતી વગેરે જ્ઞાનની કેલવણી
આપવાની ધણી ૪૨૨ છે.

આ બધી વ્યવહારની કેલવણી કહેવાય છે. તે સાથે ધર્મની
કેલવણી આપવી જોઈએ. સામાયિક, પ્રતિકમણ, નવ તત્વ, દંડ,
સંધણ, કર્મમય અને બીજા ધાર્મિક વિષયોનું જિંવુ જ્ઞાન આપિ-
કાને રીખવવું. તે ધાર્મિક જ્ઞાન સારી રીતે મપાદન કરવાથી
બુદ્ધિ નિર્મળ થાય છે અને તેને અંગે વૃદ્ધ વ્યવહારની ઉંચી કેલ-
વણી મળે છે. ધર્મના જ્ઞાનથી છવરવા પાગલી, શુદ્ધ યત્ન આચ-
રવા, નપસ્યા કરવી અને વરિસાની વૈયાવન્ય કરવાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય
છે. ધાર્મિક અને સાંસારિક કેલવણી પામેલી આવિકા રીતે સાચ-
વતાં, પરોણાચાકરી કરતાં, પનિરોગા કરતાં, પનિ વિરોધ જાણત્યાં,
વર્તતાં, ચોન્ન જનને માત આપતાં, પારકાના દ્વંડવને પારખતાં,
સખી દુર્ગત બોજખતાં, હલકુદુંબ આરોગ્ય રહે તેમ કરતાં, માતા
પિતા, છાકરાં, સાગુ સસરાં, બાઈ, દિયર, જોક, નવુંદ વગેરે મગા-
સ્નેહી સાથે વર્તતાં, દુરાચારી પનિને મુધારતાં, રસવાળી રસાઈ કરતાં,
પીવાના પ્રવાહી પદાર્થો બનાવતાં, ત્યાગ્ય પદાર્થ બોજખતાં, સચેન
અચેન પારખતાં, પ્રામુક પદાર્થો બનાવતાં, બાજકાને ઉપદેશ આપતાં,
સાસરે જતી પુત્રીને રીખામણ આપતાં, સતી સ્ત્રીઓના જન્મચરિ-
ત્રો વાંચી તેમાંથી ઉત્તમ ઉપદેશ મદણ કરતાં. પાતાની રાનુલીનતા
ખતાં, સરખી સાહેલીઓની મ્થા મળી મફત ગીતો ગાતાં,
મફત સ્વરથી સ્તવનો બોલતાં, ૧૯ પૂરેવાના પંડામાંથી બુજિથી
બચી બતાં, બાજકાને રખાતાં, વિપત્તિના વખતમાં દેહરતિપાદ
અથે પાતાને ચોન્ન કાર્ય કરતાં, રાંબીને બળી લેતાં. બીજાના વચ-

ખાલુરક્ષા

આવડે અને આવિકાના ઉત્તમ સંસારનું રૂપ યવસે છે. શ્રદ્ધાવાસમાં રહેનારા દંપતીના પ્રેમની પ્રત્યક્ષ મૂર્તિ સંતાન છે. જ્યારે સંતાનની ઉત્પત્તિ થાય છે, ત્યારે વ્યવહાર દૃષ્ટિએ ની પુરૂષ પોતાના સંસારની સાર્થકતા માને છે. જ્ઞાનદૃષ્ટિએ જોતાં પણ સંસારમાં સંતતિ થવી એ ભોમ્ય કર્મનું રૂપ માનેલું છે. ભગવંત તીર્થકરોએ પણ ભોમ્ય કર્મનું રૂપ ભોગવી પતાવાને સંસારનો આરંભ કરેલો છે અને સંતાનની ઉત્પત્તિ થતાં મુઘી તેમને શ્રદ્ધાવાસમાં રહેવું પડ્યું છે. વળી સંતાન એ મોહનીય કર્મના પ્રભાવથી માતાપિતાના આનંદનું કારણ થઈ પડે છે. પતિ પત્નીના પ્રેમનું ખંડન છે. તેમજ તેનાથી સંતાન પણ અને શાંતિને તે આપનાર છે. આ સંસાર જો કે દુઃખમય છે, તથાપિ સંતાનના યોગથી એ આનંદમય લાગે છે. ઘર અને કુટુંબની શોભા સંતાનથી ડેખાય છે. જેના ધરના આંગણમાં નાના નાના બાળકો રમતા હોય અને અસ્પષ્ટ મધુર ભાષા બોલતા હોય, તે ઘર ઘણું રંગીયામણું લાગે છે. તંદુરસ્ત ખુશનુમા બાળકને રમાડનારા દંપતીનો આનંદ અનુપમ છે. શુંદર બાળકના સ્મિતવદનને નિરખી નરનારીના હૃદયમાં જે ખુશી ઉપજે છે, તે અચર્જનીય છે. જગત્પતિ અર્હત ભગવાનોની બાળકીડા અદ્ભુત હતી. તેમને રમાડવાને મુશ્કેલી

એા વિવિધ રૂપ વિકૃતી અદ્ભુત આનંદનો અનુભવ કરતા હતા. અને તેમનાં પૂજ્ય માતપિતાઓ તે જોઈ પાતાના જન્મની સાર્થકતા માનતા હતા.

જ્યારથી બાળક ગર્ભમાં આવે ત્યારથીજ તેના રક્તજનન માટે આવકમાનાએ સાવધાન રહેવાનું છે. બાળક એ માઆપનું પ્રતિબિમ્બ છે. તેથી તેનાં માઆપ સારાં મુખ્ય તંદુરસ્ત અને નિરોગી હોય છે, તેનાં સંતાનો પણ પ્રજા કરી તેવાંજ થાય છે, બાળકની તંદુરસ્તીના અધારજનો મુખ્ય પાયા આસ્થવયમાં બધાય છે, તેનો મુખ્ય આધાર માતા ઉપર છે. જે મુખ્ય અને કેળવણી પામતી માતા પાતાના બાળકને સારી રીતે સંભાળી ઉછેરે છે, તે તે બાળક તંદુરસ્ત હોઈ મુખી થાય છે. છપતું કે મરતું—એ તો આયુષ્ય ઉપર આધાર રાખે છે, પણ તંદુરસ્તીમાં રહેવું, એ તેના ઉછેરવા ઉપર છે. બાળરક્ષાજનો નિયમને નહીં જાણનારી માતા જે બાળકની સંભાળ રાખવામાં બેરકાર રહે તો તે બાળક અનેક જાનના રોગનું ભોગ થઈ પડે છે. બાળકને ઉછેરવામાં શારીરિક, માનસિક અને નીતિના નિયમે તેની માતાએ બરાબર જાણવા જોઈએ. જે એ નિયમે જાણ્યા વગર બાળકને જેમ તેમ ઉછેરે છે તો તેમાંથી સૈકર પ્રજાં બાળકો રોગના ભોગ થઈ મરણને શસ્ત્ર થાય છે. કદિ આયુષ્યના બજારી કોઈ કોઈ બાળકો છવતાં રહે તો તે નબળા બાંધાના અને અમુક જાનના રોગના પાત્ર વાવજાવ રહ્યા કરે છે.

આજકાલ આવિકાઓને જોઈએ તેવી બાળરક્ષાજની કેળવણી મળતી નથી, તેથી ઘણે સ્થળે આવકપ્રજા નબળી જતવામાં આવે છે. આવકનાં સંતાનો માત્ર આયુષ્યના બજારી છવે છે, પણ તેમનામાં જોઈએ તેવી શારીરિક સંપત્તિ જોવામાં આવતી નથી. તેનું કારણ માત્ર આવકમાનાની બાળરક્ષાની શિક્ષાની અણગ

છે, રોગને બોગ થઈ ગયેલા અને અહર્નિશ ડાકરો તથા રોગ
વૈદ્યોના આપને સંવનારા હજારો આગકો, તરેણા અને પૃદ્ધોના
જે સંખ્યા આવકપ્રજામાં છે, તેવી બીજી પ્રજામાં નથી. જે ગામ
માં કે ગામમાં આવકપ્રજાની વસ્તી ઘણી હોય છે, ત્યાં વૈદ્ય
તથા ડાકરોનો વિશેષ વધેલો જાય છે, તેનું કારણ માત્ર આ
વિકાસોને નહીં મળતી આગરકાળની કેળવણીજ છે.

આપના જૈન શાસ્ત્રમાં લખેલું છે કે, મનુષ્યદેહ વિનામ
જિ સમાન છે. તેનો ઉપયોગ ધર્માદિકાર્યમાં સારી રીતે કરે
જેતવું. વિનામજિથી જેમ સર્વ પ્રકારના વાંછિતો પુણું કરી
શકાય છે. તેમ મનુષ્યદેહથી સર્વ પ્રકારની ક્રિયાઓ પૂરી કરી
શકાય છે. તેમ વળી પુણ્યના પ્રભાવનું વર્તન કરનાં જ
જે છે કે, “ મનુષ્ય દેહ, ઉત્તમ કુળમાં જન્મ, શરીરે આરોગ્ય અને
જૈન ધર્મની પ્રાપ્તિ—એ સાડે પુણ્ય કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે.”
તે આવા વિનામજિ જેવા મનુષ્યનો દેહ પ્રાપ્ત થયા છતાં
તેજસ્વ કમું ધ્યાન આપવામાં આવતું નથી—એ કેવી દિલગીરીની
વાત કહેવાય? જ્યારે તે આત્મ ઉપર પુરતું ધ્યાન
આપી આવિકાઓને આગરકાળની મદાવિધાના નિયમોનું જ્ઞાન
આપવામાં આવશે અને જ્યારે તેઓ એ જ્ઞાનનો ઉપયોગ
કરી પાતાના નાનાંનાને ઉછેરશે, ત્યારેજ આગકો નીરાગી, જન
જવાન, સ્વગુરુ, કંઠાચર, નેજદવી, મુરવીર અને દીર્ઘાયુષ્યાગી
થશે. આ મંત્રથી સાડે જ્ઞાન આવિકાઓના દૃઢ્યમાં સ્થાપિત
કરવાની કેટલી આવશ્યકતા છે, તે મર્ચના દૃઢ્યમાં અનુભવ
જઈ શકે. એ વિચારના કેદારોએ મદિસત નિયમો આવિકા
ઓના જ્ઞાનને માટે નીચે પ્રમાણે આપવામાં આવે છે.

સ્તોત્રરશ્મિ.

માવડે કન્યા ઉમર સાયકે થાય, ત્યારે તેને સ્તોત્રરશ્મિ આવે છે. તેને સ્વરસાધ અથવા છેડે બેસાવું કહે છે. એ કન્યા વયમાં આવવાની નીશાની છે. સ્તોત્રરશ્મિની નિશાની એ સ્ત્રીની પુષ્પ વધનો આરંભ છે. તે વખતે તેણીના ગર્ભાગ્રાસમાંથી દરમાસે નિયમિત વખતે એક જાતનો રક્તસ્રાવ થાય છે. તેથી કરીને સ્ત્રીના શરીરમાં કેટલોએક ફેરફાર થાય છે. તેનું શરીર ભારે લાગે છે. શરીરના વુદા અવયવોમાં મેદનો વધારો થાય છે. શરીરના ભાગ પુષ્પ થતાં જાય છે. તેમાં કમરનો ભાગ વધનો લાગે છે. મુખનો ચહેરો જાગૃત્સના પુષ્પ જેવો થઈ જાય છે. નેત્રમાં ચપળતા વધારે દેખાય છે. તેની રીતભાતમાં લજ્જા પ્રગટે છે. અને તેને સંસારનું સર્વ જાતનું જ્ઞાન થાય છે; આપણા ગરમ દેશની હવાને લઈને બાર્ષિક ચૈાદ વર્ષમાં એ દેખાવ જોવામાં આવે છે અને તે પીસ્તાગ્રીષ્મથી પચાસ વર્ષની વય મુધી તેનો દેખાવ રહે છે. પછી બંધ પડે છે. ત આપણે તેમાં સ્ત્રીના બાંધા ઉપર આધાર રાખે છે. કેમકે એ વર્ષ વેલેલું અથવા એ વર્ષ માંડું બંધ થાય છે, જે સ્ત્રી વધારે મેલેનનું કે ઉલોગી હોય તેને નિયમિત વખતે સ્તોત્રરશ્મિ થાય છે અને તે શિવાયની સ્ત્રીને અનિયમિત રીતે તેનું દર્શન થાય છે. તેમાં પણ એ સ્ત્રી આગમુ. વિષય વિચારની વાતોમાં

રસ રાખનારી, પ્યારની વાતો કરનારી, વિકાર ઉત્પન્ન થાય તેવ
પ્રસંગમાં રહેનારી, રસિક સ્ત્રીઓની સોખનમાં રહેનારી, ખાવા
પીવામાં અને મુલામાં અનિયમિત રીતે વર્તનારી, ઉંચા પૈણ્ડિ
ખોરાક લેનારી અને પ્રમાદમાં પડી રહેનારી હોય, તો તેનું
ગર્ભાશય, જલદી સતેજ થવાથી તેને તરત રજોદર્શન થાય છે. જો
સ્ત્રીને ઋતુનો દખાવ મોડો થાય તો તેના શરીરના બાંધો મજબૂત
બૂત રહે છે. તેથી સ્ત્રીને તેવા પ્રસંગથી દૂર રાખેવી જોઈએ,
કે જેથી તેણીની શારીરિક સપત્તિ સારી રહે છે. જો રજોદર્શન
નિયમિત રીતે આવે તો સ્ત્રીના શરીરની હાલત સારી રહે છે
અને તેનાથી જે સંતતિ ઉત્પન્ન થાય તે નિરોગી—તંદુરસ્ત
થાય છે. જો રજોદર્શન થવાનો યોગ્ય કાળ અણવાવીશ દિવસ અ-
થવા એક માસનો છે. તેવા નિયમથી જો રજોદર્શન થવા કરે તો તે
નિયમિત રજોદર્શન કહેવાય છે. પણ જ્યારે પ્રથમ રજોદર્શન શરૂ થાય
ત્યારે કેટલોક વખત તે નિયમિત હોતું નથી પછી તે નિયમિત થાય
છે. જ્યાંસુધી રજોદર્શન નિયમિત રીતે ન થાય ત્યાંસુધી ગર્ભ રહેવાનો
સંભવ હોતો નથી. નવોડા આવિકાને રજોદર્શન પ્રાપ્ત થવા પછી ત્રણ
ચાર વર્ષની અંદર ગર્ભ રહે છે.

જ્યારે સ્ત્રીને રજોદર્શન થવાનું હોય ત્યારે કંમરમાં દુઃખાવો
થાય છે. પેડુ ભારે લાગે છે, અગર કળતું જણાય છે; શરીરમાં
એકેની રહે છે, સુસ્તિ લાગે છે, અમ વર્તાય છે, મન અવ્યવસ્થિત
રહે છે. પ્રમાદ વધે છે, શરીર ભારે થાય છે, ઝાડો કબજ રહે છે અને
ઓડ કે માથું દુઃખે છે—આમાંથી કોઈને કાંઈ અને કોઈને કાંઈ ચિન્હ
થાય છે. જો તે રજોદર્શન યોગ્ય ઉમર થવા છતાં ન આવે તો ધીમે
ધીમે તેના શરીરમાં બગાડો થાય છે. ઉપર હીરટીરિઆ કે ક્ષય
વર્ગે રોગો લાગુ પડે છે.

ખોરાક લેવો નહીં, કોયક આવે તેવો પૌષ્ટિક ખોરાક લેવો. પૂરતાં
ગરમ કપડાં પહેરવા. સાય છાંટિપર અને ગંદકીવાળી જગ્યામાં
બેસી રહેવું નહીં. તેમ કરવાથી શરીરમાં ગરદી લાગુ પડે છે. તે-
મજ ઠંડો પવન લેવો નહીં. કિંચિત્ પાંચ શરદીવાળી જમીન ઉપર
ચાલવું નહીં. તેમ બેસવું નહીં. ભીનાં કપડાં પહેરવાં નહીં. જે
તેવી રીતે વર્તે તો ઋતુ અટકી જવાથી ગર્ભાશયમાં રોગો ધરાવે
સંભવ છે. શરદી થવાથી ઋતુસ્થાવરું ઉપર ગર્ભમાં જામી જાય
છે, પેડામાં ખીણ થાય છે. અને ગર્ભાશય અગત્યવાળી ગર્ભ રહેવામાં
આચળ આવે છે.

વળી ઋતુસ્થાવરવાળી સ્ત્રીએ વળેલા વખતે કોઈ રહેવું નહીં,
ન પથે તેવો ખોરાક લેવો નહીં. ઘાક લાગે તેવી મહેનત કરવી
નહીં, ઘાસતી કે રીંકર રાખવી નહીં; ગુસ્સો કરવો નહીં, અને
ભારે જુલાબ લેવો નહીં. આ સિવાય જ્વાન, ગાન, રેડન, હાન્ય,
તેજમર્દન, દિવસની નિદ્રા, જીનાન, તેજમાં અંજન, લેપ, ચાદુલ-
પર બેસવું, વાક બોલવું, વાક માંભગવું, પતિમંગલ, દેવપૂજન, દેવ-
દર્શન, શ્રીશ્વરજન્મજાતો સ્વર્ગ, દત્તવર્ધન, ભૂમિશયન, મુસા-
ફરી, ચંદનલેપ, પુષ્પમાળા ધારણ, ગાંધૂજ અને પાટલાપર બેસવું,
એ સઘળાનો ત્યાગ કરવો. જે રજસ્વલતા આવિડા આ પ્રમાણે
વર્તે નહીં તો તેને વળી હાનિ થાય છે.

રજસ્વલતા આવિડા જે પ્રમાણથી કોઈ જાતની ભૂલ કરે તો
તેને ગર્ભ રહેતો નથી. કોઈ ગર્ભ જાંડે તો તેને ઋતુસ્થાવર થવાની
ધામ્નિ જાંડે છે. કેટલીક આવિડાઓ કીકી અને મુઠાળા જેવી
રેખાય છે, તેનું કારણ વાક કરીને ઋતુસ્થાવર થાય છે. ઋતુસ્થાવરથી
દૂષિત થયેલી આવિડા ગર્ભકાર્યમાં અપાય્ય થઈ જાય છે. જે તે
કેંક વચારે પડતું કામ નથી એ અનન્ય ગદગદ ગાય છે તો તે હાંડી જાય

રહેવાથી તેની અંદર જે ગર્ભ રહે તેમાંથી તંદુરસ્ત બાળક આવે છે અને તે નીશિંગી, તેજસ્વી, ખુરાનુમાં અને ચપગ થાય છે. તેથી દરેક આવિકાએ આ બધા નિયમે સ્મરણમાં રાખવા અને તે પ્રમાણે વર્તી પોતાના આવિકાજીવનને સારી રીતે સાર્થક કરવું.

આવિઝાની સગર્ભાવસ્થા.

ગર્ભના ચિન્હો.

જે આવિઝા સગર્ભાવસ્થામાં આવે છે, ત્યારે તેણીના શરીરમાં જુદા જુદા ચિન્હો ઉપજાય છે. જ્યારે શરીર ઘાટી ગયું હોય, તેવું લાગે છે, શરીરમાં ગ્લાનિ રેખાય છે. પાણીની તૃષા લાગે છે. પગની પાંદડીમાં ફુખાવો થાય છે.

પ્રસવની દૃશ્યા ફરકે છે. ઉપાડાં ઉભાં થાય છે, મુગધી પદાર્થમાં ફરકે લાગે છે. અને આંખની પાંપણા બ્રહ્મકર્મ થાય છે.

ગર્ભના માસિક ચિન્હો.

જ્યારે ગર્ભ ન્હા પડી એક માસ થાય છે. ત્યારે શરીરમાં કેટલાંએ પ્રકારનાં ચિન્હો આવે છે. પ્રથમ એકાદ અથવા બે ચિન્હો આવે છે. પછી જે જો પ્રથમ ગર્ભ પાળતુ નથી તેને કાઢી એક-જ ચિન્હ ઉપરથી ગર્ભ રચાતી માત્રી નાખતી નહીં; જે જોને એક વખત નજીક વડે નહીં હોય અને પડી નિયમિત થયેલા એકાદ અથવા બે ચિન્હો આવે તેને ગર્ભ રચાતી માત્રી થાય છે. કેટલીએ જો જોવાને એક માસ થયા પડી અને કેટલીએ જો જોવાને એક માસ થયા પડી નાજી તથા કેટલી વર્તાય છે. ચંદુ ભાગ સવારમાં થાય છે. તે એક એક માસ ચાલુ રહી પડી એની એક જોવા થાય છે. વાળ ને નાજી પાંચ માસ ચાલુ રહી પછી

એનાં હેખાવ થાડો થજો રહ્યા કરે છે. આ વખત જીજ્ઞાસુ
નની જેમ જીને પીડા કરતું નથી, માટે તેમાં કાંઈ આશ્ચર્ય
પચાર કરવાની જરૂર નથી. વખતે આડુ હેરાનગતિ થતી હોય
તો તેનો સ્વેચ્છ ઉપાય કરવો પણ વિશેષ ઉપાય કરવાની
જરૂર નથી. જે જીને માંગ ઉત્તરી વિશેષ થાય છે, તેને પ્રસાદ
વખતે આપું સંકટ પડે છે.

ગીત માસની આખરે સ્વનના મુખની આસપાસનો મ-
ચંગા ભાગ ફિક્કા પડી પડી રચામ થતો જાય છે. જેમ જેમ
વખત થતો જાય, તેમ તેમ સ્વન ઉપર પડીના વગે છે, કેલ
સાર ન્વન રાખ્યાથી પાણી જેવું નીકળે છે અને પડી ફૂક
નીકળે છે.

[illegible]

અ કસાં જરા પીડા થાય છે, ગર્ભાશય અને મૂત્રાશય એ બે પાસે પાસે છે, તેથી જ્યારે ગર્ભાશયનો વધારો થાય છે, ત્યારે મૂત્રાશય ઉપર દબાવું થવાથી નેભીને વારંવાર ઘેરાઈ કસવો પડે. આ શિયામ ગર્ભિણીના આદેશ ઉપર પ્રકૃતિસંગત રીતે આ પેદાશીકનું મરીર દુર્ભાગ્યનું મહં મતલ છે.

ગર્ભિણી શ્રાવિષ્ઠાએ રાખવી જોઈતી ગર્ભની
માસિકમધી સંભાળ.

પ્રથમ માટે એ ગળે માણુમ પડે નો તે માસમાં
મધુર, શીંગરીય અને નરમ આદારનો વધારે
ઉપયોગ કરવો.

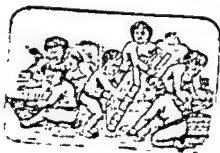
૨. બીજે માસે ગર્ભમાં રહીત, બાકી અ-

ને પચનથી અંગેસા પચનસ્વરો મિશ્રાપ થાતા થાય ઉ, આટે તે
આસમાં પચ પડેસા આસની જોમ આહારનો ઉપયોગ કરવો.

૩ ત્રીજે માંડ ગળનો એ દાષ, એ પગ અને મા-
ધુ- એ રીતે પાંચ અવસ્થોના પિઃ જોવા આકાર થાય છે અને
બીજા અવસ્થા મુખ દાષ છે. ત્રીજી ને માસમાં ગર્ભભણીએ
ઉપરના બેરક સિવાય સાંડી ધાખાનો દૂધમાં ઉપરના
કેવલ.

[illegible]

અ કર્તાં જરા પીડા થાય છે. ગર્ભશય અને મૃતશય એ બંને પાસે પાસે છે, તેથી જ્યારે ગર્ભશયનો વંદારો થાય છે, ત્યારે મૃતશય ઉપર જવાબુ થવાથી તેણીને વારંવાર પેશાબ કરવો પડે છે. આ શિયામ ગર્ભિણીના કોદેરા ઉપર પ્રકુલિતગત્ય દેખાય છે અને ફેરસીકનું શરીર દુર્બળતાનું ચર્મ જાય છે.

ગર્ભિણી શ્રાવિકાએ રાખવી જોઈતી ગર્ભની માસક્રમથી સંભાળ.

પ્રથમ માસે જે ગર્ભ માણુમ પડે તે તે માસમાં મધુર, રીતિવીર્ય અને નરમ આહારનો વધારે ઉપયોગ કરવો.

૨ બીજે માસે ગર્ભમાં રીતિ, બાક અ-

ને પવનથી મજેસા પચતરવનો મેળાપ થાશે થાય છે, માટે તે માસમાં ખજૂ પહેલા માસની જેમ આહારનો ઉપયોગ કરવો.

૩ ત્રીજે માસે ગર્ભનો એ દાય, એ પગ અને માથું-એ રીતે પાંચ અવયવોનો પિંડ જોવો આહાર થાય છે અને બીજા અવયવો સૂચ્ય હોય છે. તેથી તે માસમાં ગર્ભિણીએ કોપરના બોરાક શિયાય સાંધી ચાખાનો દૂધમાં ઉપયોગ કરવો.

૪ ચોથે માસે ગર્ભ સ્થિર થાય છે અને તેના સર્વ અંગે જુદા રખાય છે અને હૃદયની મિથિ બનેાય છે, સર્વ હૃદયો ઉપજાય થાય છે એટલે ગર્ભ કરેલા માટે છે. જ્યારે એ પાંચ હૃદયોમાં જાનમજિ પદાર્થ એટલે તે હૃદયોના વિષયોની ઇચ્છા થાય છે. એટલે ગર્ભિણીને મરીરનું ભારેફરું, અરચિ, ખાવાની અનિચ્છા અને નારા નરસા પદાર્થોની ઇચ્છા થાય છે. આ માસમાં ગર્ભિણીના સ્તનમાં વાચાવની ઉત્પત્તિ, નંચનું શિથિલ-ફરું, હેલં તથા નાન ઉપર તાગામ. પન પન મોજા, અને

મુખમાં પાણી આવે છે.-અર્ધને હૃદય ઉત્પન્ન થવાથી ગર્ભનું હૃદય માતાના હૃદયની સાથે સંબંધ રાખે છે, તેથી તે માસમાં હૃદયમાં રહેલા રસને વહન કરનારી નાડી ગર્ભનું પોષણ કરે છે. આ વખતે ગર્ભિણીને મન ભાવના પદાર્થોની ઇચ્છા થાય છે. આ વખતે ગર્ભિણીની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવાને કહેવું છે, કારણકે, ગર્ભિણીની ઇચ્છા પૂરણ કરવાથી બાળક વીર્યવાન અને મોટી આયુષ્યવાળું થાય છે, તેમજ જેવા પદાર્થોની ઇચ્છા થાય, તે પદાર્થોના ગુણવાળું બાળક થાય છે. જો ગર્ભિણીના દોહદ તેની ઇચ્છા પ્રમાણે પૂરવામાં ન આવે તો બાળક ખોટા ખામી-વાળું થાય છે. જો નડારા અને ભયંકર દોહદતા ઉત્પન્ન થાય તો તે બાળક દુર્ગુણી અને નડારા લક્ષણવાળું થાય છે. તેથી ગર્ભિણીને જેમ સારા સારા દોહદ ઉત્પન્ન થાય તેવી યોજનાઓ કરવી જોઈએ.

૫ પાંચમે માસે ગર્ભાશયમાં રહેલા બાળકને સંકલ્પ-ચિ-કલ્પ કરવાની શક્તિ આવે છે. માંસ તથા રૂધિરનો નેનામાં વહેવાર થવાથી ગર્ભિણીનું શરીર દુબળું પડી જાય છે. આ માસમાં સગર્ભા આંધિકાને ધી તથા દૂધની સાથે અનાજ આપવું ઉત્તમ છે.

૬ છઠે માસે—બાળકને નિશ્ચય કરવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે તથા નેણીના શરીરમાં બળનો વધારો થાય છે, બીનેથી ગર્ભિણીના શરીરનું બળ ક્ષીન થઈ જાય છે. આ માસમાં કાંઈ સાથે ધી દૂધનો ખોરાક આપવો ફાયદાકારક છે.

૭ સાતમે માસે ગર્ભરૂપ બાળકના અંગો ખુલ્લા જણાય છે, તેથી નેના શરીરમાં પ્રુદ્ધિ થવી જાય છે અને ગર્ભિણીનું શરીર દુ-બળ થતું જાય છે. આ માસમાં ખુબ ઉપર પ્રમાણે ખોરાક આપવો જોઈએ.

૮ આપણા માસમાં ગર્ભની અંદર રહેલા બાળકની ઓગળાવવાની સ્થિતિ થાય છે. તેથી ગર્ભિણી કોઈ વખતે હૃદયપાળી અને કોઈ વખતે ખેડવાળી થાય છે, કાસનું, ગર્ભની સાથે સંગ્રામ રાખનારી માત્રીથી માતાના ગર્ભનું અને ગર્ભ માતાનું ઓગળવાનું મદદગાર કરે છે. ઓગળવાનું સ્થિતિ ન થવાથી આ માસમાં ગર્ભને પીડા થાય છે. તેથી આ માસમાં ગર્ભિણીને જાન સાથે ધી દૂધ મેળવી ખાંસક આપવો.

૯—૧૦ નવમે અને દસમે મારે ગર્ભાશયમાં રહેલું બાળક ઓગળવા સાથે હૃદયમાં સ્થિત થકે રહે છે, તેથી તેની પુષ્ટિને મારે ધી, દૂધ વગરે હૃદય પદાર્થો ખાવાં કરેલાં છે. આથી ગર્ભની પુષ્ટિ થતીજ હૃદય પ્રકારની થાય છે.

જે પદાર્થો ગર્ભિણીને ત્યાગકરવા લાયક વિપરીત હોય, તે ગર્ભિણીને આપવા યોગ્ય નથી. વિપરીત પદાર્થોનું મેવન કરવાથી ગર્ભનો હૃદયમાં નાશ થાય છે અગર તેની મુલ ઉપલબ્ધ ગર્ભનો પ્રસવ થાય છે. એથી વખતે ગર્ભિણીના હૃદયની ખટ દાનિ ધ્યાનમાં લે; તેથી ગર્ભિણીને ગુસ્સાનકારક પદાર્થો આપવા નહીં. તેમ ખાવા દેવા નહીં.

ગર્ભિણી શ્રાવિકાનું વર્તન.

રે શ્રાવિકા સગર્ભાવસ્થામાં પ્રાપ્ત થાય ત્યારે તેણીએ ઘણીજ સંભાળથી વર્તવાનું છે. પ્રથમ તેણીએ પાતાની તદુરસ્તી જાળવવાને ખૂબ ધ્યાન રાખવું. ગર્ભિણીએ ચાખ્ખી હવામાં રહેવું. દરેકજ ખુફડી હવામાં હરવાફરવાની દેવ રાખવી. તેમ કરવાથી

તેણીના શરીરને કસરત મળે છે, તેથી તે સહુસાઇથી બાળકનો પ્રસવ કરી શકે છે. ગર્ભિણી ભીંચે વૃદ્ધકાર્ય કર્યા કરવું. આજસમાં પચાં રહેવું નહીં. પાતાની શક્તિ ઉપરાંત થાક લાગે તેવું કામ કરવું નહીં. જેમાં શરીર વાંકું વળે તેવું કામ કરવું નહીં. વાંકું વળીને ભારે ચીજ ઊંચકવી નહીં. પેદ ઉપર દબાણુથાય તેવું કામ કરવું નહીં. ભારે પડતો અછલ્લુ થાય તેવો ખોરાક લેવો નહીં. તાણીને મિષ્ટાન્ન ખાવા નહીં. જો તેમાંથી અછલ્લુ કે બાટો થાય તો ગર્ભને નુકસાન થવાનો સંભવ છે. અને કોઈકેઈ વાર તેમાંથી કસુવાવડ પણ થઈ જાય છે. ટાંકો ખોરાક, તથા તેલવાળા અને મરચાથી વધારેલા શાક ખાવાં નહીં. જેટલો પચી શકે તેટલો ખોરાક લેવો. પચી શકે તેટલો પૌષ્ટિક ખોરાક લેવો. ઉપવાસ કે સાંધાવું કરવી નહીં. કારણ કે, તેથી પોષણને માટે વલખા મારતો નર્લ ફરકતો નથી. જે ખોરાક લેવો તે નિયમિત રીતે લેવો. ભાવા અભાવામાં મનને વશ રાખવું. જે પદાર્થ શરીરને કૃપિય હોય તેનો ત્યાગ કરી દેવો.

જનનાગુધી દલકાં ખોરાક લેવા. તેમાં જે ગર્ભિણી મરીને પુત્ર અને
 બાળકનું હોય તેણે તે કાંઈ. દૂધ, ધી અને વનસ્પતિના દલકાં જેનાં
 ઉપર રહેવું—અને ગરમ ખોરાક લેવા નહીં. સ્વપ્નમાં જાગી,
 કાંઈ મેલો, અનિ ખાઈ, અનિ લીધું, કુખું. લાડું, અનિ કાઢું. જન-
 રેણું, વાસ મારવું, વાધકું, બાળક ગંધણું અને મરેણું એવું કંઈ જા-
 વું નહીં. ને સિવાય માપારી, ચાક, મરોડી, પગ, નાખ અને કોઈક
 વગેરે પણ ખાવા નહીં. ગર્ભિણીએ સખા બુકાજ લેવા નહીં. કાં
 કંઈ વ્યાધિ થાય તો પણ સખા દવાઓ કંઈ નહીં.

કેળવાઈકી સગર્ભાં માવિકાએ શરીરથી પાંચના મરીને બ
 ચાવવું, ઉઘાગરો કરવા નહીં. વેદલા મુકું, અને વેદલા કાઢું.
 મનમાં શીકર કે દીકરીની રાખવી નહીં. મન ઉગેલું નેવું કાઢ ક
 રવું નહીં. લયકર દેખાવો અથવા ભરકું અસ્થિરતા એવાં નહીં.
 કોઈ બીજી ગર્ભિણીને પ્રસવ થતો હોય, ત્યાં જવું નહીં. મન પ્રકૃતિ
 રાખી રહેવું, નાસાયક અને વિહાર દેખાવવા તેવી રીતે કંઈ
 નહીં. મન રજન થાય, તેવી રીતે કંઈ. ધર્મ તથા નીતિની
 રીતે સાંભળવી. મનમાં દિમન રાખવી, નિવરણ વનંતું, અલ-
 કારો પાસે કરવા, પતિ ઉપર પ્રેમ રાખવો, ધર્મની કિશાં પ્રીતિ
 રાખવી. દેવગુરના દર્શનમાં પ્રેમ રાખવો, પરિવ્રાજ રાખવી, વપુર વ-
 ચનો બાલકાં, જિનભક્તિમાં તપર રહેવું, ધર્મ તથા નીતિના બાલક
 પુસ્તકો વાંચવા, નુગંધી ચંદન, પુષ્પનાગ અને નિલક પાસે કરવા.
 રવંચ ધરમાં વસવું. પગે પકાર તથા દાન કરવું, સુવર્ણ સેવા આ-
 ચરવી, ગુરુજન-વલિસ વર્ગની મર્યાદા રાખવી સેવા કરવી. મરીને
 સામાન્યદરાંક ચિન્હો પાસે કરી રાખવા, મુંદા આદા પાસે પહે-
 રવા, રવંચ અને કામગ સાંધાપર રાખવું કરવું, તથા બેસવું, સારી
 નુજવાળી વસ્તુઓ પર રાખી કરવી, કામિક, નીતિમાન અને પરાક્રમી

જૈન શાનીંગાના ચરિત્રા યાંગવા અને તેનું મનન કરવું. અને પા-
નાના ઉદરમાં રહેલા ગર્ભને માટે તેથી સારી ધારણા આપવી. પા-
નાના ગયનવૃદ્ધમાં અથવા ઓછામાં પાર્થિક અને નીતિમાન પવિત્ર
નરનારીઓના ચિત્રા રાખવા અને તેમને કૌર્મ દ્વયમાં સારીસારી
આપના આપવી, જિનેશ્વરના સ્તવનો, નીતિના ગીતો અને રસિકાં
પદ કવિતાઓ ગાઈ તથા સાંભળી મનને સદા આનંદિત કરવું.
જેથી મનમાં શાંતિ, ઉદ્દેગ, અનિદ્રા કે ઉરફેરણી ધાવ તેનું કૌર્મ નહીં.
તેમ સાંભળવું નહીં. ગંદુ રહેવું નહીં, વાદવિવાદ કરવો નહીં, દુર્ગુણથી
દૂર રહેવું, આમી-આદવાળા, કદુપા, અને અપંગ રોગી માણસોના
મંથકમાં આપવું નહીં, તેમ તેમને કૌર્મ નહીં. મરમાંએકાગ્રી રહેવું
નહીં, રમગાનમાં કે કોઈ બીજા સુખરથાનમાં જવું નહીં, મુદ્દેસા
કરવો નહીં. ડીંચે ગાળું. વાદનપર બેસવું, ડીંચે સ્વરે ઓડવું,
કેદ કેદેસ, પેગથી ચાલવું, ચાલવું, કુદવું, ઉભડક પંચ બેસવું, આર-
ણ્યોના કે સાંભેલાપર બેસવું, દિવસે ઉપવું, વિવિધ રોગો, જાગમાં
ફાળવી માદવી, ગુણ તોળે આમન કરવું, કોલેસા કરવો, અંગે મરોડવું.
કોલેસા કરવું. નામકરે પૂરીમાં કિંદા કરવા, અમંગલ તથા અપંગ-
જોડા, બેસવા, જલ દમવું, જુલ કેમ મુકવા, પેર આંધવું, કોલ કરવો,
કલ-કપલ કરવું, ચારી કરવી. જુનાર રખવો. મિત્રાવાદ ક-
રવો. જીવદેસા કરવી અને કુમળ કરવો—એ બધાના મનમાં આ-
વિદાને લ્યાન કરવો. કાનકુંડે, મનમાં આવિકા એવા દુનિયાને મેલે છે,
તેને ત્યાં ઉદરના ગર્ભને દાનિ ધાવ છે. નભ નાંગે અથવા નાંગે ધોવા
ને અર્ધાગ્રીની વર્તવુંકે ઉપર આવાદ નાંગે છે. તેથી મનમાં આ-
વિદાને અગાધ મુદ્દ પ્રવર્તન રાખવું જોઈએ.

આગનનામના પંદર મકાર.

આગનનો અર્થ જન્મ થાય છે, ત્યારે નાગનો એક ઉંટો
એર સાથે વગમસો હોય છે. તે નાગને નાભિથી ત્રણ
ઇંચને ઉંડે કન્ટું. સુંવાળું કપડું કે રૂંધાંથી એક દારાથી
મજબૂત બાંધી લેવું, પછી એર તરફનો નાગનો ઉંટો
કાપી નાખવો. જે બાકી ત્રણ ઇંચનો નાગનો કડકો બાં-

ધિસો રહ્યો, તેને પેટ ઉપર રાખી તે ઉપર એક સુંવાળા લુગડાનો પાંદો
બાંધી લેવો આમ બાંધવાથી નાગની સંભાળ બરાબર રહી શકે છે.
અને તેથી થાને દેડો પડતો નથી. અને પેટમાં વાયુનો વધારો થતો
નથી. તેમજ નાગને કન્ટું લુગડું દારાથી બધાય છે, તેથી આગનના
શરીરમાં જે રૂધિર ફરે છે, તે નાગ દ્વારાએ બહાર નીકળી શકતું ન-
થી. કાન્ટું કે રૂધિર એ આગનનો પ્રાણ છે, તેથી એ રૂધિર વધી જાય
તો આગન મરી જાય છે. એ નાગ ઉપર ધા પાંચાથી લાઠી નીકળ-
તું હોય તો તે ઉપર કાપા મીઠા વાડીને બબરાવવો અથવા ચણાનો
લોટ બબરાવવો. અથવા ફેરાળીયાનું પાંદો લામણું. કેટલાએક નાગનો દારો
આગનના મગામાં નાખે છે, તેમાં વખતે આગનનો હાથ આડો અવળો
બરાબ જાય છે. તો તેને ધણી પીડા થાય છે. કદાચ તે પાકી પડે અથ-
વા તુટી પડે છે અને તેથી આગનનું અસ્થાનક મૃત્યુ થઈ જાય છે; મારે
મગામાં દારો રાખવો—એ મહાંજ નુકરાન કારક છે; તેથી નાગને પે-
ટ ઉપર પાંચાથી બાંધવું એ ઉત્તમ છે. પછી ચાર પાંચ વાસા થાય
એટલે તે નાગ એની મેળે ખરી પડે. તેને બેચી કાઢવું નહીં.
જે કદિ નાગ પાકે તો તે ઉપર કાંઈ સફેતો ચાપવો અને જંગમાં

હોય તો તેણેમાં અરીઠા હસીને ચોપડવું. અને તે ઉપર અડીબુના ડાડાનો શોક કરવો.

૨ આગરફાળુના બીજા પ્રકારમાં આગકને ન્હવરાવવાનું આવે છે. નાગચેદન કર્યા પછી આગકને દ્રસાલીન, ધાબળી કે બનાવ વગેરે ગરમ કપડાપર અને ઢાકનો વખત ન હોય તો મુલાતું વસ્ત્ર ચોઢાડી માંચીપર મુલાવવું. પછી આગકની માતાની સંભાળ લેવી. પછી તરત જન્મેલા આગકના શરીરપરજો ચીકણા પદાર્થ ચોરેલો હોય તેને સાફ કરવાને પ્રથમ શરીર ઉપર તેલ ચોગવું, પછી સાચુ લગાડી નવમેકા પાળીથી પાંચ દાર્થ ન્હવરાવી સાફ કરવું, તે વખતે તેની આંખમાં કોઈ પદાર્થ ન જાય તેની સંભાળ રાખવી. તે પછી તેને રોજ ન્હવરાવ્યા કરવું. ન્હવરાવવાનો વખત પ્રાતઃકાળનો ઉત્તમ છે. પ્રથમ રોજ તેલ ચોગ્યા પછી, માથે પાળી રેડી તેને ધોઈ ત્યાર પછી શરીરે સાચુ ચોગી તેને કેડસમા પાળીમાં ઉભું રાખવું અગર બેસાવવું. તે વખતે સાધારણ ગરમ પાળી ફરી ચોગીને તેને ન્હવરાવવું. વળી ન્હવરાવવાને માટે પાળી નવમેકું ફરીનેજ ન્હવરાવવું, વધારે ગરમ કરી તેમાં ઢાકું પાળી રેડવું નહીં. બનતા મુધી માથા ઉપર ગરમ પાળી રેડવું નહીં માથે નો ઢાકું અથવા જરા ગરમ પાળીજ રેડવું, એથી મગજની પ્રકૃતિ મારી સંદે છે. આગકને સ્નાન કરાવવામાં પાંચથી દસ મીનીટનોજ વખત થયો જોઈએ. વધારે વખત લગાડવાથી આગકને મરતી શકે જાય છે. આગકને ન્હવરાવ્યા પછી પાંચ દાર્થ તેનું શરીર કેલું કરવું, કેલું કરતાં ચામડી ધમાય નહીં. તેની સંભાળ રાખવી. પછી તરતજ તેને સ્વચ્છ કોરા વસ્ત્ર પહેરાવી રવાનું જ્યારે તેને બીજા મામ બેસે એટલે પાળીમાં બે મુડી મીઠું નાખી તેને ન્હવરાવવું. તેથી આગકના શરી-

રમાં બગ આવશે. જ્યાં થવન આવનો ન હોય, તેવા સ્થળમાં
 ન્દવરાવણું, નેના વાગ રોજ ધોવા. જો પુત્રો હોય તો સાન
 આડ રોજો ધોવા. જ્યારે બાળકની વય ચાર પાંચ વર્ષની
 થાય, ત્યારે તેને રાક્ષા પાણીએ ન્દવરાવવાથી વધારે પ્રાપ્ત છે.
 કદિ શીત ઋતુ હોય તો નવમીકું પાણી કરવું, ૫૩ બનના
 મુધી બીજી ઋતુમાં રાક્ષા પાણીએ ન્દવરાવવાનો માવરો રાખવો
 એ ઉત્તમ છે. ગરમ પાણીથી શરીર ઢીલું થા' જાય છે અને રાક્ષા
 પાણીથી શરીરમાં વિશેષ સ્ફુર્જિત આવે છે. તેમજ ગરમાવો તથા
 બગ વધે છે તેથી ગ. ૩૩ શરીરે મજબૂત થાય છે.

૩ બાળકને ત્રીજે ઉપાય વસ્ત્ર પારજી છે. બાળકને ઋતુને
 અનુકૂળ વસ્ત્ર પહેરાવવા. શીત અને વર્ષાઋતુમાં ગરમ અને ઊંઘા-
 ગામાં સુતરાઉ વસ્ત્રો પહેરાવવા. જો ઋતુ પ્રમાણે વસ્ત્રો પહેરાવવામાં
 ન આવે તો તેની તંદુરસ્તી બગડે છે અને વ્યાધિ થાય છે. વળી
 તેને વસ્ત્રો તંગી કરી પહેરાવવા નહીં. શરીરને તંગી કપડાં પહેરાવવાથી
 રૂધિરનું અભિસરણ થતું નથી. આથી વ્યાધિ થાય છે અને શરીરના
 અવયવો વધી શકતા નથી. તેથી માફગા લુગડાં પહેરાવવા—એ
 ઉત્તમ છે. તે વસ્ત્ર સ્વચ્છ અને સપ્તાર્ધદાર હોવા જોઈએ. ગદા ન
 હોવા જોઈએ. બાળકના વસ્ત્ર ઉપરથી માતાની મુશડતા જણાઈ
 આવે છે. બાળકને દરેકા કરેલા સ્ફુર્જિત હોય ત્યારે ગરમ કપડાં
 પહેરાવવા. ઠંડીના વખતમાં પગમાં માથા અને કાનદાંથી પહેરા-
 વવી. મજા મૂત્રથી ભીજાવેલા કપડાં તરત બદલાવી નાખવાં. તેને
 શીયાળામાં કે ચામાસામાં ખુદ્દલી હવામાં ફેરવવા સ્વ. જણું. તે
 વખતે નેત્ર તથા મુખ ગિયાય બાંધુ બધું આગ ગરમ કપડાંથી
 ઘંધી રાખવું. પગ, હાતી અને પેદ દર્મરમાં ગરમ રાખવા. તેને ઠંડા
 થવા દેવાં નહીં ઊંઘામાં ખડું પસીનો થાય. તેવા કપડાં પહેરાવવા

નહીં. તે વખતે ઝીંઘા વચ્ચે પેદરાવવા બેઠાંએ. ધણે પસીના ધવાથી શરીર નખળું થઈ જાય છે. આજકાલી આમડી નાચુક અને મુંવાળી છે, માટે કપડાં મુંવાળાં અને પાંચા પેદરાવવા. આજકાલી સીસા રંગના કપડાં પેદરાવવા નહીં, કારણકે વખતે આજકાલી તેવું વસ્ત્ર મુખમાં નાખે તો તે ઝેરી રંગ દેવાથી તેમાં નુકસાની થાય છે. જેમ અને તેમ ભભકા અને ઘાપડીયાળા વચ્ચે ઉપર મેદા ન રાખતાં રવચ્છ અને રુખાકારીવાળાં કપડાં પેદરાવવાં. જે આજકાલી શીયાળામાં ઉપાડે શરીર ફેરે છે તો તે કડમાં ડીંગણા અને બુટસા વગરના થાય છે. ઉનાળામાં ઉપાડે શરીર ફેરવાથી કાળાં થાય છે, સૂંસાં છે અને તેથી માંદા પડે છે. ચામાસામાં ઉપાડે રહેવાથી શરીરે શરદી લાગે છે. આથી તેવી રીતે તેમને નહીં રાખવા. જે તેમ રાખવામાં આવે તો તેમના શરીરમાં અનેક જાતના રોગો પેદા થાય છે. વળી આજકાલીના શરીર ઉપર સૂર્યનું અજવાળું પડે તેમ કરવું, કારણકે, સૂર્યનો પ્રકાશ આજકાલી ધણે ફાયદો કરે છે. જે માંખાપિ લોભને વશ થઈ આજકાલી પેદરાવવામાં વસ્ત્રની તંગી રાખે છે, અને ઉપાડે ફેરવે છે, તેથી તેમના શરીરની ગરમી ચોટી ધવાથી તેને વધારે ખોરાક લેવો પડે છે. એટલે જેટલો ખર્ચ જુગડામાં ચોટા કરે છે, તેટલો ખર્ચ તેના ખોરાકમાં વધે છે—એટલે સરખે સરખું થઈ રહે છે. અને નફામાં તો આજકાલી શરીર બગડે છે, તેથી આજકાલી જાતુને માણક આવે તેવા કપડાં પેદરાવવાં.

૪ આજકાલીના ચાંચા ઉપાય આજકાલી ધવરાવવાનો છે. આજકાલી જન્મે કે તુરંત તેને નહીં ધવરાવતાં માતા બ્યારે વિગ્રાંત થાય, ત્યારે ગણ થાર કલાકે તેને ધવરાવવું. કેરલાએક એક બે રોજ આજકાલી ધવરાવતા નથી ગણધુલી ચલાડે છે, આ રીતે સારી ગણાતી નથી. આજકાલી તો માતાનું ધાવણ સર્વોત્તમ છે. માતાનું તાણું દૂધ રેચક

રોગાધી બાળકને જરા રોગ લાગે છે એટલે ગભરોધાનમાં બાળકના પેટના આંતરડામાં ભરણું રહેલા કાગા મળે દૂધ થઈ જાય છે આથી મ-
જાદા કાપડો થાય છે. વગીએ બાળકને એક બે દિવસ ખવરાવે નહીં
તો માતાના સ્તનમાં પાતો આવવાથી સ્તન દૂધથી ભરણું જઈ પાછી
આવે છે, તેથી પ્રથમથીજ બાળકને ખવરાવવું, એ ઉત્તમ છે. કદિ જો
માતાને કોઈ કારણથી ધાવણ ન આવતું હોય તો ગાયનું દૂધ અને
તેથી અડધું નવસેકું પાણી તેમાં નાખી જરા ગળપણ થાય તેટલી
સાકર નાખી તે બાળકને ધાડું ધાડું પાવું. તેમાં પ્રથમ સાકર ને પા-
ણી મેળવી પછી તેમાં દૂધ નાખવું એટલે તે મિશ્રણ માતાના દૂધને
મળતું થાય છે. તેખબે કસાકે બાળકને પાવું, પણ જ્યારે માતાના સ્ત-
નમાંથી ધાવણ આવે ત્યારે તે બંધ કરી સ્તનપાન કરાવવું. તે બંને
સ્તને ચારા કરતી ખવરાવવું. જો એકજ સ્તને વધારે ખવરાવવામાં
આવે તો સ્તન ઉપર સોજે ચડે છે. વગી બાળકને ખવરાવવામાં નિયમ
રાખવો. ચારંવાર ખવરાવવું નહીં. જો નિયમ વિરૂદ્ધ ખવરાવવામાં
આવે તો બાળકને અછળું રહે છે અને તેથી તે રોગાધીન થઈ જાય
છે. કેટલીકવાર અછળું થવાથી અથવા વિરોધ ધાવણ પેટમાં આવતાં
હસતી થવાથી બાળક રોગા મારે છે, ત્યારે તેના રોગાનું કારણ નહીં
સમજનારી માતા તેના મુખમાં સ્તન આપી તેને છાનું રાખવા કરે છે,
પણ તે તેની ભુલ છે. એમ થવાથી બાળક અને તેની માતા બંને રો-
ગિત થ- જાય છે. તેમ વગી કેટલીએક અજ્ઞ માતા બાળકના મોંમાં
સ્તન આપી તેને ઉપરા રહે. તે બધું મુશ્કેલ કામ છે. તેમ કરવાથી
બાળકના મુખના વાદા પડી જાય છે.

નુજા આંતરડા માતાના બાળકને નિયમસર સ્તનપાન કરાવવું.
પેટેલે માટે દાઃ દાઃ કસાક, ખીજ માટે અંબે કસાક, બીજ માટે અઢી
અઢી કસાક અને ચાંચ માટે ચાંચ કસાક બાળકને ખવરાવવું. તે

પછી ફરેક માસે અડધા અડધા કલાકનો અંતર વધારતાં જવો. જ્યારે બાળકની વય સાત આઠ મહિનાની થાય ત્યારે તેને ત્રણ ચાર કલાકે ધવરાવવાનો નિયમ રાખવો. બાળકને સ્તનપાન કરાવવાની અવધિ ત્યાંમુધીજ છે. તે પછી વધારે વખત મુધી ધવરાવવું, એ બાળકને નુક-
શાન કર્તા છે. પ્રસૂતા સ્ત્રી બાળક સાત આઠ મહિનાનું ધાય ત્યાંમુધી રજસ્વલા થતી નથી. જ્યારે તે રજસ્વલા થાય છે, ત્યારે તેના ધા-
વજુમાં ફેરફાર થઈ જાય છે. એટલે રજોદર્શન થયા પેહલે જોતું ધાવજુ
પુષ્ટિકારક છે, તેવું પછી હોતું નથી, તેથી તે ધાવજુ બાળકને નુકશાન
કરનારું, માટે બાળકને આઠ નવ માસ મુધી સ્તનપાન કરાવવું છે, ઉત્તમ
છે, પછી ધીરે ધીરે તેને એાણું કરી સાથે ખોરાક આપતાં જવો એટલે
બાળક સ્તનપાનમાંથી મુક્ત થઈ જશે.

માતાએ બાળકને ધવરાવતી વખતે ઘણી સંભાળ રાખવાની છે. તે વખતે માતાએ પાતાના હૃદયમાં ધીરજ, ઉમંગ, શાંતિ અને આનં-
દ રાખવા. તેમ વળી બાળકના મુખને નિરખતાં જવું. સ્તનપાન ક-
રાવ્યા પછી સ્તનને હુંછી સાફ કરવાનો નિયમ રાખવો, એ તે નિયમ
નર્દી સચવાય તો સ્તન ઉપર ચાંદા પડી જાય છે. સ્તનપાન કરાવ્યા
પછી બાળકને હસાવવું તથા રમાડવું અને સ્તનમાંથી જરા દૂધ કાઢી
નાખવું, ને પછી બાળકને માથે દાઢ રાખી ધવરાવવું—એ ઉત્તમ છે.
કેઈવાર બાળકને મારી પછાટી મુરઁમાં થઈ ધવરાવવું નર્દી. કારણકે,
તે વખતે હૃદયમાં કંદાળો તેમજ મન ઉત્કેરાયેલું હોવાથી માતાના
સ્તનમાં દૂધ બગડેલું હોય છે. તેવું બગડેલું દૂધ એ બાળકના ધાવ-
વામાં આવે તો તેને તે વિષ સમાન થઈ પડે છે.

૫ બાળ શિક્ષણનો પાંચમો પ્રકાર બાળકનો ખોરાક છે. મુજબ
આવિકા માતાએ પાતાના બાળકને નાસ્ત, હલકો, ગરમ ઘાટો અને
માછક આવે એવો પૌષ્ટિક ખોરાક આપવો. ખોરાકમાં દુધેશાં ગાયતું

વખને બાગકને હસવા કે વાનો કરવા દેવી નહીં. સૂતા પહેલા ત્રણ
લાક અગાઉ ખોરાક આપવો. અને ઊંધી ઉઠ્યા પછી એક કડ
ખાવા દેવું અને ખાધા પછી કસ્ટુર હોય તો એક કલાકે મુઠા દે
આ પ્રમાણે વર્તવાથી બાગક તંદુરસ્ત અને અગવાન થાય છે. વજન
બાગકને ૮૫ કુ' કે અગડી ગયેલું ખાવા દેવું નહીં. એથી તેની તબીબત
નુકસાન થાય છે. જો તેને ભુખ લાગી ન હોય તો આમ્રહ કરી
વરાવવું નહીં. અદ્ય અથવા વિશેષ ખાવાને માટે કસ્ટુર નહીં. હૃદય
શાં બાગકને તેની રૂચિ પ્રમાણે ખાવા દેવું તેમાં ખાસ વાદ રાખવું
જો ખોરાક પુષ્ટિકારક હોય, તે વજનમાં ઘોડો ખાઈ શકાય છે અને
ખોરાક પુષ્ટિકારક એછા હોય તે વજનમાં વધારે ખાઈ શકાય
તેથી આવકમાનાએ પાતાના બાગકને વજનમાં એછા પુષ્ટિકારક ખોરાક
ક આપવો. જો પુષ્ટિકારક ખોરાક વજનમાં વિશેષ આપવામાં આવે
તો બાગકનું અગ એટલું થઈ જાય છે અને તેના શરીરની વૃદ્ધિ થતી
નથી, અને વ્યાધિ ઉત્પન્ન થાય છે.

૬ બાગશિક્ષણના છઠા પ્રકારે તેને નિદ્રા આવવાની સંભાળ રાખ
વાનો છે. બાગકને નિદ્રા આવવાથી તેનું શરીર પુષ્ટ અને તંદુરસ્ત
થાય છે. માંડી વયના માનુષના રૂત્તાં બાગકને વિશેષ નિદ્રાની જરૂર છે
તેમાં પણ જ્યાં મુઠા બાગક તદન બાગ વધવું હોય ત્યાં મુઠા
તેને માતાની સ્નાયુમાં મુકાની જરૂર છે. કસ્ટુર કે તેના તેને માતાની
ગરમી મળે છે. તે ગરમી બાગકને વૃદ્ધિ આપે છે. માતાએ બાગકને
પડખામાં મુકાવેલી વખતે ઘણી કાળજી રાખવાની છે. કદિ પડખુ
ફેરવનાં બાગક ક્યારાઈ જાય નહીં કે તે રડતું રડતું માતાના પડખ
નીચે આવે નહીં. તેમ માતાએ બાગકને સૂતા સૂતા વરાવવું નહીં
તેથી નિદ્રાને પરવશ થયેલી માતાની પાસે બાગક ઊંધું પડી
ગુગળાઈ મરણ પામી જાય છે. બાગકને વધારેમાં વધારે રાત્રે આ

અધવા નવ દસાઃ ઉંધવાની જાગ્રદ છે. તેમાં પાંચ ગ્રામ્ય કે નવ વાર મુખે પાંચ વારે ઉઠે તેમ થવું જોઈએ. આઠમાં ગ્રામ્યે એ દસાઃ તેને જાગ્રદની નિદ્રા મળવી જોઈએ. વળી આગ્રાને બે ઉંધમાંથી જગ્યાણું નહીં હિંધમાંથી જગ્યાણું—એ તેની તંદુરસ્તીને નુકસાન કરતાં છે. એમાં સ્વપ્ન દુષ્ટા અને આઠ અજવાણું દોષ, તેવા ધરમાં આગ્રાને મુષાણું તે વખતે ધરના અપાઆણા અપે કરવા નહીં. તેમજ તેની આસપાસ ગંદાઈ કે મંદારા ન દોષી જોઈએ. વળી આગ્રાને ખાગ્રામાં ઉંધાવાની રેષ પાડવી નહિ, તેમજ ખાગ્રામાં કે પાણીમાં બગાડારે હીંચાણી, મારીકે દસાઈ ઉંધાણું નહિ અને બાગાનાળી કે અડીલુ જેવી નુકસાન કરના જેવી વસ્તુ અજવાળી મુષાણું નહીં. બ્યારે તેને કુદતી રીતે નિદ્રા આવે ત્યારે મુષાણું, બોરક આપ્યા પછી દુસાણી, રમાડી અને કુશાણી તેના કોમળ શરીરને કરાત્ત મળે તેમ કરી તથા મધુર દ્વાસરદા ગાઠ તેનું મનરંજન કરી શાંત રીતે મુષાણું, આવી રીતે મુષાણાથી આગ્રાનું શરીર પાણજ તંદુરસ્ત થાય છે. જો આગ્રા ઉંધ નહીં અને હીંચાણાં પછુ રોધા કરે તો તેના શરીરમાં કાંઈ દુરદ છે, એમ જાણી તેના બાન્ધ ઉપાય કરવા જેવું બનતાં મુખી તેને પરાણે ઉંધ સાવધાને આપવાપરવા કરવા નહીં. આગ્રાને મુષાને માંડ બીજાનું અગ્નિ કોમળ કે અગ્નિ કુલ્લ રાખવું નહીં. સામાન્યપણે રાખવું. સતી વખતે આગ્રા જેમ પાતાના પાંખા ફેરવે તેવી તેને રેષ પાડવી. આગ્રાના કન્યા તેને પાણીના નુષાણુ રેષારે કેળવ છે. આગ્રા ઉંધા પછી તેનું બીજાનું આંદોનની દુષ્ટા સાચા પછી રાકેલણું. તરત બેનું કરવું નહીં. તના બીજાનાત રાગેન નાક નાખવું. તેની અંદર જુ ક માકઃ પડ નહીં. તેની સ આગ્રા રાખવી. જો બીજાનું મજા મૂત્રથી બરેલું રહે અધવા બીજું રહે તો તેથી આગ્રાને શરદી સાગી મળે છે.

૭ આગ્રાજાણુંના સાતમાં મકાર તેને કરાત્ત કરાવાનો છે. જો

આગાહના શરીરને કમરન મળે છે તેના શરીરનું રૂપિર નિયમમર
 બધી નમોમાં ડ્રી વળે છે, અને આપેલા ખોરાકનો રસ તેના બા
 શરીરને સારું પાણી આપે છે. તે સાથે પાચન શક્તિ વધે છે અને
 સ્નાયુન ગતિનવલન થવાથી રૂપિરનો મલિન પદાર્થ પરીના વારે બા
 હર નીકળે છે; તેથી તેના શરીરનો આંગિ મજબૂત થાય છે, નિડા
 આવે છે અને શરીરમાં ચાંગદ્ય તથા સૌખ્ય વધે છે. આગાહને નિરોગી
 રાખવાને માટે કુદનયીજ તેના શરીરમાં કમરન થવા કરે છે. આગાહ
 બે ઝગ્ર મામનું થાય ત્યારે તેને સવાર સાંજ ખુદસી હવામાં ફેરવવું.
 તે વખતે તેના શરીર ઉપર કપડાં રાખવાં. કોઈવાર તેને જમીનપર
 કાં નાર બીજાનું પાથરી મુવારવું, હસાવવું, રમાડવું અને કૂાવવું
 તેથી જેમ જેમ તે આમ તેમ પછાડ મારશે, તેમ તેમ તેના શરીરને
 કમરન મળવા કરશે. જ્યારે તે માટું થાય એટલે બાબોડીઆશર થઈ
 ચાલશે એટલે કોઈ વસ્તુ વૂં કેંડી તેની પામે મંગાવવી એટલે તે મ
 થીને તે વસ્તુ લાવવા પ્રયત્ન કરશે આથી તેને મારી કમરન થશે.
 જ્યારે તે ચાલવા ઝીંબે ત્યારે તેને રંભા કે અંદાર કમ્પા રેવું, પગ
 તેના શરીરનું સંકેત બનવાનું ન થાય. તેને માટે ન બાગ રાખવી.
 પડી જ્યારે ન બાલવાચાલવા ઝીંબ ત્યારે તેને કંચા પ્રમાણ રંભવા
 રવું તેનું મથી વળીજિવા પ્રયત્ન થાય તેથી વળત વળવા રેવી નહીં.
 આજકાલ જે ઇનવા ઇનલીની વળત થાય તે તેના નીજિનો બતાડ
 થાય તે જે માગતા ઇનવાન ઇનલી બાય પચનાવે છે, તેમને ઇનવા
 રાખાવે છે અને આજ ન બાબોડી રાખવી સામન્યબામાં વચાડે છે,
 તેઓ પાડે પાડે નાડી મનજનું સંકેત વળીજિવા રાખવે છે. માટે તેથી
 વળેલા વળવા રેવી નહીં. તેનું વર્ષ તથા નીજિની વળવાના ઝંડી રેવાં
 રેવાંડે. કાંઈ ઝિજીડે થાય. કાંઈ બચવાન આગાહ થાય અને કંઈ વસ્તુને
 રેવુંડે કે રેવુંથવ રેવી તેના રવ તથા વડે રેવેને રવ—આવી
 આવી વળેલામાં આગાહ એટલે તેનું કન્યુ. તેમ તેને આગાહથી માને

પગની પાટળી સડાયાય છે અને ટાપ પડવાથી વખતે વ્યાધિ થઈ આવે છે. કેટલાએક લોકો બાળકને ચણાવવામાં ઉત્તરવળ કરે છે, તે તેમની ભુલ છે. બાળક કુદતી રીતે પોતાની મેળે ચાલવા શીખે તે ઉત્તમ ગણાય છે. જો તેને પસલે ચાલવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો તેના કુમળા પગમાં જોર નહિ હોવાથી તે શરીરનો ભાર ઉપાડી શકતું નથી એટલે તેના પગ વાંકા થઈ જાય છે અથવા રાંધા પડી જાય છે. તેથી બાળકને ધરમાં સ્વતંત્ર રીતે ચાલવા દેવું, અને તે વખતે તેના પગ ખુલ્લા રાખવા જેથી પગના તળીયા મજબૂત તથા કઠણ થાય છે અને પંજા પોહોળા થાય છે.

૧૦ બાળરક્ષણનો દશમો પ્રકાર તેના મસ્તકની સંભાળ રાખવાનો છે. જેમ પગને ગરમ રાખવા સારું છે, તેમ મસ્તકને હમેશાં ઠંડું રાખવું સારું છે. જો મસ્તક ગરમ હોય તો તેને ટાકા પાણીથી ધાર કરી ઠંડું કરવું. ધાર કર્યા પછી મસ્તક લુંછી કોરું કરી તેમાં ખૂણેલ તેલ મસવું. છાકરાના વાળ કતરાવવા અને છાકરીના વાળ પાંચ વર્ષ મુધી કતરાવવા, પછી તેના માથાપર ચોટલો રખાવેલો. પાંચ વર્ષની થાય ત્યાંમુધી બાળક કે બાળકીને માથેથી વાળ ઉતરાવવા નહીં. જો અમ્રાથી વાળ ઉતારવામાં આવે છે તો તેના માથામાં અનેક જાતના રોગ પેદા થાય છે. વાળવાળા બાળકને માથે ન્હવરાવતાં રહેવું. ન્હવરાવતી વખતે પ્રથમ મસ્તક ઉપર ઠંડા પાણીની ધાર કરવી પછી બીજા અંગ ઉપર ગરમ પાણી રેડીને ન્હવરાવવું. માથા ઉપર કદિપત્ત ગરમ પાણી રેડવું નહીં. પુત્રના વાળ હમેશાં ધોવા અને પુત્રીના વાળ આડ દિવસે ધોવા. જો માથામાં ખોડા હોય તો તેના ચોખ્ખા ઉપાય કરવો. કોપરેલ તેલ નાંખવું, તેથી વાળ સાફ થઈ ને વધે છે, તેમ તે વાળ ખેંચાય નેવી રીતે બાળવા નહીં તેમ તા-

છીને અંધારા યાગવો નહીં. તેમ કરવાથી યાગ ખરી પડે છે અને મગજમાં વ્યાધિ થાય છે.

૧૧ બાજરફળનો અગીયારમાં પ્રકાર તેના કાનની સંભાગ રાખવાનો છે. કાન એ ઘણી ઉપયોગી હંદ્રિય છે. તેને હુમેરાં ગરમ રાખવા ફંડા થવા દેવા નહીં. તેને ગરમ રાખવાને માટે કાનરોથી પહેરાવવી. એ કાનને શરદી લાગે તો તેથી કાનમાં ચસકા આવે છે અને વખતે કાન પાડી પડે છે. એ કાન દુઃખતા હોય તો તેમાં તેલ ઉનું કરી દીપાં પાડવાં. એ કાન વહેતો હોય તો સમુદ્રીલુને તેલમાં ઉકાળી તેના દીપાં પાડવાં. કાનને કદિપત્ર સળી વગેરેથી ખાતરવો નહીં, તેથી તે વખતે પાકે છે અને તેની ભારે પીડા થાય છે.

૧૨ બાજરફળનો બારમાં પ્રકાર રીતગાના રોગમાં તેની સંભાગ રાખવાનો છે. બાજરને અમુક વયમાં રીતગા ઓરી વગેરે ભયંકર રોગો થાય છે. એ રોગથી વખતે બાજર આંધળા, હુસા, કાળા, બેહુરા અને કદરૂપા થઈ જાય છે. તેથી એ રોગમાં તેની બરાબર સંભાગ રાખવી જોઈએ. જે ઉકાળે એ ભયંકર રોગનો ઉપદ્રવ ચાલતો હોય, તેવે ઉકાળે બાજરને સર્પ જવા નહીં. એ બાજર એ રોગના ભોગ થઈ પડે તો ખાલવાળા થાય છે અને વખતે તેમાંથી મરણ નીપજે છે. તેથી એ ચેપી રોગથી સર્પદા બાજરને દૂર રાખવા જોઈએ. બાજરને અનુકૂળ ઋતુમાં રીતગા કઢાવી લેવા. રીતગા કઢાવાથી એ રોગની દેહરૂપ રહેતી નથી. એ બે વાર કઢાવ્યાં હોય તો તે તદ્દન નીકળતાં નથી. રીતગા સાત સાત વર્ષ એ ત્રણ વખત કઢાવવા વચારે ઠીક છે. રીતગા કઢાવતી વખતે ચેપ લેવામાં ઘણીજ સંભાગ રાખવી જોઈએ. જે બાજરનો ચેપ લેવામાં આવે તે બાજર તાપ, શુભગ્ર વગેરે રોગવાળું ન હોયું જોઈએ. પણ તે નંદુરસા હોય જોઈએ. જેનો ચેપ લેવાનો હોય, તે બાજર એ ઉપર પ્રમાણે

રોગી હોય તો તેથી ઘણુંજ નુકશાન થાય છે. વળી બાળક જ્યારે શરીરે તંદુરસ્ત હોય ત્યારેજ તેને શીતળા કઢાવવા, જે તે નિર્જન હોય તો તેને શીતળાની પીડા વધારે હેરાન કરે છે. શીતળા કઢાવ્યા પછી જ્યારે ઢાણા ભરાય ત્યારે તેને બીજી પીડા વર્તાય તોપણ દવા કરવાની જરૂર નથી. જે ઢાણા વધારે તાઃ કરે તો તેની ઉપર ધીચો-પડ્યું. ઢાણા કુટ્યા પછી તેની ઉપર રાખ ભુસવી એ જુ સારો ઉપાય છે; તેથી તેનીપર ભીંગણ વળી જાય છે. અને તરત આરામ થઈ જાય છે.

૧૩ બાળરક્તજનના તેરમાં પ્રકાર તેની આંખોની સંભાળ રાખવાના છે. શરીરનો સર્વ આધાર આંખો ઉપર છે. જે બાળપણથીજ આંખોની સારી માવજત રાખવામાં આવી હોય તો તેની આંખી છંદગીમાં તેને કોઈ જાતના આંખના રોગ થવા નથી. જ્યારે બાળક ઉંઘીને ઉઠે ત્યારે તેની આંખો ઠંડા પાણીથી ધોવી જોઈએ. અને તેથી નેત્રનો મગ દૂર કરવો જોઈએ. ઠંડા પાણીએ નિત્ય આંખો ધોવાથી તેજ વધે છે, ઠંડક વળે છે અને ગરમી ઓછી થાય છે. જે નેત્રને સારી રીતે ધોવામાં ન આવે તો તેથી ઘણુંજ નુકશાન થાય છે. આંખમાં હમેશાં સારું અંજન આંખ્યા કરવું. તેથી આંખ ઉઠતી નથી. આંખ ઉઠી એ ચેપી રોગ છે, તેથી જે બાળકની આંખો ઉઠી હોય, તેના બાળક પાસે તેને લઈ જવું નહીં. તેમ કરતાં જે કોઈ કારણથી આંખ ઉઠી આવે તો તેને માંદ બરાબર સંભાળ રાખી તેનો ઉપાય કરવો.

૧૪ બાળરક્તજનના ચૌદમાં પ્રકાર તેને બધો જાતના ચેપી રોગથી દૂર રાખવાના છે. રોગો તાવ, ચેપી, અછમડા, શીતળા, ગાંઠપેચા-રીયાં, ઉઘાડીયું, ગળગુફું, દાદર, આંખ ઉઠવી, કોલેરા અને મરડી એ બધા ચેપી રોગ ગણાય છે. જ્યાં તેઓ માંદેલા કોઈ રોગ હોય, ત્યાં બાળકને લઈ જવું નહીં. અથવા જેને એ રોગ લાગુ પડ્યો હોય,

તેજા માણસની પાસે બાગકાને લઈ જવું નહીં. આ વખતે બાગકાની ધબ્બીજ સંબાળ રાખવાની છે.

૧૫ બાગ રક્ષણનો પંદરમો પ્રકાર બાગ લક્ષ્મનો અટકાવ કરવો તે છે, બાગખત્રમાં બાગકાને પરજાવવા, એ તેની છાંડગીને ગુરુત્તરનાકારક છે. પ્રથમ તો લક્ષ્મ ક્યાં પડી બાગકા પાને સંસારની ચિંતામાં પડે છે અને તેથી તે વિધાબ્યાસ કરવાને અસાધ્ય થઈ પડે છે. જ્યારે વિધાબ્યાસ ન થઈ શકે એટલે તે સારી સ્થિતિએ ન આવવાથી તેનો શુદ્ધ—સંસાર દુઃખરૂપ થાય છે. જગી બાગવદમાં વિધાદિત થયેલા આવકશિશુ વયમાં પૂરા આપ્યા વિના કાચી વયમાંજ વિષય સેવન કરવાથી તેમના શરીરના બાંધા શિથિલ થઈ જુદી જાત છે અને તેથી તેઓ શરીરે નબળા, પી-ળા, શીકા, પાનજા અને રોગી થયા કરે છે. પડી તેમના આયુષ્યનો ક્ષય જલદી થઈ જાય છે. આવા સ્ત્રી પુરુષોની પડીને પ્રજા થાય છે, તે ધબ્બીજ નિર્વીર્ય અને નિર્માંડ્ય થાય છે. તેથી મુક્ત આવક માનાપિત્રાએ જ્ઞાનમાં બાગ સમર્થી રૂર રહેવું. પુત્રની વય એંગમજીસા અથવા વીંગા કર્વના થાય અને પુત્રીની વય તેર કે ચૌદ કર્વની થાય ત્યાં તેમના વિવાહ --વા થાય છે. તેટલી વયના તરુણ બાગકા જ્યારે સંયમ રાખે નહીં, ત્યારે તેઓ જહૂા મજનુન, ક્રોધાવર, મૂર્ખી- પાનજના અને નાનગી થાય છે. અને પડી તેમની પ્રજા પડુ તેવી સંતાનકુળ થાય છે. પુત્રે જન ચરિતા-ગુણોમાં આવક રાજપુત્રો. આવક ચલ્લિ-પુત્રો અને બાગ પડુ કુમારોના ચરિત્રો વાચતાં જહૂાવ છે કે, પુત્રે માત્રીરિત્રમાં જહૂા બુદ્ધિબળ વાળા જે પુત્રો થયા હતા. તેમ જુદા જાતન બાગ લક્ષ્મો કુરીવાજ ન હતો નજર . તે વખતે કન્યા રત્ન અને ૧૧ કન્યાને સહ સમ્પ્રણીધી આપવા અને પરંપર પરીક્ષા કરી વિવાહ થી ૦ ૦ ૦—

સંબંધમાં જોડાતા હતા. આથી દરેક માવક માતા પિતાએ પાતાના સંતાનોના આગ્રહ કરવાં નહીં.

આ પ્રમાણે આગ રક્ષણના પંદર પ્રકારને યાદ રાખી માવક માતાએ પાતાના આગ્રહની સંભાળ રાખવી કે જોથી તે આગ્રહ પાતાના જીવનમાં સારી રીતે મુખી થાય.

શિખે છે. તેથી તેના હવનનો પાથો ત્યાંથીજ અપાય છે. સ્ન-
નપાનથી આરંભીને યોગ્યરૂપ મુધી આગકનું શિક્ષણ માતાની
કોરજ આધાર રાખે છે. આગકને જન્મતાં વેંતજ માતાની
પામેથી શિક્ષણનો ક્રમ પ્રાપ્ત થાય છે. સ્નનપાન કરવું, તેથી
માતાને આગબતી, અને માતાનો સ્વર ઓગાખવો એ બધી
કામવાની આગક ક્રમે ક્રમે સંચાલન કરતો ગાય છે.
અર્હાથીજ નાગકને સારા તરફ જાગવા 'ધાનમાં રાખવું' જન્મ્યા
પછી સપાઈ, પ્રાણ વગેરે તેની કદિયો જેમ જેમ અમત થતી
જાય, તેમ તેમ જન, મન અને કદિયોના વપવા સાથે તેની ન
ક્રમ કરવાની શક્તિ જન સાથેજ વપવા માટે છે. આ સમય
તેના શિક્ષણને માત્ર બહેનના પામેની છે. સાનુજી માયક
માત્રજ શિક્ષણના આગળ આ રતજન કરવાના છે. પ્રથમ તે
જન જન્મ. વિનિત, વિવતી, નવાન ગીત. નજ અને મુપા
અપાવવા જન કરવા. તે નાય જન જનુ જના હવન આરંભ-
વા જનુ. જનમાં આવતા જના નાય કરી રીત જનુ ' એ
શિક્ષણ. તે માત્રજ સર રીત રજ આરંભ છે. એ તે
કે જન જનુ રજ આરંભના અવ તા વિનથી માયકાજ
બીજાની નાય વિનજ અને વિવતી જનુ રીત છે 'ધાનના
માયકા વિનિત અને નજ કરવાન માત્ર માયકાજન તના રજ-
ન બીજાની નાય નાગી રીત 'જનવથી રનુ અને નવની
આવતે જન્મજન નવવતી રનુ આ તા વિનના માયકિજના
એવુ જનુ છે રનુજ રીત છે. એ માયકાજ આ રના રનુજ
બીજાની નાય નવજ રીત રનુજ અને વડવા. કે નાગા અજ
જો ના આ ર જનુ રનુ રીતના. આ નુપા માયક માયક
કે આપક વિન કરજનથી રનુ રજ. માનુષી આ રના અને
અગી અવર જો રજ. તે માયકાજ રજ રજ અને રજ

કહા એમ વર્તાતા હોય તો બાળક તેણું કરતાં શીખે છે. વળી માબાપે વિનય અને મર્યાદાથી બાળકની સાથે વર્તવું અને તેને મધુર વચને બોલાવવું. જેમકે—“ભાઈ વિનયશ્રદ્ધા, બહેન અચરણ આવો. જાઓ બાપુ દેહેરે રશ્મિ કરી આવો. ગુરૂને વંદના કરવા ઉપાસમે બહેનો અને તમારા વિદ્યાગુરૂના પગમાં ખરો.” આવા આવા મધુર વચનોએ બાળકને બોલાવવાથી તેના હૃદયમાં ઉત્તમ આવે છે અને તેની સારી અસર થાય છે. વળી તેણે મધુર વચનોથી બોલાવી બાળકની પાસે કામ કરાવવું, એટલે તે હોયે હોયે કામ કરે અને તેથી તેને કામ કરવાની રેખ પડે. એથી કરીને પુત્ર અથવા પુત્રી ખરેખરાં આજ્ઞાંકિત બની જશે. કદિ બાળક પાસે કરાવતાં જો કાંઈ પ્રમાણથી તે કામ નગરે તો તેને ગાળો આપી નહીં મર્યાદાવતાં તેને ફરીવાર તેમ ન થવાને ખાતે સૂચના આપવી અને મધુર વચનોથી તેને સારી સમજૂતી આપવી. આથી તે બાળક ફરીવાર તેવી જુલ કરે નહીં. તેમ કરતાં જો તે ફરીવાર એવી જુલ કરે તો માતાએ પાતાના ચંદ્રાંકર ઉપર દિલગીરી દેખાડવી. અને તેને કહેવું કે, “બાપુ. આમ વારંવાર કરીશ તો આપણને નુકસાની થાય માટે હવેથી સજાગીન કરો.” માતાના મુખ ઉપર ખંદ જોઈ બાળક બાલ્યું કે. ‘મેં આ બોલું કંઈ, હવે ફરીવાર કદિપણ તેમ કરવું નહીં. આ વખતે માતાએ મુખ ઉપર જાણીવાર ખંદ ન બતાવતાં તરત હસી પડવું એટલે માતાનો કામા શી. રવ. બાપ જોઈ તે બાળકના મનને કાબ નહીં થાય અને તેથી તેનામાં રોવાનો કે હડ પકડવાનો દુર્મુખ આવશે નહીં. પછી તે સદગુણી બાળકને માબાપ જે જે શીખામણ આપે તેમાં તે પૂરવું ધ્યાન આપે.

બાળકને અમર્યાદપણે કે અધિકે વળવાની કૃત્રિમ પદ્ધતિ દેવી

નર્દી. કેટલાએક મુખ માઆપો આગકને નડારા પ્રવર્તનમાં જોડે છે, તેથી આગક દુર્ગુણી બની જાય છે. જેમકે, “એરા ચિમન, આ તારા મામાને હાકડી માર. આ તારી આને માગ આપ, આ તારા કાકાનો કાન પકડી લે.” આવી આવી વિપરીત શિક્ષા આપનારા માઆપો પાતાના આગકને દુર્ગુણી બનાવે છે, તેથી કહિં ખજુ હાસ્યમાં જોવી નડારી કુટેવ પાડવી નર્દી. તેમજ અપરાધો, માગો અને જુકું બાલનાં આગકને શીખવવું નર્દી. જે આગકને કેહ જાતની કુટેવ પડી તો પછી તે મોટપણે પાજુ જતી નથી. તેનું કદુક્રમ છેવટે માઆપને ચાખવું પડે છે. દુર્ગુણી સંતાનો તરફથી ચ્યારે માઆપને મનાવણી થાય છે. ત્યાં નેમને બાંહે પડતાં ચો દરવો પડે છે. આ વખતે તેઓ “હાકરા બનડી ગયા” એમ કહી તેના અવગુણો નાચે છે. જેન તેનું મુખ તાળવ પાતેજ કે એવું તેઓ મમજતા નથી. તેથી મુઝ આર-ભાગાચિત્તાય જે પાતાને મુખી થવું હોય અને પાતાના મનાવન મુખી કરવા હોય તો તેમનું પ્રયત્નથીજ આ તને મુખાચા સમગ્ર ન થતી જત-મ. આગનાની તાલમ મુકિલા માન મન્દાને પાવા મિર્જા. માઆર તન્ક, મિદા: તન્ક અત મુઝ તયા સીડે પને તન્ક તમન પચય મુકિ કે તન્ક વાય તમ નન્ક જે ત. પિત્તાય માતાના અત માતાય પિતાના નન્ક આગની અતમ પ્રવત કરવા મેંથી મુઝ આર-માગન. હવના તમની તન્ક કરવ મુકિ પ્રવત થાય જ. માત્રા જા આગ-તા - મા : હાકડી / તેમના : હાકડો અદત્તા આગથી કેન, કીન હાગી માનાય તમ નથી ત્યાં નારી હાકે આગડતા હવના મા મા : હાકડી માગ : તમની તન્ક તપ્પાથી અને નયાંદાથી રંગે જ.

આગના આગ વચનાથીજ ર્વનતા મન્દાના પ્રામ થાય. તેવી પોજના ર્વની મદ્દા. નિચ મુકિતા ર્વી તાજનસખી ર્વી ર્વેં

ઉપાધ્યે જવાની અને તેનાથી અને તેથી વાર્મિક ક્રિયા કરવાની તેને સારી દેવ પાડવી. અને ધર્મ કરવાથી શું થાય? અને અધર્મ કરવાથી શું થાય? તે વિચેની અસરકારક વાત તેના કેમજ મગજમાં ઉતારવી કે જોથી તેનામાં ઉત્તમ પ્રકારના સંસ્કારો બધાઈ જાય છે. કે જે સંસ્કાર તેને જાત જીવ મુખી વિલુપ્ત થતાં નથી. ધર્મના સંસ્કારની સાથે બચદાર ધર્મના પણ સંસ્કારો તેનામાં આડક કરવા કે જોથી તે બચદારમાં પણ નીનિ, પ્રમાણિકતા અને સત્યતાથી વર્તી શકે.

પ્રથમ બાજકને તર્કશક્તિ વધે તેવી યોજના કરવી કે જોથી તેનામાં સાર, અસાર તથા કાર્ય અકાર્યનો વિચેક ઉત્પન્ન થાય છે. દરેક પદાર્થ ઉપર તેનું ધ્યાન ખેંચવું તેમજ દરેક જાતની ક્રિયા કરવામાં તેના હેતુઓ સમજાવવા એટલે તેની તર્કશક્તિ વૃદ્ધિ પામશે. આમ કરવાથી બાજક જ્યારે કોઈ વસ્તુ જુએ, ત્યારે તેના હૃદયમાં તેના ખુલાસાને મારે પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થશે. ‘આ પદાર્થમાં શું છે? આમ કરવાથી શું થાય? અને આમ કરવાનું શું કારણ છે?’ એવા એવા પ્રશ્નો બાજક પોતાની મેજે કરશે. અને તેના ખુલાસા મેજાવવાને પ્રયત્ન કરશે. આથી તેનામાં સારસાર તથા કાર્યાકાર્યનું જ્ઞાન સ્વયં પ્રગટ થઈ આવશે. કહિ બાજક પોતાની અદ્ય જુદિને જાને કોઈ નકારા પદાર્થ ખાવાની કે લેવાની હેઠક કરે તો તેને તેમાં લાભાલાભ વિચે જણાવવું એટલે તેને સમજણ પડે કે, ‘આ વસ્તુ ત્યાગ કરવા ધોમ્ય છે અને આ વસ્તુ મહુલ કરવા ધોમ્ય છે. આ પ્રમાણે દેકે પદાર્થની સમજૂતી પાડે તેને વિનયના મુખ વધારે શીખવેલા. વિનય મૂળ દેવધર્મ છે અને વિનયથી બધા રૂલાંડાલી હે છે. તેથી સર્વ મુખાને શીખાવનાર વિનય મુખ બાજકના હૃદયમાં વિરોધનાએ સ્થાપિત કરેલા.

હવે બાજકને કેવી રમનોમાં લેવું? તેને મારે માનાપિનાએ ધકુંજ ધ્યાન આપવાનું છે. જે રમત રમતાંકેલ પ્રાણીની દિશા થાય

નહીં. કેરલાએક મુખ માઆપો આગકને નડારા પ્રવર્તનમાં જોડે છે, તેથી આગક દુર્ગુણી બની જાય છે. જેમકે, “એરા ચિમન, આ તારા મામાને સાકડી માર. આ તારી આને ગાળ આપ, આ તારા કાકાનો કાન પકડી લે.” આવી આવી વિપરીત શિક્ષા આપનારા માઆપો પોતાના આગકને દુર્ગુણી બનાવે છે, તેથી કહિ પશુ હાસ્યમાં એવી નડારી કુટેવ પાડવી નહીં. તેમજ અપરાધો, ગાળો અને ભુકું બોલનાં આગકને શીખવવું નહીં. જે આગકને કોઈ જાતની કુટેવ પડી તો પછી તે માટપણે પાશુ જતી નથી. તેનું કદુષ્ટન છેવટે માઆપને ચાખવું પડે છે. દુર્ગુણી સંતાનો તરફથી જ્યારે માઆપને સતાવણી થાય છે, ત્યારે તેમને બારે પસ્તાવો કરવો પડે છે. આ વખતે તેઓ “છાકરા બગડી ગયા” એમ કહી તેના અવગુણો ગાથ છે, પણ તેનું મુળ કામળ પોતેજ છે એવું તેઓ મમજતા નથી. તેથી મુજા આવક માતાપિતાએ જે પોતાને મુખી થવું હોય અને પોતાના સંતાનને મુખી કરવા હોય તો તેનાનું પ્રથમધીજ આ કાને સુધારવા કાળજી નાખવી જોઈએ. આગકની કામળ મુદ્ધિમાં તારા સંસ્કારો પાડવા જોઈએ. માઆપ તરફ, ગિફત તરફ અને ગુરૂ તથા વડિલ વર્તનરૂં તેમને પ્રમય મુદ્ધિ ઉપજા થાય તેમ કરવું જોઈએ. પિતાએ માતાના અને માતાએ પિતાના ગુન આગકની આગળ પ્રગટ કરવા જેથી મુજા આવક આગતા હૃદયમાં તેમની તરફ પ્રમય મુદ્ધિ પ્રગટ થાય છે. માતાપિતા આગકના કેવા ઉપકારી છે ? તેમના ઉપકારનો અહેસા આગકથી કેઈ રીતે રાખી શકાય તેમ નથી—ક્રિયાદિ સારી છાપે આગકના હૃદયમાં પાડવી જેથી આગક તેમની તરફ નમ્રતાથી અને મર્યાદાથી વર્તે છે.

આગકને આગ વચમાંથીજ ધર્મના સંસ્કારો પ્રાપ્ત થાય, તેવી યોજના કરવી જોઈએ. નિત્ય વેડેલા કેડી દાનજુપાણી કરી, દહેરે

ઉપાશ્રયે જવાની અને તેનાથી અને તેથી કાર્મિક ક્રિયા કરવાની તેને સારી રીત પાડવી. અને ધર્મ કરવાથી શું થાય? અને અંધર્મ કરવાથી શું થાય? તે વિષેની અસરકારક વાત તેના કોમળ મગજમાં ઉતારવી કે જેથી તેનામાં ઉત્તમ પ્રકારના સંસ્કારો બધાઈ જાય છે. કે જે સંસ્કાર તેને જાતે જ ગુણી વિલુપ્ત થતાં નથી. ધર્મના સંસ્કારની સાથે બચદાર ધર્મના ફળ સંસ્કારો તેનામાં આરક કરવા કે જેથી તે બચદારમાં ફળ નીતિ, પ્રમાણિકતા અને સત્યતાથી વર્તી શકે.

પ્રથમ બાળકને તર્કશક્તિ વધે તેવી ચોજના કરવી કે જેથી તેનામાં સાર, અસાર તથા કાર્ય અકાર્યનો વિવેક ઉત્પન્ન થાય છે. દરેક પદાર્થ ઉપર તેનું ધ્યાન બેસવું તેમજ દરેક જાતની ક્રિયા કરવામાં તેના હેતુઓ સમજાવવા એટલે તેની તર્કશક્તિ વૃદ્ધિ પામશે. આમ કરવાથી બાળક જ્યારે કોઈ વસ્તુ જુએ, ત્યારે તેના હૃદયમાં તેના ખુલાસાને માટે પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થશે. 'આ પદાર્થમાં શું છે? આમ કરવાથી શું થાય? અને આમ કરવાનું શું કારણ છે?' એવા એવા પ્રશ્નો બાળક પોતાની મેજે કરશે. અને તેના ખુલાસા મેજવવાને પ્રયત્ન કરશે. આથી તેનામાં સારાસાર તથા કાર્યાકાર્યનું જ્ઞાન રચના પ્રગટ થઈ આવશે. કદિ બાળક પોતાની અદ્ય જુદિને લગતે કોઈ નકારા પદાર્થ ખાવાની કે સેવાની ક્રિયા કરે તો તેને તેમાં લાભાલાભ વિશે જણાવવું એટલે તેને સમજણ પડશે કે, 'આ વસ્તુ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે અને આ વસ્તુ મહાજ કરવા યોગ્ય છે. આ પ્રમાણે દરેક પદાર્થની સમજૂતી પાડી તેને વિનયના ગુણ વધારે શીખવવા. વિનય મુજબ જૈનધર્મ છે અને વિનયથી બધા સંતોષાલી હોય છે. તેથી સર્વ ગુણાને દીપાવનાર વિનય ગુણ બાળકના હૃદયમાં વિરોધતાએ સ્થાપિત કરવો.

હવે બાળકને કેવી રીતેનામાં બેસવું? તેને માટે માતાપિતાએ ધક્કા ધ્યાન આપવાનું છે. જે રીત રીતનાંકે પ્રાણીની દિસા થાય

નહીં. કેરલાએક મુખ માઆપો બાગકને નકારે પ્રવર્તનમાં જોડે છે, તેથી બાગક દુર્ગુણી બની જાય છે. જેમકે, “એક ચિમન, આ તારા મામાને લાકડી માર. આ તારી બાને ગાળ આપ, આ તારા કાકાનો કાન પકડી લે.” આવી આવી વિપરીત શિક્ષા આપનારા માઆપો પાતાના બાગકને દુર્ગુણી બનાવે છે, તેથી કહિં ખમ્મ દાસ્યમાં એવી નકારી કુરેવ પાડવી નહીં. તેમજ અપરાધો, ગાળો અને જુકું બોલનાં બાગકને રીખવવું નહીં. જે બાગકને કેઈ જાતની કુરેવ પડી તો પછી તે મોટપણે પણ જતી નથી. તેનું કદુદ્દગ છેવટે માઆપને આપવું પડે છે. દુર્ગુણી સંતાનો તરફથી બ્યારે માઆપને મનાવણી થાય છે, ત્યારે તેમને બારે પરલાયો કરવો પડે છે. આ વખતે તેઓ ‘છોકરા બમરી ગયા’ એમ કહી તેના અવગુણો ગાણ છે, ખમ્મ તેનું મુળ કાચું પાનેજ છે એવું તેઓ સમજતા નથી. તેથી મુજા આવક માતાપિતાએ જે પાતાને મુખી થવું હોય અને પાતાના મંતાનને મુખી કરવા હોય તો તેમણે પ્રથમથીજ બાગકને મુધારણ કાળજી ન લેવી જોઈ. બા. બાગકની કામગીરી બુદ્ધિમાં મારા સંસ્કારો પાત્રાં જોડાયા. માઆપ તન્ન, શિક્ષક તન્ન અને ગુરુ તથા વર્તિક વર્ત તન્ન તમને પ્રજ્ઞા બુદ્ધિ ઉપજાવે છે નેમ કરવું જોઈએ. પિત્રાએ માતાના જન માતાના પિતાના ગુરુ બાગકની આગળ પ્રમા કરવા જેથી મુજા આવક માતાના હૃદયમાં તેમની તન્ન પ્રજ્ઞા બુદ્ધિ પ્રમા થાય. માતા પિતા બાગકના કેવા ઉપકારી છે ? તેમના ઉપકારો અદત્તા માતા-પિતા કાન કાન સાચી માર્ગ નેમ નથી ક્યાંકિ સારી તો બાગકના હૃદયમાં કા. કા. જેથી બાગક તેમની તન્ન તમનાથી અને ત્યાંકાથી રાજ કરે.

બાગકના બાગ રચનાથીજ વર્તના મંત્રકારો પ્રમા થાય, તેથી બાગકના રચના બુદ્ધિ નિચ પેદાતા કેડી રાજપણી કરી રહેરે

તેવી રમતથી બાળકને દૂર રાખવું. તેમજ દરેક રમત યતના પૂર્વક રમે તેમ કરવું. જે માબાપની સ્થિતી સારી હોય તો જેમાંથી ધાર્મિક અને કળાકૌશલ્યનું જ્ઞાન થાય તેવી ચીજો સાથે બાળકને રમાડવું. જેમકે, એકેંદ્રિય, બેશિંદ્રિય તેઈંદ્રિય વગેરે જીવોના ચિત્રો બતાવી તેની સમજૂતી આપવી. તે સિવાય ધર્મના ધર્મગુરુના અને જ્ઞાનઉપકરણના રમકડાં કે ચિત્રો બાળકને બતાવવા અને તેનો શો ઉપયોગ થાય, તે વિષે પણ સમજૂતી આપવી. તેમજ તે પવિત્ર ઉપકરણની આશાતના ન થાય તેમ રમાડવું અને આ પ્રમાણે કરવાથી આશાતના થાય—એવી બાળકને સમજાવવા પડે. અક્ષરજ્ઞાન, રંગ, આકાર અને બીજા વ્યવહારના સામાન્ય જ્ઞાનને માટે તેને ગમત સાથે જ્ઞાન થાય તેવી યોજના કરવી.

બાળકને દુનિયાના પદાર્થોનું જ્ઞાન થવા માટે અને ધર્મ તથા નીતિનો જાણ થવા માટે નાની નાની વાર્તાઓ કહેવી અને તેમાં જે રહ્યું તે સમજી શકે તેટલું જ્ઞાન આપવા જવું. સંગીતવિદ્યા સર્વને ઉપયોગી છે અને તે બાળકને બહુ પ્રિય હોય છે, તેથી નવા નવા રાગની ટુંકી કવિતાઓ બાળકને સંભળાવવી અને શીખવવી અને તે સમજી શકે તેવા ડાખડાનદણોતો આપવા. જે વાર્તા બાળકની આગળ કહી હોય તે વાર્તા પાછી તે બાળક કહી બતાવે એમ કરવું. તેની આગળ બીક તથા વેહુમ ભરેલી ભૂતપિશાચાની વાતો કરવી નહીં. તેવી વાતો કરવાથી બાળક બીકણુ, અને નાહિંમતવાન થઈ જાય છે. જે વાર્તાઓ સાંભળી બાળક સ્વતંત્ર, સૂચીર, ધાર્મિક હિંમતવાન, હયાળુ અને પરોપકારી થાય એવી વાર્તાઓ કહેવી. તે સાથે ધર્મ તથા નીતિના સ્લોકો, ગાથાઓ કે કવિતાઓ તેને સંભળાવી યાદ રખાવવી. આ પ્રમાણે કરવાથી આવકબાળ પાંચ છ વર્ષમાં બહુ જ્ઞાન મેળવી શકે છે. પછી સાતમે વર્ષે તેને શાળાની કેળવણીમાં જોડી દેવો. શાળાની કેળવણીની સાથે ધાર્મિકજ્ઞાન

મંગલવાની મેલરુણ કરવી. જેમ-જેમ તેને વ્યવહારિક જ્ઞાન મળતું જાય તેમ તેમ તે ધાર્મિક જ્ઞાનમાં ફક્ત પ્રવીણતા ધરાવતો જાય છે, એથી તેને પૂરેપૂરી કેળવણી મળે છે. પ્રથમ સ્વભાષાની કેળવણી આપવી અને પછી સંસ્કૃત, હિંદી, ગુજરાતી, અંગ્રેજી ભાષામાં પ્રવેશ કરાવવો.

અહીં ફરક આવક માત્રાપાત્ર વાદ રાખવું કે, જે કેળવણી હીંદીથી છાત્ર કે છાત્રીના દ્વયમાં અવગત સંસ્કાર આવે અથવા મિથ્યાત્વ વધે તેવી કેળવણી આપતાં ધણી સંભાન રાખવી. તેમજ જેથી બાળકના મગજ ઉપર બોલો પડે એવી ફક્ત કેળવણી એકી સાથે ન આપવી, તેમ કરવાથી બાળકના જ્ઞાનવંતુ નબળા પડે જાય છે અને તેની અસર શરીર ઉપર થવાથી બાળક નબળું થઈ જાય છે.

આજકાલ રાજભાષા હિંદી છે, તેથી તેની કેળવણી સેવાની આવશ્યકતા છે, તથાપિ તે વિદ્યાના સંસ્કાર બગવાન ન થાય અને બાળકમાં નાસ્તિકતા ન આવે તેને માટે કાળજી રાખવી. આજકાલ સંતાનેને બીજી ગમે તે કેળવણી આપવી હોય, તથાપિ નેમને પર્મની કેળવણી સાથે આપ્યા કરવી કે જેથી તેનામાં પર્મની મહા મગજન રહે. અને આવકની રહેણી કરણીમાં કોઈ જાનનો ફેરફાર ન થાય.

આવકના પુત્રો અને પુત્રીઓને જેમાંથી પર્મ તથા નીતિનો બોધ મળે તેવા પુસ્તકો રચાવવાનો સોખ રચારવો અને તેવી પાર્શ્વિક મંડળીઓમાં નેમને જોડી દેવા. અભ્યાસી જેન બાળકોને શિક્ષાકુર તથા શિષ્યના કર્તવ્ય વિષે સારો બોધ આપવો. તે સાથે કેળવણીના હુતુઓ સમયાય તેવી ગણવાન કરવી. કેળવણીના હુતુઓ એવા છે કે, જેથી વિનય પ્રાપ્ત થાય, આવકપર્મ તથા આવક

ની વિદ્યુષી માતાઓનોજ હોનો.

આજકાલ તેવી માતાઓ થતી નથી, તેથીજ ક્ષેત્રએ તેજ સદગુણવાળા અને પ્રભાવિક સંતાનો આવક કોમમાં થતા નથી. તેથી આવકવર્ગમાં શ્રીકેશવજીની આવરણતા છે. દરેક માંવક કુટુંબમાં આવિકાઓને સુશિક્ષિત બનાવવાની જરૂર છે. ક્યારેક રેક કુટુંબમાં શ્રીકેશવજી જુદી પામશે. આવકઆશાઓ માવિકાબુદ્ધિ જેવાં ઉત્તમ પુસ્તકો વાંચી પાતાના સદાચારમાં સુધારો કરશે ત્યાં આવકમંત્રણ માર્મિક અને સાંસારિક ઉત્તરિ પ્રાપ્ત કરી શકશે. આવિકા માતાઓ પાતાનામાં સારા ગુણોનો સંમજૂ કરી પાતાના આગકોના હૃદયમાં તેની ઉત્તમ છાપ પાડવાને દરકાર રાખે તો અકષ સમયમાંજ આવકસંસાર ઉત્તરિમાં આવે. આજકાલ તો કેશવજી પામેલી માતાઓ પત્ન પાતાના સંતાન તરફ ઐરકાર રહે છે. અને પાને મેલાળી બની કોમજ તન મનવાળા તાગકોને કાસ રામીબાની ભાવનમા નથી કુતું છે. એ વર્ક દાનિકારક છે. નીચ ફગતા નેકનની ભાવનમા કોકનના માગકામાં કોલમ ગુણ ભ. રત્ર નથી રત્ર તેથી રત્ર. તનની વાય છે. ફગતા રત્રના સોકોની ન જાગ તગ કોકનના મા રત્રના અનેક ફગજાનો પ્રવેગ વાય છે, જેથી તાક રત્ર રત્રી રા રત્રાનની રત્ર રત્રીથી ત રત્રાથી કદિ રત્ર બુવરતી નથી. તાક રત્રાન રત્ર રત્રીના રત્રના મદ રામનાં રાખવા તરૂં. જો માતાન રત્રાનના મા માન રત્રાનિત અને મદ ગુણથી ભરે તો રત્રા રત્ર રા રત્રન તરૂંની મા રત્રથી રત્ર નખવાં. આ રાત રત્ર આવકન. રત્રાન રત્રના રત્રના રત્રાની છે.

આગકોનો ભાગાવિત્રા મન્ય થમ.

કો ભગુણી આવક મા માન રત્રાનના ભાગાવિત્રા પ્રવે રો રત્ર છે. એ રાત રત્રના રત્રાની છે. આ ભગુણમાં ભાગાવિત્રાને

નથી. માયાના નેતા કુટુમ્બના ધર્માદેવ અને તેથી નેતામાં કુટીનના
 જાણ પડી દેવા જાય છે તેથી જાને અભિક્ષાત્, અભિનીત, અને આરે
 પાડી દેવા ને તેથી અકુટીન જાણના નેતાને આપક માયાપે પા
 તાની પુત્રી આપાવી ન જોઈએ. અને નેતામાંને પુત્રી આપાવીને પુત્રી
 મર્ષી રીતે દુઃખી થાય છે. જો આપાવી પાતાના પુત્રને કુટીન કરતા બંધ
 ના દેવા ને તેમજ પાતાના પુત્રને કેળવણી આપીને પા કુટુમ્બના કરવા
 કે જેથી તેના અભિવ્યક્ત મુખી થાય. અભિવ્યક્ત કુટીન થયેલા આપક
 પુત્રને અભાવી ગણાવી કુમાર કરી પાત્ર વધે આપનાં તેને કોઈ સાર
 મળે તે પણ આપકની કન્યામાં પડેલાઈને કે જેથી અભિવ્યક્ત ને એક
 નમુનાવારે આપક પત્ની અને મમકિતવારી છે. આપક મમકારને તેના
 સારી રીતે દીવાવી માત્ર જે જુએ માયાપા કેળવણી પડારની અકુ
 ટીન જાણી નાથ પાતાના આગ પુત્રને પંચુવે છે, તેના પાતાના
 નવાનના નજીબ મનુ અને છે. અને પાતાના નિરપરાધી આગકોને
 આગ બરા મના છે. ના દાનિકાનક કુટીવાજે જેન પ્રજામાં આરે
 દાનિ પાડનારી છે. જો તે આપક નમાર અપમ દસા બોગવનો
 નવાના ના છે. તેથી દરેક આપક અપ્રત્યે એ કુટીવાજને નાશ કરી
 તે ના ના અને જેન પ્રજામાં થતી નાદી પાપમાણને અદકાવથી
 તે ના. તે પાપમાણોનું મુગ કોરજ જે આગલના છે, તેનું કોમ્બુલ
 ની નાનાનિઃ કોમ્બુલના કોગમ માગને બદલુ કરવો જોઈએ. મુક્ત
 આપક માયાપા તે દીર્ઘ દિધી ચિન્નાર કરશે ને તેમના જાણવામાં
 આપક આગલમાંથી નાદી દાનિ થાય છે. આગવયમાં વિવાદિત
 ના આગ-મિત્રમાંની માનસિક અને સારીરિક અને પ્રજારની
 ન પાત્ર નાના પાત્ર છે. આદ્યવય એ અભિવ્યક્ત સંસારના મુગ પાપો
 છે. આપક સારરૂપી નારો મિદુલ એ પાપા ઉપર થજાવાનો છે,
 તેથી આદ્યવયથીજ નેમની મનોવૃત્તિ ઉત્તમ માને દારવથી, દુર્ભ-
 સ્તનથી નેમને ફરતાવવા, રીંગ મુજથી મુશોબિત કરવા, ધર્મના

થવાનો છે ? તેનો વિચાર કરવો. આવો વિચાર કરીને આપણને મુશ્કેલીથી પાતાના ધરના કામકાજ કરવા, અને ને કરવામાં ઉત્તમ બાંહેધર કરવો.

કેટલીએક મૂર્ખ વધુઓ એવો વિચાર કરે છે કે, “ આ સાસુ મારી પાસે ધરનું કામ કરાવે છે અને પાતે બેસી રહે છે.” આવો હલકો વિચાર કુલીન વધુએ કદી પણ મનમાં લાવવો નહિ. પરંતુ એમ વિચારવું કે. મારા પૂજ્ય સાસુએ આજ મુખી ગૃહકાર્ય કર્યું છે, તેમજ મારા પતિને માટે અનેક પ્રકારના દુઃખ ભોગવ્યા છે. હવે તેઓ જુદાવસ્થાએ પાડેલા છે, તેથી હવે મારે તેમને કામમાંથી મુક્ત કરી મુખી કરવા જોઈએ. તેમને વિમાંનિ આપવી એ મારો ધર્મ છે. તેઓ મારા પરમ પૂજ્ય અને માન્ય છે. કારણ કે, તેઓ મારા પતિના પરમ ઉપકારી છે. આવું વિચારી આવક વધુએ પાતાના પિયરમાં રહિ જે કાંઈ શીખેલું હોય તે બધાને ઉપયોગ કરી બતાવવો અને પાતાની સામને વિમાંનિ આપી મુખી કરવી. વળી કુલીન વધુએ સાસુની રાખરેખ નીચે બધા જુદા કાર્ય કરવા. કોઈ ફતુ કાર્ય તેમને પુછ્યા વિના કરવું નહિ. વળી કાર્યમાં કાંઈ ભુલ પડે તો તે સુધારવા મથના કરે એવી માન્યતા રાખવી અને સર્વની સાથે નમ્રતાથી વર્તવું.

કેળવણીથી કુલીન આવિકાએ પાતાના સસરાને વિદ્ય સમાન મહી તેમની સેવા કરવી. તેમની સામું અથવા તેઓ સાંભળે તેમ કહે સ્વરે બોલવું નહિ. સદા મયંદાથી વર્તવું. તેમની આજ્ઞા માન્ય કરવી. તેમના મનને દુઃખ થાય તેવું કાંઈ ફતુ કામ કરવું નહિ. નમ્રતા અને વિનયથી તેમની સાથે વર્તવું.

પાત્રના સાસરામાં જે કેઈ બીજા વડીલ રહેતા હોય તેમની સાથે ફતુ તેમની માન્યતા પ્રમાણે વર્તવું. કોઈની સાથે અવિવા

કસંસારમાં સદાય કરનારી છે. જે તે સમયે હશે તે તેના સહવાસમાં રહેનારો મારો પુત્ર સર્વ રીતે ગુણી થશે. આવા વિચારથી તે પાતાની બાલુને સારી રીતે રાખે છે અને પ્રતિદિન દિન શિક્ષા આપી તેને એક નમુનાદાર આવિકા બનાવે છે. આવી શુભ સાચ્યોને ધન્ય છે, અને જે આવકવધૂ પાતાના સાથ સસરને માતાપિતા સમાનગણી તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે છે, ગુરુ હૃદયથી તેમની સેવા કરે છે, પરતો સપત્રો કાર્યભાર ઉપાડી લે છે, દીવર, જેઠ, દેરાણી, જેઠાણી વગેરે સારસરીયાના સંબંધીઓની સાથે સારી રીતે વર્તે છે. અને પાતાના કર્મચર્ચી કદિપણ ચુકતી નથી તેવી આવકવધૂને પણ ધન્યવાદ થયે છે. એવી કુલીન વંશ જોધીજ આવકસંસાર દીગી નીકળે છે.

સીજ ખાવાને આપે છે કે જેથી સ્ત્રીને પતિ અપંગ કે રોગી થઈ
 પડે છે, આથી એ મૂખસ્ત્રીને આખી જીંદગી દુઃખ ભોગવવાને
 વખત આવે છે. જો કદિ આ અપર તેના પતિના જાજુવામાં આવ્યા
 હોય તો તે પતિ તે કુટુંબ સ્ત્રીને ત્યાગ કરી દે છે અથવા તેણીને
 ભારે દુઃખ આપે છે આથી પતિને વશ કરી મુખની ઈચ્છા રાખનારી
 આધિકા ઉસરી મહાન દુઃખમાં આવી પડે છે. એ વિપરીત માંગે
 ચાહનારી ધણી સ્ત્રીઓ છે તે ધણીએ વિચાર થઈ છે અને આ સ્ત્રી-
 માં અપવશ અને દુઃખ પ્રાપ્ત કરી અંતે દુર્ગતિનું પાત્ર બની છે.
 તેથી મુક્તિ આધિકાએ કદિ પાત્ર એ વિષમમાર્ગ માર્ગ કરવો ન જો-
 ઈએ. તેણીએ વિચારવું જોઈએ કે, સાંપ્રતકાળે મંત્રવિધાને સત્ય રીતે
 જાજુનાર વિરતા છે અને જે મંત્ર રીતે જાજુનારા છે, તેઓ આપણ
 રોંગ કરી સોડોને બનવા નથી. જો તેઓ સત્યમંત્રવિધા જાજુ
 ના હોય તો સામારે આવી બિખારીની સ્થિતિમાં રહે. તેઓ
 શ્રીજનાપદ આપ્યાં મામારે મખન? પરંતુ એ તો પેટ ભરવાને
 માન્યો કેવાય જ. આંતર વિચાર કરી મન આધિકાએ કદિ
 પતિ એવા કદમા પાત્ર ન જોઈએ. પતિને રક્ષા કરવાની ખરી
 વિધા જ- મતીઆવિજન્ય પાનાની નખીમાંની આગળ પ્ર-
 ના કરી છે. તે નર્મ વર્મ નદેનાન નવન કરના પોતે છે. કોઈ
 ન- મતીઆવિકાન નતી નદેનપતિમાંએ આવી પૂછવું કે, મ-
 તી. પતિન રક્ષા કરવાની વિજન્ય મથમાં છે તે કપા કરી કોડા
 નમ અવિજન્ય. અવન વરી ન અન્યા જા. તમારા પતિ તમારી
 તન્ત અવન રવની જાગનાવી મુવ છે. એવડુજ નહીં જુજ
 તવન એવ નાન નસાદુજાન તરીકે માને છે. કેવ જાન વૃદ્ધઅવદાર
 ન મધી ગર્વ રેવડુ હોય તો તેઓ તેમાં તમારી સત્તાદ મદુજ કે
 જ. આપુ નાન માન અમાને કદિ જુજ નગનું નથી. કદિ અમારા
 માંવના નાદવી તે અમારી તન્ત પાડી વનું પ્રીતિ અપાવે છે. જુજ

ઈર્ષ્યા, દ્વેષ અને લાલચ વગેરે દુર્ગુણોને દૂર કરી નેમજ મારા
 હૃદયને વશ કરી પતિને પ્રસન્ન કરું છું. જે કરવાથી પતિ પ્ર-
 સન્ન થાય, તેપુજી કામ હું કરું છું. જેથી મારા પૂજ્ય
 હું હૃદય દુભાય, તેમને ખોટું લાગે તેપુ હું કદિપણ આસતી
 નથી. નકારે ટેકાણે ઉભી રહેતી નથી, હલકી અને નિર્જન
 સ્ત્રીઓની સોખન કરતી નથી, નકારા પદાર્થોની ઈચ્છા રાખતી
 નથી, મારા પ્રાણેશ શિવાય દેવ, મનુષ્ય કે ગાંધર્વ ગમે તે
 સ્વરૂપવાન, યુવાન કે યુવતીર મુશોભિત પુરૂષ હોય તોપણ
 તેમને તુચ્છ ગણું છું. પતિ ભોજન લે તે પછી હું ભોજન લઉં છું.
 અને પતિ ઉઠ્યા પહેલાં ઉઠું છું. હું સખીઓ, મેં નિશ્ચય કર્યો છે કે,
 આ સંસારમાં બીજો કદાચ, પાળક, પાપક અને આધારરૂપ પતિજ
 છે. પતિરહિત રમણી ભલે રમણીય હોય, તોપણ ને શાસતી
 નથી. જાયાનું ખર્ચ જીવન પતિજ છે. પતિ શિવાય તેનું જીવન
 તદન નકામું છે. આવા નિશ્ચય કરી હું મારા પતિને પ્રેમપૂર્વ-
 ક પૂજું છું. તન, મન અને વનથી સર્વદા તેમની સેવા કરું છું.
 જ્યારે પતિ ગામમાંથી કે બીજે કોઈ સ્થળેથી ઘર આવે ત્યારે
 હું હસમુખી થઈ તેમની સાથે જાઉં છું. તેમને આસન
 આપી બેસારી જાળપાન કરાવું છું. કોરો, ઉપાક્રમે કે બીજે
 કોઈ સ્થળે જતા પહેલાં પતિની આજ્ઞા મંગલું છું. જે કાર્ય
 ધર્મનું હોય, લોકોમાં પવિત્ર ગણાતું હોય તોપણ ને કાર્ય
 પતિની આજ્ઞા વિના આચરતી નથી. પ્રિય બહેનો. આ પ્રમાણે પતિની
 સેવા ઉપરાંત હું મારા ઘરની વ્યવસ્થા પણ કરું છું. આંગણું
 માફ રાખવું. વાસણો ચોળ્યાં રાખવાં, પાણીઆરું સ્વચ્છ રાખવું
 અને ઘરની બીજી બીજેની સંભાળ લેવી—એ બધું કાર્ય
 હું નિયમસર પ્રમાદરહિત કરું છું. મધુર રસવતી કરી મારા
 સ્વિક્ષિત રમણને જમાડું છું અને તેમના મનને ખુશી ઉપજાવું છું

સ્વપ્ન પડ્યું છે. જહેના, આંતું નામ સાચું વરીકરું છે. એ શિવાય પતિને વરા કરવાનો ઉપાય બીજો છેજ નહીં. જે ભોળી ભામિનીઓ, મંત્રતંત્રથી વરીકરું કરવા જાય છે, તે તેમની માદામાં માટી મૂખ તા છે. ઢોંગી કૂતારાં લોકોને ઉત્તેજન આપી પોતાના ધર્મથી ભ્રષ્ટ થવાનો એ ઉપાય છે.

તે સતીશ્રાવિકાના મુખથી પતિને વરા કરવાનો ઉપાય જાણી તે બધી શ્રાવિકાઓ ખુશી ખુશી થઈ અને તેમણે એકી અવાજે તે શ્રાવિકાને ધન્યવાદ આપ્યો અને બધીઓએ તે પ્રમાણે વર્તવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો.

હું સાધર્મી જહેનો, ઉપર પ્રમાણે કહેલ પતિને વરા કરવાનો ઉપાય ખરેખરો છે. તે શિવાય જે બીજા કુદ્ર ઉપાયો કરવામાં આવે છે, તે માટું મિથ્યાત્વ છે. સમક્તિ ધારી શ્રાવિકાએ અસંખ્ય મંત્રવિધાને જાણનારા ઢોંગી શ્રાવણા, યતિઓ અને સંન્યાસીઓને જે માનવા તે તેને ધર્મથી ભ્રષ્ટ થવાનું છે. કારણકે, એ બધું મિથ્યાત્વ છે અને મિથ્યાત્વને સેવવાથી શ્રાવિકા સ્વધર્મથી અને સ્વકર્તવ્યથી પતિન થઈ જાય છે, તેથી કદિપણ મંત્રતંત્રની વરીકરું વિદ્યામાં શુદ્ધ શ્રાવિકાએ પ્રવર્તવું ન જોડએ. સાધ્વી શ્રાવિકાઓએ તો પતિને વરા કરવાનો ઉપાય પ્રથમ કહેવા પ્રમાણે કરવો જોડએ. તે શિવાયના બીજા ઉપાયો તકન નકામા છે. કારણકે, તેથી કાર્યની સિદ્ધિ થતી નથી એકલુંજ નહીં પણ વખતે તેથી ભારે અનર્થ ઉત્પન્ન થાય છે.

કંઈર ભક્તિ કરવી. વખત મળે તો સામાયિક લઈ સત્યાયંધ્યાન આવ-
રવાં. કંઈર ભક્તિ કર્યા પછી પોતાને ઇચ્છે તેવો મુંદર પોંગાક પેહેરવો.
પોશાકમાં કેદની સાથે હરીફાઈ કરવી નહીં જેવી પોતાની રક્તિ
હોય તેવો પોશાક પેહેરવો. હુમેશાં શોભતો અને સાંપડતો પોશાક
પેહેરવો. સૌભાગ્યને દર્શાવનારા અલંકારો ધારણ કરવા. સૌભાગ્ય-
વતી શ્રાવિકાએ નેત્રમાં અંજન રાખવું, વાળ ઓળી સેધા પૂરવો,
કપાળમાં તિલક કરવું, નાકમાં નથ અથવા કુંડ રાખવું, હાથે કંકણ
ચૂડી ધારણ કરવી અને કંઠમાં કંડી વગેરે જે કાંઈ મળે તે પહેરવું, આ
પ્રમાણે વર્તનારી શ્રાવિકા મુખઃ ગણાય છે. એવી સુધનવાળી શ્રાવિ-
કાઓ આવકસંગારને સારી રીતે દીપાવે છે.

૩૨૨૧.૬ એ ગૃહકાર્યની વ્યવસ્થાનો ત્રીજો પ્રકાર છે. રક્ષ-
ભરેલી રવ દિવસ રંગોડ બનાવવી એ ત્રીજોનું મુખ્ય કામ છે. કદિ
સારી મહાદિવ હોય અને તેથી રંગોડો રાખી રાકાય તેમ હોય
તે છતાં વૃદ્ધિબીજે મળે રંગોડ કરવી એ સર્વોત્તમ ગણાય છે. ગૃહ-
સ્થવધ પોત તે હાથે બોજન રમવતી કરી સર્વને જમાડે—એ તેની
સમીર્ષિને સ્થાવરનાર છે. કદિ વૃદ્ધવંશવ મોટા હોય અને કુટુંબનાં
માણુઓ વાત મોડાય તો રંગોડો ગણવો, તથાપિ તેની રૂબરૂપ તો
વૃદ્ધિબીજે નિવર્ય ગણવી જોઈએ. ગૃહના અથા કાર્યોમાં રંગોડનું
કાર્ય પ્રવંશ છે. કારણકે, તેની ઉપર આખા કુટુંબના જીવનનો આ-
ધાર છે. ધર્મનું માધનરૂપ આ માનુષ્યશરીર મર્વ રીતે રક્ષાત્રીય છે
અને તેની રક્ષાનો મુખ્ય આધાર આ ના ઉપર છે. જે ખાણાનું કામ
બરાબર ગુઢ રીતે બનતું હોય તો બોજન કરનાર કુટુંબિયો અથા મુ-
ખી થાય છે, અને ઘરમાં સર્વ આનંદન્યાતા રહે છે. હુમેશાં રંગોડ કરવા-
માં મહી સાચવતી રાખવી જોઈએ. અજ નથા જળ શોષમાં રાખવાં
જોઈએ. આ શરીરમાં વાત, પિત્ત અને કફ રહેલા છે, તે સાદા અને ઉંચી

મુક પદાર્થ રસોઈમાં ન આવે તેની મંજાગ રાખવી જ્યારે સંપત્તિનું કામ સારું થાય, ત્યારે તે બહીજ સંજાગ રાખવાની છે. મુક્તાનો તાપ બરાબર રાખવો અને કોઈ પદાર્થ કાઢી ન જાય અથવા કાઢ્યા ન રહે તેવી પૂર્ણ કાળજી રાખી રસોઈ બનાવવી. રસોઈના સર્વ પદાર્થો પરિપકવ અને રસાદિષ્ટ બનાવવા. પરિપકવ થયેલા પદાર્થો કસાઈવાર પાંચોમાં નાખવા. બરાબર પકાવી ગરમાગરમ કરેલું અનાજ ખાવાથી ગરીર નીરોગી રહે છે. આ પ્રમાણે રસોઈ કરનારી માવિકા પાતાના કુટુંબમાં સારું માન મેળવે છે. અને સ્વપર્મમાં વર્તવાથી તે ઉત્તમ મનિષી માન્ય અને છે.

૬ બાજન મંજાથી વ્યવસ્થા કરવી એ શુદ્ધકાર્યની વ્યવસ્થાનો આશય નહીં છે. મુક્તિ પ્રાપ્તિ વચ્ચે બાજન મંજાથી સર્વ કાર્ય રજા-જાથી કરવ. બાજન કરવાની જગ્યા વહી જવું અને શુદ્ધાભિન ના જવી. જ્યાં નમસ્કારી મનન આનંદ આવે તેવી ત્યાં નાડવજુ કરવી. જ્યારે પાતાના પાંચ કે બીજા માનસીના મંજાથી જામવા આવે ત્યાં પ્રાપ્તિ-વચ્ચે નવાર નથી પીરમવું. બાજન કરનારની પામે જગ્યા ઘર ના જવું અને મીઠું, મરચું, અવાર, પાપડ વગેરે જે કંઈ વચ્ચે રાખે નવાર જાણી દેવા ન નાડવાન આનંદ પડે. તે ઊંચાવ નવાર. વહી અને શુદ્ધતા વચ્ચે ત્યાં દાજન રાખવા. પીરમવામાં બહીજ ન બાજી રાખવા. જમતાં અપાત મનાત તરુવા. પશ્ચિમ નાં રજા નહીં. પીરમવાના કેટલાય રાખવી. જમ પકુ મનમાં મંજા-જા નહીં. જમતી વચ્ચે આનંદ તથા ન મનની યાત્રા કસાઈ નાડ, વિષય કે બાજની યાત્રા કરવા નહીં. મેંથી જમતાં મનમાં રૂબ જાવ જાવ. તમારું રજા નાં રજા નહીં. મેંથી અને જમવાની જગ્યા વચ્ચે મુક્તિ બાજવા નાં રજા. તમારું, જે તે આનંદજા બાજવા વિષય દેવા નાં રજા નાં રજા મનમાં નાં રજા. પદાર્થોમાં જમવાની જગ્યા બાજવા કંઈ રજા કે મેંથી વચ્ચે કેટલાય અને

આનક કરે તો બોજન કરનારનું ખાલું ખમડે છે. પંચકશાસ્ત્રમાં લખે છે કે, “આનંદ અને ગંભીર સાથે કરેલું બોજન અત્યંત પચી જાય છે અને શાક તથા ભયથી કરેલું બોજન અણખું રહેવાથી વિકાર ઉત્પન્ન કરે છે.” હૃદયમાં વખતસર પચે તેટલો ખોરાક ખવડાવવો. વિગત આ-મદ્દ કરી જમાવવાની રેવ રાખવી નહીં. વિગત ખોરાકના કરનાં સારો ખોરાક અનિશય હિતમ છે. હૃદયમાં એક વાનગી ખોરાક આપવો નહીં. છુટો છુટો આપવો. સવારે એક પાત્રે દિવસ ત્રણ પડી બોજન કરાવતું અને સાંજે સૂઈના અત્યંત પહેલાં અર્ધ પાત્રે બોજન નિશાં કરી જમાવવાનું રાખવું. સાંજ વખતે બોજનની નિયમી કાગલથી કરવી. એ કદિ સાધકાગના બોજનમાં પ્રમાણથી વિજંખ થાય તો રાત્રિબોજનનું મદાપાપ જાગે છે. બોજન કરાખ્યા પડી મુખવ. સને માટે પાનમાપાગી, સરિગ. એસાવચ્ચી વચ્ચે કાઠી બરમાં લેવા ને નિશાં નાખવા.

[illegible]

રસ્તીમાં અગાડો થાય છે. જાળ, ખાંડ, સાકર, ધી, તેજ વગેરે વસ્તુઓની જીવાનથી રક્ષા કરવી. રાંધવાના દામ, પાણી સિંચવાના કોરડા, શાક મુલાંડવાની છરી વગેરે વસ્તુઓ એક નિયમિત રીતે રાખવી. જ્યાં ત્યાં કાંઈ પણ રખડું રાખવું નહીં. જ્યારે જોઈએ ત્યારે તે વસ્તુ તરત હાથ આવે તેમ રાખવી. જરૂરીને વખતે ફાંફા મારવાં પડે તેમ અવ્યવસ્થિત રાખવી નહીં. કોઈ ખાવાની ચીજ જરા ચાર પાંચ ઉધારી રાખવી નહીં. પાણીઆણં અને રસોડાં ધબકુજ સાફ રાખવું. કોઈ ઉકાળે કરેાળીયાના જાગ કે બાવા બાજે તેમ થવા રૂપું નહીં. દરેક વસ્તુ જ્યારે વાપરવા લેવી હોય, ત્યારે પુ'જને—ખંખેરીને વાપરવી. અને યતનાથી તેનો ઉપયોગ કરવો ; કારણકે, જીવદયા પાળવી એ આવિકાનું મુખ્ય કર્તવ્ય અને ધર્મ છે.

૬ રાયનગૃહની શોભા કરવી એ ગૃહકાર્યની વ્યવસ્થાનો છોડ પ્રકાર છે. મુખ્ય આવિકાએ પોતાના રાયનગૃહને મુશાસિત રાખવું. આખો દિવસ ગૃહકાર્ય તથા વ્યવહારકાર્યથી કંઠાળી શાંતિ મેળવવાનું જે સ્થળ છે, તે સ્થળને સર્વ રીતે શ્રેષ્ઠગારી સ્વચ્છ રાખવું. રાયનગૃહનો ભાગ સવંધી જુદા રાખવો. તે સ્થળ સીંધીગુપ્તીને સ્વચ્છ રાખવું. તેમાં સ્વચ્છ હવા મળે તેવી આરીઆ કે જાળીઓ રાખવી. મુતાનો પક્ષંગ એવી રીતે નાકવો કે, જ્યાં મુતી વખતે શરીર ઉપર થતે પવન જાય નહીં. કે બાહુરની દુર્વાસ આવે નહીં. રાયનગૃહની અંદર પ્રમાદની વૃદ્ધિ ન થાય, તેને માટે એક ધંટીયંત્ર રાખવું અને તેને આધારે મુવાનો તથા ઉડવાનો અમુક વખત નિયમિત કરી તે પ્રમાણે ચાલવું તે ગૃહની બીજી તરફ જુદા ભાગમાં પુસ્તકાલય કરવું. તેની આસપાસ જૈનધર્મ વીરોના તથા આર્યાવર્તના પરાક્રમી પુરુષોનાં અને પવિત્ર સતીઓનાં ચિત્રો રાખવાં; જેમનું પારંપર દર્શન થવાથી હૃદયમાં ઉત્તમ ભાવના આવ્યા કરે. રાયન-

રેતુ બજારમાંથી આવે તેને ઘર તોડ કે માખથી ઉઘાંટી લેવી, કાનડ કે, ધણું ધૂત વેપારીઓ તેમાં દગા કરે છે. લેવડેવડના વ્યવહારમાં હિસાબની જરૂર છે, તેથી ગુરૂ આચિકાએ હિસાબી જ્ઞાન 'મંગલવતુ' કીધ્યે. જો થોડું ધણું હિસાબ કરવાનું જ્ઞાન હોય તો સામે માણસ છેતરી શકતો નથી.

[illegible]

ઉત્તમ પ્રવર્તન એવીજ આદરણીય ગણાયેલું છે. ગૃહસ્થ આવિકા-
એ ગૃહકાર્યની વ્યવસ્થામાં પ્રવીણ થતું જોઈએ અને તેનેજ પોતાનું
મુખ્ય કર્તવ્ય માનવું જોઈએ. એવી ઉત્તમ આવિકા છીજતને અત્ય-
કરણીય બને છે અને જગતમાં તેણીના ગૃહધર્મનું યશોમાન
થાય છે.

શ્રાવકબ્રાહ્મણો વિવાહ કરવામાં આવે એ તેથી તેઓ વિવાહ વિધિના સ્વરૂપને સારી રીતે સમજતા હતા. કારણ કે, જ્યારે પુત્ર પુત્રી ભણીગણી સમજતાં થયાં હોય, ત્યારે તેમનો વિવાહ કરવામાં આવે છે. વળી માટી વગેરે તથા પુરુષ પરસ્પર પોતપોતાના ગુણદોષ પારખી શકે છે અને તેમનું કાર્મ જાનનું કર્મકું થતું નથી. પરસ્પર ગુણદોષ જાણ્યા વિના વિવાહ કરે એ વધુજ નુકસાનકારક છે. જો તેમનું જોડું વયથી કે સ્વભાવથી કર્મકું થતું તો પછી તેમનો આખો ભવ બગડે છે. અને પ્રશંસાપાત્ર બ્રાહ્મણો શ્રાવકસંસાર નિરૂપાત્ર બને છે.

વિવાહ સંસ્કાર થયા પહેલાં વિવાહ સંબંધનો પ્રકાર દર્શાવેલો છે. તે આજકાલ વાગુદાન અથવા વેવિશાગના નામથી ઓળખાય છે. તે પ્રસંગે જણાવ્યું છે કે, સમાન કુળવાળા સાથે વિવાહ સંબંધ નહીં કરે એ કન્યા વર કરતાં નાની વયની પસંદ કરવી. કન્યાના કરતાં જમણીથી વધારે વયવાળા પુરુષને કન્યા આપવી નહીં.

આજકાલ જેન પ્રજામાં અન્યમનિર્વેશના ધર્મવિધિ પ્રમાણે સમ થાય છે, એ વળી અસ્થાયની વાર્તા છે. તથાપિ આક્રમ પ્રસિદ્ધ થયા પછી કટલાચક્ર આગ્નિજ જેન ગદન્થા જેન વિધિ પ્રમાણે વિવાહ કરાવવા લાગ્યા છે. અટલી નોતપના વારા છે.

જેન સમ વિધિનાં પ્રથમ નાતરવિન્યા અને સાત કુળકરેલી સ્થાપના સ્વ.ના આવે છે. તે વિવાહિત વયના શ્રાવક કેપતિના વંશની કૃતિ સમય છે.

હસ્તમેળાપ વગેરે ઉત્તમ મંત્રોથી તજવાદ ન્યયનામે જેન આવે તેનો નંત્ર આલેખિયાથી નામિત પેલી રમેદિયા દર્શાવે છે અને સ્વમદન કરી સ્ત્રી પુરુષને નવન નેત્ર્ય રાખવાન આવે આપે છે. પછી ચારીમાં કંઈ અગ્નિના સ્થાપનામા દામ સ્વનામાં આવે છે, અને તેની સાતપાળ વિગતે પછી પદાનારી એ મનાજ કાર્યમાં તેમ

દશ આંડેસ પાણી નાંખી તેનો ઉકાળો કરવો. અને તે પાકતાક મુઘી રાખી ઠંડા પાડી, તેને ગાળી નાંખવો. પછી તેમાંથી બેથી ત્રણઆંડેસ જેટલો દહાણમાં ત્રણવાર પાવો. તેથી એ દરદરાંત પડી જાય છે. એ દરદીને ચા, કાફી વગેરે પાવા નહીં. શક્તિ આવે તેવો દુધનો ખો. શક આપવો અને દરદરાંત તેને કસરત કરાવી ખુદલી હવામાં ફરવા દેવું—

૪ ઉંઘ આવવાનો ઉપાય. શાંતિથી ઉંઘ આવવી—એ સારી તંદુરસ્તીનું મુખ્ય ચિન્હ છે. જો રાત્રે બરાબર ઉંઘ ન આવે તો ખાધેલો ખોરાક પચતો નથી અને તેથી અજીર્ણ થઈ આવે છે. જો ઉંઘ ન આવતી હોય તો સુતી વખતે સીંધુનું રાસબત દોઢ સ્લાશ જેટલું પીવું. અને હાથના પોહોંચા અને પગના તળીયા ટુવાલે ભેરથી ધસાવવા—તેથી તરત ઉંઘ આવે છે.

મુચાઅગાર્ડિ ગરમ પાણીએ નહાવાથી, દોડવાથી, અથવા ખુદલી હવામાં ઝડપથી ચાલવાથી બદનમાં એક સરખી રીતે લોહી ફરવા માંડે છે એટલે તરત ઉંઘ આવી જાય છે.

બીજાના ઉપર સુતા પછી કોઈ બાબતનો વિચાર કરવો નહિં. અને જ્યાંસુધી ઉંઘ ન આવે ત્યાંસુધી એક હજાર મુઘી ગણ્યા કરવું એટલે ઉંઘ આવે છે.

૫ ઉત્તગરાનો ઉપાય. જો કોઈકારંજુથી ઉત્તગરો થયો હોય તો એક તોલો સાકર અને એક તોલો સીંધુનો રસ નાખી પીવો, અથવા ગાયના દૂધમાં પાણી અને સાકર મેળવીને પીવું, અથવા દિવસે બે ત્રણ વખત ગરમ ગરમ કાફી પીવી. એથી ઉત્તગરાની બેચની ઉતરી જાય છે અને તબીયત સારી થાય છે.

૬ મુસ્તીનો ઉપાય. પાચન શક્તિ ઓછી થવાથી અને શરીરનું લોહી બગડવાથી શરીરે મુન્ની રહ્યા કહે છે, સ્મરણ શક્તિ ઓ-

ધી ધાય છે, માથું દુખે છે, આંખોને ઝાંખ મારે છે, અને કાનમાં સગવળા થયા કરે છે. તે વખતે બેડાંમકરીયાતું, આંધો દામ પીંપળીમૂલ એક દામ કાળામરી, અને દશ આંડેસ ખજખજનું પાણી તે બધાને ઉકળતા પાણીમાં નાખી અને તેને ગાળી દિવસમાં ત્રણવાર પીવું; તેથી મુસ્તી મટી જાય છે અને શરીરમાં જામતી ધાય છે.

૭ તાવનો ઉપાય—તાવવાળા માણસને જો તરસ થતી લાગતી હોય તો તે નરમ પાડવાને જવનું અથવા આમસીનું પાણી આપવું અથવા પાણીમાં જરા મધ ભેગવીને આપવું. જો ઠંડી લાગતી હોય તો જવનું પાણી, ચા, અને ગરમ પાણી આપવું. જો તેને ઝાડો કબજા હોય તો જુલાબ આપવો અને ઝાડો મલો હોય તો તેને બધ કરવો. અને જો સાથે માથાનો દુખાવો ચાલુ હોય તો કોલનવોદરમાં પાણી ભેગવી, તેમાં કપડું બોળી માથા ઉપર મુકવું અથવા બરફ ફેરવવો અથવા બરફ ન હોય તો મુંઠનો જુકો ગરમ પાણીમાં ભેગવી માથા ઉપર લગાડવો. જ્યારે અંગમાંથી તાવ જતો રહે ત્યારે શક્તિની રવા અને દલકો પુષ્ટિકારક ખોરાક આપવો.

તાનના ત્રણ પ્રકાર છે. ગેલ્ટરો, એકાંતરીઓ, અને ચાધીઓ. તે બધા તાવને મારે બે દામ કરીયાતું, એક દામ જદરર, એક દામ આંમળા અને બે આંડેસ ગુલવેલ એ સમગ્રાને પુંડી. શીબા કપડામાં ચાળી ભેગવવા અને એ જુકીમાંથી વીરા કે વીરા મેન લઈ પાણી સાથે દિવસમાં ત્રણ વખત તાવ ન હોય ત્યારે આપવું. અથવા રોજ સવારે તાવ ન હોય ત્યારે પાંચ મેન ક્વીનાઈન લેવું અથવા એક તોલો ક્લાનામુખી અને એક તોલો કરિયાતું, એ બન્ને લગ રોજ પ્યાલો પાણી નાખી ઉકાળવું. અને આંધો પ્યાલો પાણી રહે કે કપડાંથી ગાળીને પી જવું. તેથી માણ આવી તાવ નરમ પડે. અને એજ પ્રમાણે બીજે દિવસે પણ કરીને પી જવું એવો તાવ ચાંપો જશે.

તાવ ગયા પછી શક્તિને માટે કાવો.

એક તોડો કરીયાતનો પાનડી, એક તોડો ધાબુ, અને એક તોડો સાકર—એ ત્રણેને ઉકાળી ગાળી નાખવું. પછી તે એક ગ્લાસ ગેરલુ^૧ દિયમમાં એ વાનવ પીવું તેથી શક્તિ આવશે અને બુધ્ધિ સાગશે.

શાસ્ત્રીજીના નામ,

જેને કાઢીંગા તાવ આવતો હોય, તેને તાવ આવવાની અંકાકે
પાંચ છ કલાકે ત્રણથી ચાર મેન કપીનાર્જન રૂર ત્રણ કલાકે વિષમમાં
ત્રણવાર આપવું અથવા જે કુપાય એછાં તાવમાં સખેલા છે તે કરવા.

પ્રથમ કરીને તાવવાળા માનુસને પચીના આવવાથી તાવ નરમ પડે છે, તેથી તેને પચીના તાવવાની જરૂર છે. તમારે જોયું જાય છે કે સમગ્ર યાત્રી મણ્ડમાં બેઠાઓ મધ્યે મુત્તી વાળે અથવા જ્યારે તાવ આવે અને મરી નરમ થાય ત્યારે આવકુ એવડે પચીના થવા માંડે.

ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିଳ୍ପର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିଶୁଙ୍କୁ ସାମାଜିକ
 ଜୀବନରେ ସଫଳ ଭାବରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା । ଏହା ଶିଶୁଙ୍କର ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ,
 ଶିକ୍ଷାତ୍ମକ ଓ ସାମାଜିକ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ସମନ୍ୱିତ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ
 ଉପାଦାନ କରି ଶିକ୍ଷକ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ଉପାୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।
 ଏହି ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ, ଶିକ୍ଷା ସାମଗ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି, ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମ
 ଓ ଶିକ୍ଷା ମାତ୍ରା ଇତ୍ୟାଦି ଗୁଡ଼ିକର ସମନ୍ୱିତ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏହି ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ
 ଶିକ୍ଷକ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ଉପାୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

[illegible][illegible]

૨ ત્રીશઁન પીપર, પંદરઁન હીંગ, આઠઁન સુંડ, એ ડામ હી-
મજ, અને એક ડામ હરે એ બધાનો આરીક ભુકો કરી સપાળુ મે-
ગવડું અને પછી પંદર ઁન જેડસી ડાકી હમેશાં ત્રજુવાર લેવી.

૩ ભારે ખાચુ ખાવાથી, ઉઝગરો કરવાથી, અને ખાઈ તરત
મુવાથી કોઈવાર અછળું થઈ આવે છે. તે વખતે ખોટા ચોડાર
આવે છે, પેટમાં દુઝાવો થાય છે, પેટ આવે અથવા ચોડારી
આવે છે. તે ઉપર ઉલટી કરવાની રવા લેવી. એક ચમચા રાઈ અ-
થવા એ ચમચા નીમક લઈ તેને ગરમ પાણીમાં નાખીને પાણું અને
ખાણું પાણું ચોડાવી કાઢવું અને ઉલટી ડીધા પછી સોડવોડર પાણું.

જે અછળું થવાથી જાડો થવા કરતો હોય તે એક આંડેસ પ-
ગના પાડગના ભુકો એ ડામ નજનો ભુકો, તેને વીશ આંડેમ
સાનોમા અને ત્રીસ નુચા કેકાગવો. પછી ડુંડ પડતા રહેને તે માળી
પાડા. ૧—ખલાયા નવનો એ આંડેસ જેડલું રહાડમાં ચાર વાર
સંજી અથવા ને ડાલ રાવા. એક ડામ હીરાદામલ, અડધો ડામ
પરદા અને એક ડામ તમાલે રવ—આ મધગાને મેગવીને પંદરથી ૩૦
ત્રણ નુચા પાડાવા કલસાન ડાકવું જે જાડોકઅજ હોય તે
વિષજાતી અને ડીડ અને આંડેમ લઈ તેમા અડધો તોલો આપુનો
અને મગસા સંજી—મદને જાડો સાઈ આવી પેટ દલકું પડી જશે.

૪ ડામ એ મારો અથવા ચુક કંકુ કરીને અછળું
અને પાણી સાંભળવા નાનુમાન એ રવ થાય છે તે વખતે જાડો
જમજમ રાઈ ૭ કલસા નુક આવે છે, પેટ પાણીથી ફૂલે છે અને ઉલટો
થાય ૭—એ એક ડામ એ ડામ અજના, એ ડામ અંજાવથી,
એક ડામ રાભરી અને એક ડામ નુચા તેમાં થાઈ મધ મેગવી એક
ડામ જડવું ૧૫ અડધે અછળું. નુકે જાડો અને પાણુ અમાંથી
૧૫ ને ૬૫ ૧૫૦ એક ૭૦

મરદો—ખા દરમાં પહેલે દિવસે એરંડીયાનો છુલાગ
 વો. પછી હીમજહરે એક તોડો લઈ તેને ધીમાં તળવીં
 એક તોડો હીમજહરે કાચી રાખી તે બને હુંદી, બારીક
 કપડાથી ચાગવી અને તેમાં બે તોડા છુદેલી સાકર નાખવા
 પછી દરરોજ અડધા તોડાને ફાકવી.

ધીરાથી ત્રીસ ઐન રાખીને લઈ તેને ખાંડમાં મેળવવું
 રાત્રીના કલાકે ડાકવું અને પછી ઉપર રાંધે મુકવી અથવા રોક ફર
 તેથી મરદનો વ્યાધિ મરી બચ છે.

એ મળતા ફરમાં લોહી ધાકું પડવું હોય અથવા મુઠલ
 પડવું હોય તો હીમજહરેને એરંડીયામાં તળી તેનો બારીક છું
 ફરી. કપડાએ ચાગી અડધા તોડો લઈ તેમાં અડધા તોડો સાકર
 મુકી બેગવી ડાકવું.

આ નંદના કાંટા : : ફોના નકામિવાય બીજી કાં. ખાવું નહીં.
 કે. લેરો ના નંદના કાંટા હુંદી બર છે, જાડો ચાખાના રોપેલા
 પાણી કે. કા. નંદ : : નંદ : : કાંટી વાચ છે. આકડી આવે છે અને
 મુઠેડીયા નંદ વાચ : : રાંધા અને અડી નં. અડેલે કામ મુકા
 મન્યાની નંદ. : : નંદ : : નંદ : : કામ તથા ફોડી નેલ — એ
 બધા મળતા નંદના નેમી વાચ : : નંદના નંદના નંદના. પછી અંકેડી
 નાગી કાંટા : : નંદ : : નંદના નંદના : : નંદના : : નંદના : : પછી નાં
 રોપાનો : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : પછી નાં

નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : :
 આંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : :
 એક આંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : :
 જાડની : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : :
 નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : :
 નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : : નંદના : :

ધગાને મેઘવી નાખતું અને દર ગણુ ગણુ કસાકે દશધી વીસ ઘન
જેટલું કાઢતું.

દરરોજ સવારે ડિની વેળા ગરમ પાણીનો એક નાનો પ્યાલો
પીવાથી ઝાડાકબજ રહેતો નથી.

સાચે મુતી વખતે કાળી ડાઘ ખાધાથી અથવા દૂધ ગરમ કરી
તેમાં નીમક નાખી પી જવાથી ઊંજે દિવસે ઝાડા સાફ આવે છે.

મુકીખાંસી—સાચે ગરમ પાણીનો બાફ લેવો, અથવા ગરમ
પાણીમાં પંજા ભાજવા તથા દળાંચન મુકાખાર ગરમ પાણીમાં નાખી-
ને પી જતું પછી ગરમ બનુમ એટલેને મુકું જતું અને પરસેવો વળે
કે કપડા બદલી નાંખવા.

અડધો તોલો ખસખસ, અડધો તોલો, વરીખાળી, અડધો તોલો
બદામ, પા તોલો કાકીનાં ઊંજ, પા તોલો નરબજના ઊંજ, પા તોલો
દૂધીનાં ઊંજ, અને એક તોલો સાકર—દરેક ઊંજના છોડા કાઢી એ
સર્વેને છુંદીને રસ કાઢી—તેને ગાળી નાખવો અને તેમાં અડધો તો-
લો ગાયતું ધી કંકડાવી મેઘવી પી જતું. એથી મુકીખાંસી નાશુદ
થાય છે.

ગાળ ડાઘ નારીકુતનાં મકા ૧૦, ગળ જેડીનના શીશી—એ
બન્નેને મેઘવી તેના રાગુ મને ૧૦૦, ગળ તેનાં પી નથી ચાગીશ
ઘન મુકીનુ ૧૦૦, રીને ૧૦૦, મકા ૧૦૦ અને માંજે ફાકતું
મુકીખાંસી ગાળાન નાયતુ રી ના મકા મકામની કાંચ, પાંચેલું
નાયતુ ફર અને સાકરનાખાની ૧૦૦ થી કાનનાળા ખાસકઆ-
પંચા અને બદામનુ તેલ ગળાંજ ના ૧૦૦

અલ્પ ખમવાર્ગી ગસી ૧૦ ખાંસીનાળા દરદાને ગળી ઉપર
સાક મુકવી. અથવા દળાંચનના ના ૧૦૦ ને ૧૦૦ કસાકીનના ગરમ
સેક કંચા, અથવા ૧૦૦ કા ૧૦૦ ના નાખાને, સાક બાન અખ-
રીના આદા તથા ગાળ બાન ના ૧૦૦ — ગાળ અને પાણીમાં રહેતું અને

પડી તે કપડા ઉપર પાથરીને તેનો મર્યામત્તમ રીતે એક કસાક મુઘી કરેલા. અને પડી તે પાટીમને ઢાલી તથા અરુણ ઉપર બાંધી લેવી અને મનુ કસાક ચીન્યા બાદ પાટીમ કસી પડે કે પાટો કસી કરેલા— એ પ્રમાણે દિવસમાં ત્રણવાર ચળત રીતે કરેલા એ તોડા જેટીમખનો- કીરો, એ તોડા ઉજ્જો આચળનો મુંદર, એ તોડા ધડનો નિસા- રેનો, પા તોડા કાળામરી, એ તોડા ગાંડર, પા તોડા ફેરાર, એ બધી રવાને મેળવી ચલા જેવડા મેળવીએ અનાચવી અને તે પાંચથી પંદર મુઘી આખા દરવાઝામાં ચૂસવી

મુઠા દરવાઝાની ઢાલ મુખમાં મળીને ચૂસવાથી બગમમી ખાં ઝીમાં મેળુજા ડાકરો થાય છે.

દાહુબુ—અર્થાત્ દાહુબુ જેવરમાં થત આવે ત્યાંકે એક અમર્યા રાઈ અમર્યા નીમતને નાન પાળીનાં તાળીને પી મરું, જેથી ફેલટી થઈ દાહુબુન નાન નાન થાય તે જ નાન નાન દોષ તે દાહુકે જુલા- મ આપે

અમર્યા નીમતને નાન પાળીનાં તાળીને પી મરું, જેથી ફેલટી થઈ દાહુબુન નાન નાન થાય તે જ નાન નાન દોષ તે દાહુકે જુલા- મ આપે

અમર્યા નીમતને નાન પાળીનાં તાળીને પી મરું, જેથી ફેલટી થઈ દાહુબુન નાન નાન થાય તે જ નાન નાન દોષ તે દાહુકે જુલા- મ આપે

અમર્યા નીમતને નાન પાળીનાં તાળીને પી મરું, જેથી ફેલટી થઈ દાહુબુન નાન નાન થાય તે જ નાન નાન દોષ તે દાહુકે જુલા- મ આપે

અમર્યા નીમતને નાન પાળીનાં તાળીને પી મરું, જેથી ફેલટી થઈ દાહુબુન નાન નાન થાય તે જ નાન નાન દોષ તે દાહુકે જુલા- મ આપે

ખોરાક સેવાથી અથવા સાર્વજિક ઉદ્યોગોએ આત્મચાલી ગળુ' થઈ છે અથ-
વા માંડો બેરોજી થતો છે.

૨ કાળાંમરી અને શામની છાતને પાણીમાં ડીકાળી તથી કે-
ગળા કરવા.

૨ કાથાનો અથવા સુંડનો કડકો અથવા ઢંઝુબાર નેમાંથી ગમ તેના કડકો માદામાં રાખવાથી ગળું મુઠરી જાય છે.

૩ જે અગાજ કાળાં વાળું દુઃખે તો માખણ અને સાફરનો બુ-
કો મળીને આવે.

ભુક્ષ્યથી પેદામાં ગયેલા જ તુને ઉપાય — આમાસામાં અ-
 નેક આયાના પદાર્થોમાં કીડાં જ તુએ રહે છે, તેથી રહેક ચીજ તપા-
 ચીને આવી. તેમ છતાં પ્રમાદને યગ ધર્મને જે પેદામાં કોઈ જાતની છ-
 વાજ આવી તઈ દેવા ને તેથી જન્મ જમીયન અગરે છે—તેથી તેને
 કે'વાય જન્મવાની જરૂર છે. આ રીતે આવી રૂબ રૂબ નેમા એ નોડા મી-
 ના અન અદા નાવા ગરુડ ના મી ના ના રૂબ રૂબ રૂબ રૂબ અને રૂબ
 અન ની રૂબ રૂબ.

[illegible]

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

Figure 1 illustrates the experimental setup. A participant is seated at a table, observing a screen. The screen displays a 3D model of a hand holding a tool, with a coordinate system (x, y, z) and a scale bar. The participant is instructed to observe the hand and tool, and to adjust the tool's position to match the target position.

100

કચી અને માથા ઉપર તાબુને પાટો આંધવો, અથવા પાંચ એન કસી-
નાકન માથું દુઃખવાની પેટેલાં દાડ કસાડે લેવું. અથવા ગરમ પાણીથી
માથું ઢોકવું. અથવા શરમીયા તેલનાં એ ટીપાં કાનમાં નાખવાથી
આધારીથી તરલ મટી જાય છે.

માથાની ઉંદરી—ખોડો - એક આંડેસ લીંબુનો રસ, એક આંડેમ કોપરેસ, એ બંનેને મેળવી માથામાં નાંખવું. તે નાંખીને થ મવું. એમ દરબાર દિવસ ગુથી ઘસવાથી માથાની ઉંદરી—ખોડો નાશ પડે છે. અથવા લીંબુરસને ધીમાં તળી બારીક મુરી કાપવાન કરી માથા ઉપર લગાડવાથી તે દબ મરી જાય છે.

મેં આવી જય ગરમીથી મેં આવી જય છે અને તેથી
જીભ, તાજાવું અને નાત પાત્રી રાનાં થાય છે કે આંદાં પડે છે. તે ઉપર
ગોલી પાળા રે ગલી ડાલ કે ડાવા પડે છે. ઉપાય—કાંઠામાર કુલાવી
મંચનાં નળાવી પાંડીવડે નવાન ન જ આવે સારી ને મંદ છે. અથવા
કે કાનજાન કાંચાના નળાના નળા રી નવાયા નવા અને આનકમામ,
નવાની અને - પા ને નવા ન - જાનના રી નવા પે પા રી.

[illegible]

હિંદીયું—આ ખાંદી નાના બાગકાને શરદી વગેરેથી થાય છે. તે ખાંદી બાગકાને મુગલાવી નાખે છે. ફેલકીને કુલાવી પાંચથી ત્રણ ફેન બાર પાણી સાથે મેગની ગળામાં પીચકારી મારવી, તે ન-ગલાઈ દેાય તેા કવીનાઈન, લોહાનો અર્ક, અને કોલ્ડલીવર આગલ પાત્ર અને જુલાય મારે સોનામુખીની ચાદ અથવા એરડીએલ તેલ આપતું. બાગકા દૃષ્ટે કાંઈનો આપેલા.

[illegible]

પડ્યા હેલું અગર તે ઉપર કારીખાર લગાડ્યું. અથવા તે ડાબને કામ
દબાવી નાખ્યો. તે ઘીમારીયાળાને અંધારામાં રાખ્યો. તેને
કસ્તૂરી સુંઘાડ્યો. અથવા કુકડેલને પાણીમાં વાટી એક નવચાંક પા-
ણી પાત્રું, તેથી તેને વમન થશે. જ્યાંગુધી વમન ન થાય ત્યાંગુધી એ
ઉપાય કર્યો કરવો. એવી રીતે દર અડવાડીયે કરવાથી એ દરદરું વિષ
નિર્મૂલ થઈ જાય છે.

શીનગા—આ રોગના અડકાવ માટે શીનગાની રસી મુક-
વાનો ઇલાજ ખાતો ભરેલો છે. તેમ છતાં જે પ્રમાણથી એ ઉપાય
થઈ શકે એ ન હોય અને જે શીનગાનો દખાવ થઈ આવે તો તેને મા-
ટેનીચેનો ઉપાય કરવો.

લીમડાના કૃમગા પાંદડા અને જેડીમધના છોડીયાનો ભુકો—
એ બંને સરખે ભાગે સડ તેમાં જરા પાણી નાંખીને વાટ્યું અને તેને
એકરસ કરવું, પછી તેની પાંચ પંચ ટ્રેનની નાળી બનાવવી અને
શીનગાની શરૂઆતમાં શીનગાના તાણા પાકે તે અગાઉ અકેકી
નાળી દિવસમાં વાનુ વાર ખાવો. એ ઉપાયથી તાવનું જોર ઘટી નરમ
પડે છે તથા શીનગાના તાણા ઘટી જાય છે. તેમજ શીનગામાં
બમચી પડતી ઘીછ પેદાશોમાં વળી કનની જોડે છે.

ગોળ ૧ નીકળ્યા પછી માઠા ઉપર ચાડાં અથવા ખાસ પડી જાય
છે, તેથી એ રીતે સારું થઈ જાય છે. માટે તેનો ઉપાય કરવા. નરમ
દૂધ અને પાણી અને નળીની દિવસમાં વાનુ વાર મોંકું દેવાય —એ-
ટલે તે ચાડાં અથવા ખાસ પડવા નહીં.

આમળી—અનસમા એક જાતનું ગુનઃ વાય છે. તે આમળીના
નામથી આગળાય છે. અડકા તેલો કેવળથી, અડકા તેલો શીકે-
તરી અગાળા અને અડકા તેલો અમલી—એ બંને કુમારના
રસમાં મેળવીને આપઃકું. જેથી તે રાત્રીને કુટી જશે અથવા તે

તોણે મુકા આંમળા, અડધા તોણે ફટકડી અને એક તોણે કુચાડી
આનાં બીજ—એ સપળાને છુંદી કપડાએ ચાળી હીં'બુના રસમાં
તેની ગાળી બનાવવી પડી જે જમ્યો ઉપર ફાવર થઈ હોય ત્યાં એ
ગાળી હીં'બુના રસમાં અથવા પાણીમાં ધરીને લગાડવી.

ખીસ—એક તોણે કડકાં બદામનાં બીજ લઈ તેને ઓલીને પાંચ
તોણા મુલ્તામના પાણીમાં સારી પેંડ છુંદી, તેને ઝીંબુ કપડાથી ગાળી
લઈ તે પાણી ફરેજા જેવાર ખીસ ઉપર લગાડવું.

ભીંજવેલા ચાખાનું પાણી અને ફટકડીનું પાણી એ બન્નેને મિ-
ળવી માદુર ઉપર ચાપડવાથી ખીસ થતા નથી.

કંડીથી દોઢ તથા ચામડીનું ડાઢવું—અડધા આંડેસ સફેદ
મીઝુ, દોઢ આંડેસ બદામનું તેલ, એ બન્નેને તાપી તેમાં મુલ્તામના
અલરના થોડા ટીપા તાંબવા અને તે રીંગીમાં બરી રાખવું. જ્યારે
કામ પડે ત્યારે આગળથી કોઈ વસ્તુને દોઢ અથવા ચામડી ફાડી હોય
ત્યાં લગાડવું અથવા અ. રા આંડેસ રાત્રનું તેલ અને અડધા આં-
ડેસ ટી-બા બહેન તાપાત ન ૪૩ અને ૧ લગાડ

જામલ અથવા ધા કામે તેના ઉપાય—જામલ પાણી ભરવા
૧. જામલ લાવ ન ૪૪૫ નવાયા ૧૧૫ ન ગળ પાડી નીકળે છે, તે
અવું. આ નવાયા ગળા ન ગળ પાડી નીકળવું હોય તો તેના બધામલે
આ બુલારા : ડી ગાડા ૧ ૧ નવાયા ડીલની રાત પીવડારીની
જેલ નીકળતી હોય તો રાત્રી રાત્રનું આવાવવા રાત્રી જામલ જામલ
સાદી નીકળવું હોય તો ત્યાં ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫
નવાયા—અને રાત્રીમાં રાત્રી પાડી નીકળવું ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫
અન્યથા રાત્રી ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫ ૧૨૫

જામલી વગેરે બદામનું નવાયા ૧૧૫ નવાયા ૧૧૫ નવાયા ૧૧૫
૧૨૫ નવાયા ૧૨૫ નવાયા ૧૨૫ નવાયા ૧૨૫ નવાયા ૧૨૫ નવાયા ૧૨૫

ને ડાંગાઉપર ગણીસરીનના ટીપાના ખવાથી જે કંઈ વસ્તુ ગઈ હોય તે નીકળી પડે છે.

જો આંખ મુઝી ગઈ હોય અથવા તેમાંથી પાણી ઝરતું હોય તો ખસખસના ગરમ પાણીથી આંખોને ધોવા કરવી અને ખસખસના પાસનો શેક કરવો.

જો ખચ્ચાંની આંખ આવે અને તેમાંથી રસી વાહેતી હોય તો જ્યેન ફરકડી ને એક આંડિસ પાણીમાં ભેળી તે પાણીની પીચકારી તેની આંખોમાં મારવી અને પાપણા વગગી ન જાય તેને મારે સારા મસમ અથવા માખણ લગાડવું.

જો આંખનું તેજ ટકાવી રાખવું હોય તો રાત્રે મુત્તી વખતે બીલાયતી એરંડીયું આંખને મુઝી જવું, જેથી ગરમી ઘણી દૂરી તો સવારમાં આંખ આગળ પડે અથવા પડે માલુમ પડશે તેને સાખુ અને પાણીથી સાફ કરી નાંખવું. જેઓની આંખો નખગી હોય, તેમણે અનન્ય મુઝી ધોડું વાંચવું. રાત્રે વાંચતી વખતે કોવાને પોતાની પીડ નચ્ચ રાખવો. માત્રાં ઝીણા અક્ષરોવાળી ચોપડી વાંચવી નહીં. અગર વાંચતી વખતે અથવા લખતી વખતે જો આંખ દુખી આવે તો ધોડીવાળ ને અક્ષરમ છોડી રહ્યાં આંખને ધોવા કરવું અને પછી ગમે તો પાણું વાંચવું. અને દિવસમાં ત્રણ ચાર વખત કંઈ પાણીના ડ્રાક્ષા આંખોમાં મારવા.

કાનના દરેદો જે કાન કે જે નજીકના માં પડે, કાનને ગરમી લાગે તેમાં અનિચાલ નહીં જાય અથવા કાનમાં અનાઅરે મેલ અથવા નહીં અને તેથી ન આંખ આવે તો ને વખતે અનન્ય મુઝી કાનના ડ્રાક્ષાની મદદ લેવી.

અડધા કાન લગી નહીં. જે કાન મીઠું નેલે એ અન્નેને મેળવી તેના દીપ્ત મવાર માંજ કાનમાં નાખવા.

દુખના દાંત આગળ અકલકરના કડકો રાખવાથી તે દુઃખાવો નરમ પડશે.

દુખના દાંત અથવા દાદની આગળ માથુ રાખવાથી પણ ધવ્વા ફાયદો થાય છે.

દાંતને સાફ કરવાના મંજનો—સાધારણ કોલસાને વાટીતેને કપડાથી ચાળવો અને તેમાં થોડું ચિત્તાયતી નીમક બેળવણું. આ બુઝીથી દરરોજ દાંતણ કીધું હોય તો દાંત ધણા સાફ રહે છે અને મોડું દુર્ગંધ મારતું નથી.

સવા તોસો કપૂર પાંચ તોસા ત્રિપેડચોક, અને પાંચ તોસા કોલસાનો ભુકો—સઠ તેમાં ગુલાબના અત્તરના ચાર ટીપા પાડવા. ને નૈયાર કરેલું મંજન લગાડવાથી દાંત હમેશાં સાફ રહે છે.

જો દાંત હાલના હોય તો થોડાક ગુલાબના ફુલને પાણીમાં ઉકાળી તે પાણી છ આંડિસ લઈ તેમાં એક આંડિસ ટંકણખાર અને એક આંડિસ મધ મેળવી તેના સવાર સાંજ કોગળા કરવા જોઈ દાંત મજબૂત થઈ જશે,

જો દાદ દુખતી હોય તો ૩ ઉપર લવિંગના તેલના બે ગ્રણ ટીપાં નાંખી તે ૩ દુખતી દાદમાં મુકવાથી દાદનો દુઃખાવો મટી જશે.

ધાવણુ વધારવાના ઉપાયો—જો બાળક જન્મ્યા પછી સ્ત્રીને ધાવણુ આવતું ન હોય તો તેનો ઉપાય કરવો. અડદનો આટો અને વટાણાની સીંગ ખાવાથી ધાવણુમાં વધારો થાય છે.

જંગલી તુગરીના પત્રને વાટી તેમાંથી નવઢાંક રસ કાઢી તેમાં કડવા વાળનો આટો ચાર તોસા મેળવી તેને થાન ઉપર ચોપડવાથી દૂધ વધે છે.

વધારે ચડેલા ધાવણુનો ઉપાય—જો કોઈ ઓરતને વધારે ધાવણુ ચડી ગયું હોય તો તેથી દરદ થાય છે અને કોઈ વખત તેમાં દૂધની ગાં-

તે પત્ર બપોરે જાય છે તેથી તેવી સ્ત્રીએ સ્ત્રીકૃપા પદાર્થ ખાવા ન
જુલાય લઈ બાકી સાક્ર રાખવો. અને બદાખના પાંદડા બુંદીને ચ
પર બાંધવા. અથવા ધાન ગરમ પાણીએ ઝાંઝા અને તે ઉપર ગર
પાણીનો ચૂક કરવો. અને ગરમ પાણીમાં કપડું ભાગી ધાન ઉપર મુ

પુરત જન્મેલાં બચ્ચાને માટે ખોરાક—બચ્ચાનો જન્મ
થવા પછી જો માતાને દૂધ આવતું ન હોય તો તે બચ્ચાને નીચે પ્રમ
તે ખોરાક આપવો.

એક ચમચા ગાયનું તાણું દૂધ, અને બે ચમચા ગરમ પાણી અને
જરા ખાંડ નાંખી પાઈ રેવું. તે બંને વજનનું કડાકને આંતરે આપવું.
જો તેની માતાના ધાનમાંથી દૂધ આવે તો તે પાવાનું બંધ કરવું.
મોટા બચ્ચાને માટે ખોરાક—બચ્ચું મોટું અને ખાતુ પી-
તું ધાય તો તેને વખતસર તથા નિયમસર ખોરાક આપવાથી તેની તંદુ-
સ્તી સ્વચાલ છે.

સવારે આરાતે છ વાગે સહેજ ગરમ કીધેલું દૂધ, અથવા રોટલી
આપવી.

પછી ત્રણ વાગે રોટલી અને દૂધ આપવું. બપોરે બારવાગે કાંઈ
પત્ર સાદો ખોરાક આપવો અને સાંજે છ વાગે બપોરના કરતાં જરા
હલકો ખોરાક આપવો.

બચ્ચાને સારું હાલમાં રાકલાઈતો ખોરાક આપતાં રહેવું કે
ઘેથી દસ તાક્ર આપે.

નાનાં બચ્ચાંને ઉછેરવાની ડિપલોમી સૂચના

બચ્ચાને સારું અને નિરોગી દૂધ મળે તેને માટે માતાએ સાદો
અને હલકો ખોરાક ખાવો. તેને વચરાવવાની પદ્ધતિ તજવીજ રા-
ખવી. અને જો પખવાડીએ હલકો જુલાય આપવો. જે કોઈ પત્ર
તપની અગ્નિને લઈને માતાને દૂધ આવતું ન હોય તો બચ્ચાને બકરી.

તું અથવા ગાયતું દૂધ લઈ તેમાં ઘાડું પાણી નાંખી, અને સાકર મેળવી એકજોશ આપીને પાવું. એ તે ભારે પડે તો તેમાં જરા એકાદ ચી અને જાયફળ નાંખીને પાવું.

બચ્ચાને રોજ સહુન કરે તેવા ગરમ પાણીએ ન્હવસાવવું. અને તે પાણીમાં એક મુઠી ખાવાતું મીઠું નાંખવું. એમ કરવાથી તેના બદનને ભેર આવશે. હરેશાં અગ ઉપર વચ્ચે રાખવાં અને માથા ઉપર ઘાટ વાગે રાખવા.

બચ્ચાને ચાર પાંચ દિવસે બીલાયતી એરંડીયામાં મધ નાંખીને તેની બે વ્રજ આંગળી ચલાવવી, જેથી ઝાડા સાફ આવશે.

બચ્ચાને તાવ આવે તો કરીયાતું, કાલોછદ અને જોડીમધ—એ વ્રજ ચીજને પાણીમાં ધસી તેમાં મધ નાંખીને ચલાવવું.

જ્યારે બચ્ચાને ઢાંત અથવા ઢાક આવે ત્યારે ઘણું દરદ થાય છે, પેટ આવે છે, ખાંસી થાય છે અને તાવ આવે છે. એ વખતે બચ્ચાના માથામાં આંગળી નાંખીને જોવું કે તેનાં પેડાં ફુટેલાં છે કે નહીં અને જો પેડા ફુટેલા માત્રમ પડે તો તે ઉકાલે માંખણ ચાપળા રહેવું, તેથી ઢાંત જલદી ખાલે નીકળશે.

બચ્ચાના નાકમાં બદામનું તેલ મુકવું. પી મુકવું નહીં. પી મુકવાથી ખાંસી અથવા સસળી થઈ આવે છે.

જો બચ્ચું લાંબા વખત સર્જ સર્જે તો તેને મીઠી ઉંધમાંથી જાગવું નહીં. કારણકે, તદુરસ્તીને માટે તે સારૂ વિન્દુ છે. જો બચ્ચાને સદા તદુરસ્તીમાં રાખવું હોય તો તેને પૂરતું દૂધ, પૂરતી ઉંધ અને પૂરતાં ફલાલીનનાં કપડાં છે.

કરમના ઉપાય—બચ્ચાને તેમજ માટી ઉમરના માણસને કરમ પડે છે. તેને માટે તરત ઉપાય લેવો જોઈએ. પા તોલો કપિસેા જઈ તેને ખાદા દર્દો અથવા ડાગ માં મેળવી ૪૫ દિવસ ગુધી પાવાથી કર-

મું—તેને સાકરના રીરામાં મેળવીને પાક બનાવવો અને તેમાંથી એક ચમચી જોડેલા ત્રણ ત્રણ કલાકે ખાવો અને નીચેના મંત્રમ તે ઉપર આપવો.

મે ડ્રામ માત્રુ રૂગનો ભુકો, અડધા ડ્રામ બારીક કૂટેલું અરીસું, બે આંડિરા મીન નેલનો સાદો મલમ—એ સર્વેને મેળવી મશા ઉપર આપવો કરવું.

હાડકું ઉતરે અથવા મરડ થાય તેનો ઉપાય.

હાથ અથવા પગનું હાડકું કોઈ કારણથી સાંધામાંથી ઉતરી જાય કે લચકી જાય ત્યારે ધાતું દરદ થાય છે. તે વખતે તરત ઘીન માણસે હાડકાને પકડી જરા જરા ઢાળી જમણી તરફ હલાવી આસ્તેથી તાણવું—એટલે તે પાછું સાંધામાં ઘેરી જશે. અને જ્યારે તે ટેકાલે આવશે ત્યારે કંઠ કરતો અવાજ થશે. જો લચક આવી હોય તો તે ભાગને જરા અડધા કલાક મુઠી મસલવો અથવા કોઈથી તે અંગ કચરાયું હોય તો ત્યાં ઘણી પીડા થાય છે. પાણીમાં મુરકો મેલીને અથવા શુગરલેણું પાણી બનાવી તેમાં કપડાનો કંઠકો બોળી તે લચકવાળા અથવા મરડાઈ ગયેલા ભાગ ઉપર મુકવો અને તે ભીનો ને ભીનો રાખવો અને સોજો નરમ પડે કે દિવસમાં એકથી બે વાર તે ઉપર ઠંડા પાણીની ધાર કર્યા કરવી. અથવા ખસખસના પોસ પાણીમાં ઉકાળીને તેનો સેક કરવો.

વીંછીના ડંખનો ઉપાય—વીંછી ડંખ મારે ત્યારે તે ડંખ મારેલી જગ્યા ઉપર બે ત્રણ ત્રણ દૂર સત્રગીની દારી બાંધવી કે જોઈ એર ઉપર ચડે નહીં. ડંખવાળા ભાગ ઉપર કેરોસીન તેલ સારી પેઠે ઘસવાથી તે ડંખ તુરંત નરમ પડી જાય છે. આમલીનો કાતરો લઈ તેનો સંદેહ ભાગ દેખાય ત્યાંમુઠી પથ્થર ઉપર ઘસવો પછી તે સંદેહ ભાગ ડંખ ઉપર મજબૂત ઢાળી દેવો તે ડંખ ઉપર તરત વજગી જશે એટલે એર ઉતરી જશે.

ધડીયાળની ચાવી લઠ તે ડબ ઉપર ભેરવી ઘસાવી અને ત્યાર પછી તે ઉપર નીમક અથવા લોખંડનો રસ ચાપવો.

માખણ, લસણ અથવા મુઝાનો રસ મરાગવાથી પલ્લવીછીનું ઝેર ઉતરી જાય છે.

મુઝી હજારનો કડકો પાણીમાં ઘસીને ડબ ઉપર ચાપવો અને તે ઉપર ચોક્ક કરવો.

સાપના ઝેરનો ઉપાય—શરીરના જે ભાગ ઉપર સાપ કરડ્યો હોય તે ભાગની જગ્યા ઉપર તથા નીચે દોરીથી મજબૂત બાંધી લેવો પછી બગતું લાકડું લઈ તે જગ્યાને બાળી નાંખવી અથવા છરી લઈ ડબ ઉપર અથવા તેની આસપાસની જગ્યા ઉપર ધા પાડવા અને થોડું સોહી વહેવા દેવું અને ઉલટી કરે તેવી દવા આપવી પછી એક હલકો લુલાખ આપવો જે દરદીને કેટલું અથવા ઉધું આવે તોપણ તેને મુઝા દેવો નહીં. પણ તેને એરડામાં ખૂબ ચલાવવો. જે શરીર ઠંડું થતું હોય તો ગરમ પાણીની બાટલીનો શેક કરવો.

એક આંડિસ એરડાના પાનનો રસ લઈ તેમાં ચાર આંડિસ પાણી મેગચીને પાઈ દેવું. જે એથી દરદીને ઉલટી ન થાય તો કુરીથી તે પાણું અને એરડીયાના પાન સેકી ડબ ઉપર આપવા.

અમલસારે મધક વાટી બચ્ચાના મૂતરમાં મેગચીને ડબ ઉપર લગાવો અથવા મુરડામાં નીમક નાંખીને ચાપવું.

નાઈટ્રીક આસીડમાં સળી બાળીને જખમ ઉપર તેના ધાતું દીપાં લગાડવાથી ઝેર બગી જશે.

અપીણુના ઝેરનો ઉપાય—રાઈન ગરમ પાણીમાં બેગી પાક દેવાથી અગીઆનું ઝેર ઉતરી જશે.

જરા હોંગની ભૂકી લ. પાણીમાં મેગચીને પાચી એકલે ઉલટી થઈ ઝેર નીકળી જશે.

રતવા—આ એક જાતનો ચેપી રોગ છે. તે ગરબીથી પેદા થાય છે. જુના વાંસની ગાંઠ ધસીને ચોપડવાથી બગતરૂ શાંત થાય છે. હેમકંદ, રતવેલીઓ, કાસોહુંસરાજ, ચલકખાખ, વાગો, મુખડ, સોનામેરું, એ બધાં સરખે ભાગે લઈ વાટીને ચોપડવાથી તે દરદ તરત મટે છે. ગરમાયાની છાત અને બેડનો ભુકો સરખે ભાગે લઈ વાટી ખદખદાવી ચોપડવાથી બધી જાતનો રતવા મટી જાય છે.

વજનોની સમજ.

- ઝેન એટલે એક ધડના દાબા બાર.
 ૧૫ ઝેનનો એક માસો.
 ૪ માસાનો એક ડામ.
 ૩ ડામનો એક તોસો.
 ૨૫ તોસાનો એક આંકિસ.
 ૪૦ તોસાનો એક રતલ.
 ૧ રતલનો એક પાંકિન્ડ.

રતવા—આ એક જાતનો ચૂંપી રોગ છે. તે ગરબીથી થતા થાય છે. જુના વાંસની ગાંઠ ધસીને ચાપડવાથી અજાતરા શાંત થાય છે. હેમ કંઈ, રતવેડીઓ, કાસો હુંસરાજ, ચલકમાખ, વાળો, મુખડ, સોનામેર, એ બધાં સરખે ભાને સર્જવાટીને ચાપડવાથી તે દરદ તરત મટે છે. ગરમાજાની ઢાલ અને જોડાનો ભુકો સરખે ભાને સર્જવાટી ખાખાચી ચાપડવાથી અંખી જાતનો રતવા મટી જાય છે.

વજનોની સમજ.

- મન એટલે એક ધડેના દાણા ભાર.
 ૧૫ મનનો એક માગો.
 ૬ માગાનો એક ડામ.
 ૩ ડામનો એક નોસો.
 ૨૫ નોસાનો એક આંડોસ.
 ૬૦ નોસાનો એક રતલ.
 ૧ રતલનો એક પાંડોન.

ક આપવો. તેની આગળ ઘણાં માણસોની ભીડ થવા દેવી નહીં. જેવી રીતે તેને ગમે તેમ કરવું અને તેની રૂચિને અનુસરવું.

રોગીની આગળ હસતે ચહેરે રહેવું, તેની પાસે મન આનંદમાં રાખી મધુર વચ્ચો બોલવા. તેને વારંવાર ધીરજ આપવી. તેને એકલા રહેવા દેવું નહીં. કદિ તે આપણો દોષ કાઢે અથવા ખીજવાઈ જાય તોપણ તે સહન કરી તેની આગળ મીઠાં વચ્ચો બોલવાં. તેનું મન રાજી થાય તેમ કરવું અને તેને આરામ થશે એવાં ધીરજનાં વચ્ચો બોલ્યાં કરવાં. તે સાથે તેની સ્થિતિ ઉપર ધ્યાન આપવું. કાલે કાલે સમયસૂચકના વાપરી સાવધાન રહેવું. કદિ રોગીની સ્થિતિમાં ધારેલી ભરેલો ફેરઝાર થઈ જાય તોપણ હીમત રાખવી અને તરત પૈદ અથવા ડાક્ટરને બોલાવવો અને બીજાં બને તે ઉપાય સત્વર કરવો. કદિ આપણને તેની જીવવાની આશા ન હોય તોપણ હીમત રાખી તેની સાથે આરામ ભરેલી વાતો કરવી. કદિ પણ નાર્હીમત થઈ રોવા બેસવું નહિ. વળી જો દરદી મરણના ભયથી કંઈપણ કંઈ તો તેને હીમત આપવી અને તેના મનને શાંત કરી ધર્મ તરફ વાળવું. વારંવાર તેની આગળ નવકાર મંત્રનો ઉચ્ચાર કરાવવો અને તેને હાથે મુખ ખાનામાં ડવ્યાપોણ કરાવવું. જેથી તેની સદગતિ થાય છે. કદિ પૈદ કે ડાક્ટરના કહેવાથી આપણા જાણવામાં આવે કે આ દરદી મરી જશે તો તે વાત દરદીને કદિપણ કહેવી નહિ. હંમેશાં તેની માવજતમાં ઘણી રીતે ધ્યાન આપના રહેવું.

દરદીની માવજતમાં પાંચ આત્મ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવાનું છે. દરદીને તાજી દવા મળે તેવી ગાઠવણ કરવી, દરદીની વર્તણૂક ઉપર ધ્યાન આપવું. તેને ઉંચ આવે તેમ કરવું, તેના રોગની પરીક્ષા કર્યાં કરવી અને નિયમસર તેને આપણી આપવી—આ પાંચ આત્મ ધ્યા-

નર્મદાજીની દરદીને ધણો ડાચદા થાય છે. તેથી દરેક માણસને
 આશિષજી અવરય મંગવતું જોઈએ. માવજત કરવાથી વખને વેદાની
 રીતી પત્ર વગેરે લાભ થાય છે. અને તેથી આ મનુષ્ય ભવરૂપ વિ-
 રમ્બિને પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલ છે, તેનું રક્ષણ થાય છે.

સમાપ્ત.

છપાય છે!

છપાય છે! !

છપાય છે! !

શ્રાવિકા ભૂપણ તૃતીય અલંકાર.

આ મંથના પ્રથમ બે અલંકાર અમારા આવક વર્ગ સંમુખ બહાર
ગયા છે. તેજ અલંકાર માંદેલો આ ત્રીજો અલંકાર છે. અમારા શ્રા
વિકા બંધુઓને તે અલંકારોથી ખાતરી થઈ હશે કે, આ અલંકારો કાંઈ
કોણે વધારે એવા છે — એટલે સદગુણ પ્રાપ્ત કરાવે એવા છે. તેનામાં
અમાને યાં કેટલાંકથી સારા અભિપ્રાયો આવી ગયા છે. અને ત્રીજો
અલંકારને માટે કેટલાંક વૃદ્ધો નરુદ્ધો પૃચ્છા થઈ તથા અમારી પાસે
આ મંથને અમારી શ્રાવિકા બંધુનો સંમુખ મુકવાની અનિ અભિલાષ
પા હતી આવા કારણોને લીધે અમારે તૃતીયાલંકાર છાપવા શરૂ કર્યો
છે. અને તે થોડા દીવસમાં છપાઈ બહાર પડે. જેમને લેવાની ઈચ્છા
રહેતી તેમને પ્રથમથીજ લખી જાણાવું.

મળવાનું કેટલાંક

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વગેરે

વાલીનાળા. (સિદ્ધદેવ).

